

guldfabriken

J2 SOURCING

J2 Sourcing är ett privatägt företag som grundades 2004 av Jesper Andersson och Johan Karlsson. Den ursprungliga affärsidén var att verka som fristående distributörer av elektroniska komponenter till alltifrån små kontraktstillverkare till globala industriföretag. Vi köper, säljer och lagrar elektronikkomponenter, vilket betyder pressade komponent kostnader för våra kunder.

J2 Sourcing har från starten haft en stadig tillväxt och målsättningen är att fortsätta utvecklas för att bli en av marknadens mest respekterade företag. Sedan starten har J2 sourcing utvecklats i linje med våra kunders behov. Detta har lett till att vi jobbar med alltifrån engångsaffärer till att erbjuda våra kunder lösningar som täcker både komponentinköp och försäljning av lageröverskott.

Indido är reklambyrån
som specialiserat sig
på bostadsföretag
och fastighetsbolag

www.indido.se

En del av våra kunder är kommunala fastighetsbolag, andra är privata. En del har ett stort bostadsbestånd med många vakanser, andra bygger nytt, bygger till eller renoverar. Någon behöver informera om sophantering, en annan satsar på trygghet i bostadsområdet. Gemensamt för dem alla är att de förser människor med något av det viktigaste i deras liv, deras hem. Det kräver insikt om människors behov, från späda ålder till ålderns höst och allt som händer där emellan. En insikt och en kunskap som också vi fått genom långvarigt samarbete med dessa speciella kunder. Att jobba tillsammans med oss är enkelt. Kunden står för erfarenheten om sitt område och vilka informationsbehov som finns. Vi står för kunskap, kreativitet, idéer och lösningar. Tillsammans kommer vi fram till ett material som känns rätt för både avsändare och mottagare.

Behov har funnits och våra lösningar syns bl. a. hos **Bråten Park Mariestad, Burlövs Bostäder AB, Byggebo, Eksjöbostäder, Garnito, HSB Mellersta Skåne, Landskronahem, Ljungbybostäder, Lunds Kommuns Fastighetsbolag, Olofströmshus, PEAB.**

Har du också behov av en lösning?

Då är du välkommen att höra av dig till oss: info@indido.se

Citadellsvägen 23, 211 18 Malmö
tel. 040-16 16 65, fax. 040-16 16 85

www.indido.se

PR bygger varumärken effektivare samt säljer produkter och tjänster på ett trovärdigare sätt. Dessutom till en bråkdel av priset jämfört med traditionell annonsering. Nyfiken?

VAD ÄR PR?

PR är mer än bara pressreleaser och mediebearbetning. Publika relationer handlar om all form av relationsskapande kommunikation till kunder, partners, underleverantörer, myndigheter, medarbetare, journalister och media.

VARFÖR PR?

Läsarens trovärdighet till redaktionell text är 80% högre än en annons. Därmed är det även viktigt att kunna styra och rikta informationen rätt samt påverka vinklingen i media. Detta gäller såväl positiva som negativa nyheter. Fokus ligger givetvis på att vi skapar positiva säljande nyheter i media som agerar "ambassadör" för ert företag samt för era tjänster/produkter.

OM SAMURAI PR

Samurai PR är specialiserade på marknads-pr och kommunikationsrådgivning och består av fem resultatnriktade konsulter med kontor i Malmö, Stockholm och Köpenhamn. Samurai PR kombinerar journalistisk kompetens med ett strategiskt medie- och marknadskunnande för att på så sätt stärka klienternas varumärken, samt optimera och fokusera deras interna och externa kommunikation. Samurai betyder den som tjänar.

VÅRA TJÄNSTER

Samurai PR producerar och utför alltifrån pr-kampanjer, opinionsbildning och nyhetsbrev till pressmeddelanden företagspresentationer och marknadsundersökningar. Vi erbjuder dessutom kvalificerad rådgivning och medieträning. Alltid med samma fokus – mätbara resultat och kundens intressen i första rummet. Vi levererar följande tjänster:

- PR kampanjer
- Pressmeddelanden
- Marknadsundersökningar
- Medieanalyser
- Medieträning
- Medierelationer
- Rådgivning
- Kundtidningar
- Nyhetsbrev
- Företagspresentationer
- Opinionsbildning
- Public Affairs
- Kommunikationsstrategier
- Presskonferenser och events

KONTAKT

Samurai PR – Vassare kommunikation

Telefon: 040-97 47 80

Adress: Citadellsvägen 23, 2 tr. 211 18 Malmö

SAMURAI **PR**
VASSARE KOMMUNIKATION

www.samurai-pr.se

HEDETOFT x 2

www.hedetoft.se

Konstnären Ulf Hedetoft överraskar ständigt med sin samtidskonst. Ut från ateljén på turné beger sig konstverket "Paper Preacher" som tänker rulla in på Liljevalchs...

0762 - 36 64 36

www.andrehedetoft.com

André Hedetoft är den självklara nördfilms-regissören i studion! När André inte sysslar med film producerar han hemsidor och multimedieproduktioner. Nästa film kommer då han fått 1000 Fan Club medlemmar...

- Anmäl dig gratis idag på andrehedetoft.com!

guldfabriken

BYGGNAD VERKSAMHETER MODELL LANDSKAP
www.guldfabriken.se

Nummer 1 Årgång 01 November 2006

INNEHÅLL

3 **Ledare / Sammanfattning**

FORMATIONER

- 8 **Överblick:** Var på kartan är vi? Guldfabrikens placering i staden. Och hur det ser ut.
- 10 **Principer för gården:** Innehåll och betydelser i utformningen.
- 22 **Recension:** Maria Carlsson funderar över helhet och mångsidighet i förslaget till gården.
- 23 **En fastighetschefs avsikter:** Intervju med Jörgen Stridh.

MODELLEN SOM SAMTAL

- 26 **Den fysiska modellens effekter:** Att använda modellen som verktyg, både med beställaren och sig själv. Mårten Setterblad går in i rollen.
- 34 **Agneta Persson:** De hemliga trädgårdarnas modeller.

DIALOGDESIGN

- 42 **Öppen påverkan:** Mårten Setterblad reflekterar över det egna handlandet under arbetsprocessen med Guldfabriken.
- 48 **Intentioner:** I huvudet på examensarbetare. Av Martina Fingerroos.

FÖRESTÄLLNING: GÅRD

- 52 **Definition eller inte:** Jitka Svensson och Mårten Setterblad i ett samtal om gårdsbegreppets läsningar och utvägar.

GULDVARUBOLAGETS TID

- 60 **Historisk återblick:** Anders Larsson från Dahlgrengruppen berättar om fastighetens utveckling från ursprung fram till idag.

TRANSFORMATION

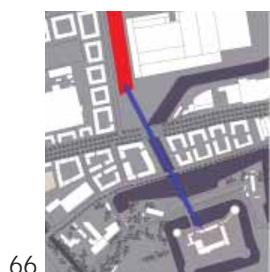
- 58 **Det ännu möjliga:** Om att inte stanna tiden.

PLANERING PÅGÅR / DET BLIR ALDRIG FÄRDIGT

- 66 **En knäck är allt som behövs:** Mårten Setterblad om att vrida slottet fritt.
- 70 **Planen som rör sig:** När det blir allvar kan det stora greppet börja glida. Besök på Stadsbyggnadskontoret del 1.
- 71 **En esplanad i förvandling:** Minnesanteckningar från kartbordet. Besök på Stadsbyggnadskontoret del 2.

TILL SIST

- 72 **Vända vanan:** En arbetsmetod som gick vägen. Mårten Setterblad om arbetets upplägg och positionsförskjutningar.
- 74 **Böcker:** Lästa och läsvärda böcker i en litteraturlista.
- 75 **Tidskrifter, Foton & Medverkande:** Bidragsgivare och inspiratörer till Guldfabriken

EDITORIAL / ABSTRACT

This is not a Magazine. But a Degree Project for a Master of Science at the Department of Landscape Planning at SLU Alnarp. The project concerns Guldfabriken, a real estate in Malmö. Guldfabriken is currently transforming, both in content and appearance. The transformation of the building is manifested physically through fresh plaster on the outside, new broad glass panels and a redesigned interior. The identity of Guldfabriken is changing. So is the context of the site: Malmö is growing, and Guldfabriken's area Västra hamnen changes rapidly through the current urban development. The change of a specific site is very much what this Degree Project is about. In focus stands an inner yard that is to be developed.

My role in this process of change has been the one of the practicing Landscape Architect, who in dialogue with the Contractor has designed the outdoor environment of Guldfabriken. Several aspects define this assignment as a Degree Project. In part, it can be considered an examination to become a journeyman, where skills and knowledge achieved at Alnarp can be demonstrated. Additionally, the project has in itself developed into a practice where I have been able to study my own actions throughout the process. My aim has been to gain an intense awareness of possible strategies in design concerning the field of Landscape Architecture. But not the least, the Degree Project contains an enhanced level of exploring performance, more intense than what in general is generated in a consultant office.

The presentation of the project mimics that of the Magazine, caused by its

correspondence in character with both the project and my Contractor: rapid, updated and transient. At first, we are given a brief introduction to Guldfabriken and its surroundings (page 8). Subsequently, the proposal for new landscape layout presented (page 10). The Contractor shares his opinion of the progression of the project in an interview on page 23. In the project, the physical model has been an essential ingredient, and more about the models' important participation can be found on page 26. Relating to that context, Agneta Persson, former Plan Director of the fair Bo01 in Malmö, reflects upon the use of models during the work with the "secret gardens" of the fair (page 34). In a review on page 22, Maria Carlsson evaluates the Landscape design of Guldfabriken, performed in this project. And Martina Fingeroos makes an interview with me, focusing on my perceived experience concerning the working process and its methods, see page 48. In another interview on page 60, Anders Larsson reveals the historical background from the days when Guldfabriken truly was a factory processing silver and gold. From White Architects, Jitka Svensson considers the phenomena of the yard over a lunch discussion (page 52). Finally, a brief survey presents Guldfabriken in relation to the planning process carried out by the City of Malmö, here represented by city planners Petter Brunskog and Malena Larsvall on page 70 and 71. Enjoy!

LEDARE / SAMMANFATTNING

Det här är inte en tidskrift. Utan ett examensarbete gjort för Institutionen för Landskapsplanering på SLU i Alnarp. Arbetet tar sin utgångspunkt i Guldfabriken, en fastighet på Citadellsvägen i Malmö. Fastigheten är under transformation både till innehåll och utseende. Verksamheterna är redan förändrade, gammal industri har bytts mot nya mindre kunskapskontor. Fysiskt manifesteras omvandlingen hittills i färsk slamputs på fasaderna, nyupptagna glaspartier och ett nyinrett inre. Guldfabrikens identitet skiftar med detta. Guldfabriken kommer dessutom att ingå i ett helt förändrat sammanhang genom stadens pågående stadsbyggande i Västra hamnen. Marken runtom står på tur att byta karaktär. I hög grad är det vad detta examensarbete handlar om, ett markombyte. Om en gård som ska göras om.

Min roll i markombytet har varit den praktiserande landskapsarkitektens, som i dialog med beställaren har utformat utemiljön för fastigheten. Vad som gör detta uppdrag till ett examensarbete är flera moment. Dels går det att betrakta examensarbetet som ett gesällprov, där färdigheter och kunskaper som tillägnats under en utbildning praktiskt ska prövas och demonstreras. Men examensarbetet har här även utformats till en reflekterande praktik, där jag observerar mitt eget handlande under arbetsprocessens gång. Genom att iaktta mitt agerande som arkitekt i projektet med Guldfabriken har jag önskat öka min medvetenhet över möjliga designstrategier och nå ökad kunskap om själva designprocessen inom landskapsarkitektrollen. Men inte minst rymmer examensarbetet en starkt utforskande sida, vilken genom

sitt medvetna agerande har syftat till att för mig generera en fördjupad och mer intressant gestaltungsångång än vad som är möjligt i vanligt uppdragsutförande.

Arbetet har härmat formen av en tidskrift eftersom den passar bra till både projektets och beställarens karaktär; snabb, uppdaterad och lustfylld. Först får vi en snabb inblick i fastighetens utgångsläge (sid 8), därefter presenteras det förslag som är tänkt att realiseras (sid 10). Tankarna bakom arbetet fram till förslaget redovisas, ingående delar och uppbyggnad. Själva gestaltningen recenserar av Maria Carlsson på sid 22, och Martina Fingerroos intervjuar mig om hur jag uppfattat arbetet och min egen arbetsmetod på sid 48.

I en intervju på sid 60 berättas om tiden då fastigheten var en gammal guldfabrik, och fastighetschefen själv berättar om hur vårt gemensamma arbete har fortlöpt på sidan 23. I gestaltungsprocessen har modellen varit ett centralt inslag, om detta går det att läsa på sid 26. I anslutning till det (sid 34), så berättar Agneta Persson, tidigare mässplanechef på Bo01 om modeller och hemliga trädgårdar. Det är Guldfabrikens innergård som stått i centrum för hela examensarbete, och från White Arkitekter kommer Jitka Svensson som i ett lunchsamtal (sid 52) begrundar begreppet gård. Slutligen kommer en snabb översikt om fastighetens relation till den detaljplan för närområdet på Västra hamnen som är under utarbetande. Petter Brunskog och Malena Larssvall, båda från Malmö Stadsbyggnadskontor är stadens representanter på sidorna 70 och 71. Trevlig läsning!

A photograph of an industrial courtyard. In the foreground, there is a large, flat asphalt area. To the left, a dark-colored minivan is parked. To the right, a silver station wagon is parked. In the background, there are several industrial buildings. One building has a sign that says "MALMÖNÄSSAN". In the far distance, a tall, modern skyscraper with a distinctive twisted design is visible against a clear blue sky. The overall scene is an industrial or commercial area.

vad kan man göra?

En gård helt av asfalt. Vem vill vara där?

Denna sida: Guldfabrikens innergård meTurning Torso i fonden. Gården är i princip endast en öppen asfaltyta. Parkering är tillåten. Det saknas helt sittplatser och bord. Inte en lockande plats att stanna upp på. Samtidigt är den väl innesluten av byggnaderna runtom. Asfalten är slät och hel.

Formationer

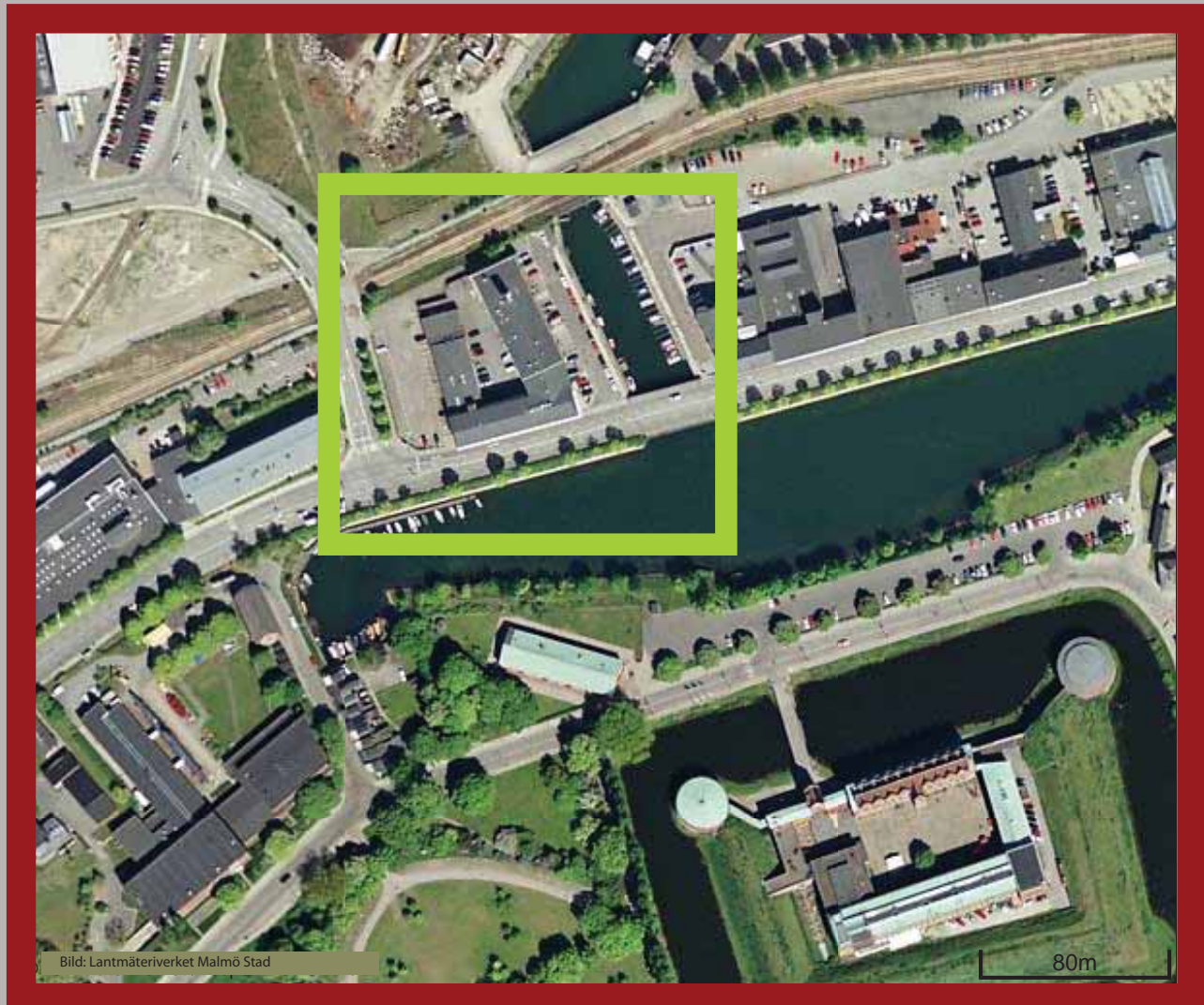
Guldfabriken står inför förändring. Den tomma gården har föreslagits ett nytt innehåll. Fastighetschefen beställde en pergola och svaret blev ett system utan hierarki. Asfalten sparades när formen fick följa programmet.

Bild: Lantmäteriverket Malmö Stad

Guldfabriken ligger i kanten av Västra hamnen i Malmö. Marken är utfyllt, och området har karaktären av utflyttad industri. Den gamla järnvägen till Limhamn går strax intill, precis som kanalsystemet som omfattar Universitetsholmen och Malmöhus Slott. Den stora gröna Kungsparken syns tydligt på flygfotona, liksom Ribersborgsstranden och de stora industrihallarna på gamla Kockumsområdet. Grå, stora och platta visar industritaken på Västra hamnens större skala i jämförelse med innerstadens bostadskvarter. Slottet som tidigare hade friare läge ut mot Öresund vallas idag in mot norr genom den långa raden av industribyggnader med ursprung från tidigt 1900-tal som ligger utmed Citadellsvägen. Guldfabriken är en av dem. Den postindustriella miljön intill fastigheten är idag öppen, flack och med stark ruderatkaraktär. Men med omvandlingen av Västra Hamnen kommer området snart att förändras. Bostäder, kontor och stadsmässig bebyggelse står på tur att fullfölja Malmö Stads utbyggnadsprogram som ska förena Västra Hamnen med den övriga staden i söder. Därför kommer Citadellsvägen att flyttas från sitt läge strax söder om Guldfabriken och bli en stor genomfartsboulevard strax norr om fastigheten, invid sträckningen för Limhamnsbanan.

Var på kartan är vi? Guldfabrikens placering i staden. Och hur det ser ut.

Motstående sida överst till vänster: den ruderata marken utmed järnvägsspåret strax norr om Guldfabriken. Öppet, flackt och inför förvandling. Nordmills silos syns längst bort i bild. Guldfabrikens höga vita skorsten utmärker fastighetens läge snett framme till höger i bild. *Motstående sida överst till höger:* Citadellsvägen med Guldfabriken rakt i fonden. Fastigheten är byggd som industribyggnad bland flera på rad utmed Citadellsvägen. Idag är Citadellsvägen en hårt trafikerad genomfartsgata i staden. Den planeras att flyttas ca 100 meter norrut till Guldfabrikens andra sida och bli en trädplanterad central gata i den förnyade stadsdelen. Dagens Citadellsväg kan då omvandlas till lokalgata och promenadstråk efter kanalen. *Motstående sida nederst:* Guldfabriken i den röda rektangeln. Nedanför ligger Kungsparken, Västra hamnen ovanför och Ribersborgsstranden i vänstra hörnet. Stadens bostadsbebyggelse ligger samlad på tre sidor om Kungsparken. *Denna sida överst:* fastigheten ligger som en kantig hästsko med öppning mot norr. En stor del av fastigheten är parkering. Nederst i bilden märks Malmöhus Slott, omgiven av gamla försvarsvallar och kanalsystem. *Denna sida nederst:* Guldfabrikens östra sida, ännu med den gamla fönsterställningen. Det gamla gula teglet dominerar ännu. Strax nedanför fylls kanalen med småbåtar, och i norr dominerar Turning Torso över Malmömässan och det gamla Kockumsområdet. Ny kontorsbebyggelse har börjat etablera sig i fonden.

Guldfabrikens omgivning är öppen och flack. Åt norr finns kontakt med Malmöhus Slott och Kungsparken. Bara Citadellsvägen kommer emellan med sin trafik. Alldeles utanför fastighetens östra sida ligger kanalen, men idag upptas marken åt den sidan av parkering, ända in på byggnaden. Fastighetsgränsen går fem meter från fasaden. Åt norr syns Malmömässan och gamla Kockumsområdet, liksom bron med gamla järnvägen till Limhamn. Inne på gården är situationen angränsad. Gården är rombiskt långsmal och sluten på tre sidor av sammanlänkade byggnader med olika höjd. Den fjärde sidan mot norr öppnar ännu utsikten mot den industriella Västra hamnen. En travers i betong finns kvar på

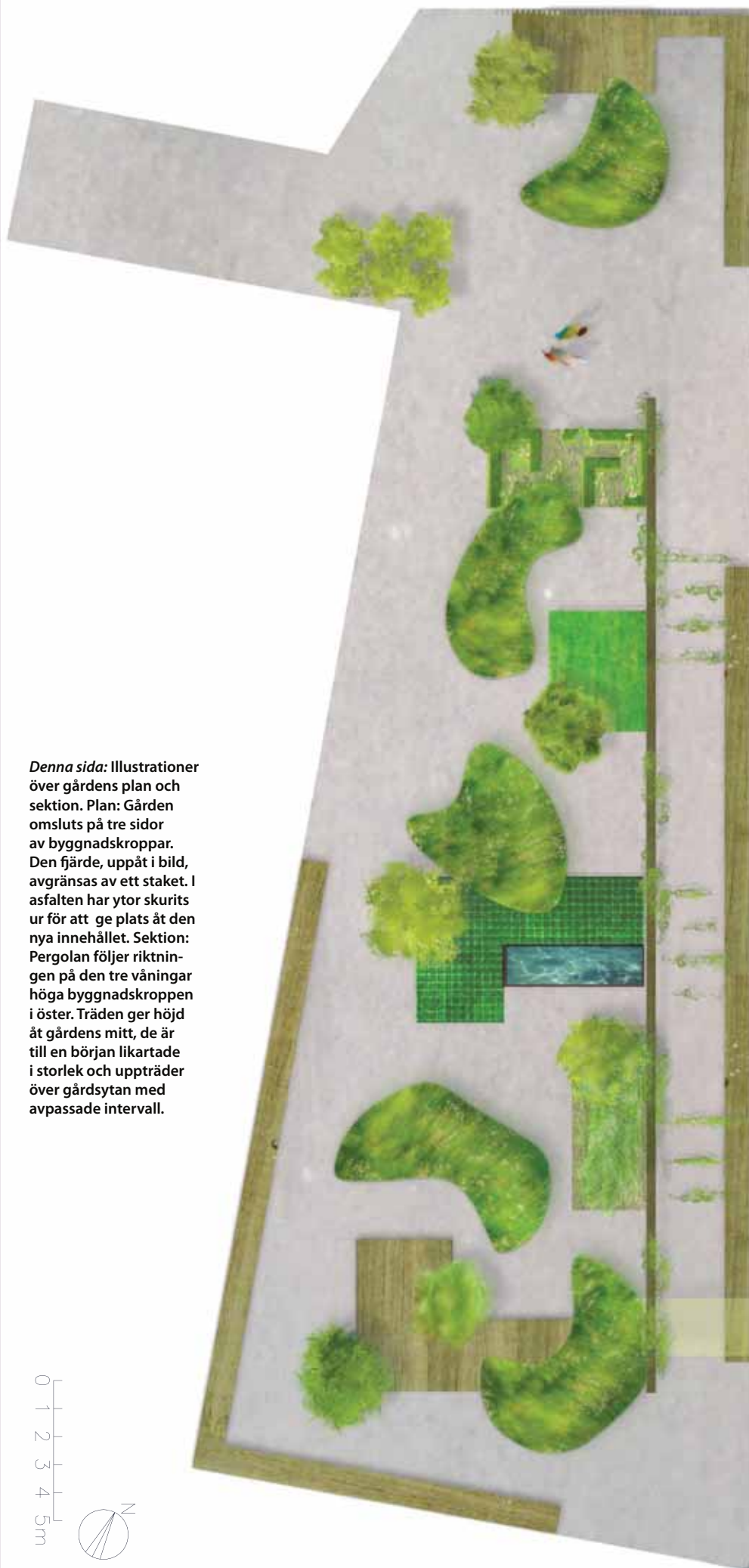

gården, men annars är marken plan och av asfalt. I den tidigare industriverksamheten användes gården till lossning och lassning av gods. Idag håller nya glaspartier på att tas upp, och det gula teglet kommer att slamputas vitt. Gårdens infattning blir därmed mer enhetlig. De stora fabrikslokalerna har byggts om till mindre kontor och studios. Hyresgästerna på bottenplanen har direktutgång från sina kontor till gården genom breda glasdörrar. Tidigare var en stor del av fönstren betongglas, men idag får hyresgästerna även på de övre våningsplanen utsikt över gården.

Denna sida: Illustrationer över gårdens plan och sektion. Plan: Gården omsluts på tre sidor av byggnadskroppar. Den fjärde, uppåt i bild, avgränsas av ett staket. I asfalten har ytor skurits ur för att ge plats åt den nya innehålllet. Sektion: Pergolan följer riktningen på den tre våningar höga byggnadskroppen i öster. Träden ger höjd åt gårdens mitt, de är till en början likartade i storlek och uppträder över gårdsytan med avpassade intervall.

Innehåll och betydelser på gården

Principer för gården

Mårten Setterblad

Gården består idag av 900 m² asfalt. Asfalten är i hyggligt skick. Hel, ljus och utan sprickor. Gården är i princip helt sluten. På tre sidor av ramas den in av fastighetens byggnadslängor, mot norr avgränsar ett plank. Gårdens riktning går mot norr och en bred himmel ovanför Kockumslandskapet och industrimarken. Turning Torso i fonden. In mot gården har stora glaspartier i fastigheten tagits upp. Kontoren har dörrar ut mot gården. De ser ut på den, ner på den. Omvänt ser man även in i kontoren från gården.

En äldre travers i betong från fabrikstiden står kvar. Förr var det en guldfabrik, byggd på utfylld mark kring sekelskiftet 1900. Tillbyggd och ombyggd i många etapper. Idag har fastigheten ändrat innehåll. Från industriverksamhet och guld tillverkning till kunskapsproduktion. De nya hyresgästerna i de renoverade kontoren är reklambyråer, arkitektfirmor, kommunikatörer och fotografer. Konstnärer, mediastrateger och HIFI-utrustning. En guldsmedsfirma håller sig kvar. Karaktäristiska verksamheter som attraheras av områden i omvandling, tidigare bakvatten med dynamik i hyressättning och omgivning.

Byggnaden har samtidigt förändrats fysiskt. Öppnats upp, blivit transparent. Från att ha varit sluten med stängsel, bankvalv och små betongglasfönster, byggs den idag till en öppen ljus byggnad med stora glaspartier. Vit puts på utsidan, inuti stora obrutna kontorsrum, ofta med dubbel takhöjd och entresolplan.

Från fastighetschefen fanns en önskan för gården: en pergola. Någonting att sitta under, någonting där man kan ha gårdsfest. Något spännande. Gärna någonting med trä. Svaret har blivit en gård med mindre mått. Den stora öppna gården tas i anspråk av ett kondenserat landskap. Utan centrum, utan periferi.

Kan man förklara innehållet? Möjligen tala om det. Om pergolan. Ängskullarna. Och träden, vattnet och snabbträdgårdarna. Om slutenheten och grundprincipen att göra gården fri från biltrafik och parkering. Om möjligheten att omvandla gården till en avskild värld. Väljer man metafor blir den smyckesskrinet. Sluten från utsidan, en möjlig dröm inuti.

Gården skulle också kunna beskrivas i termer av

rum. Rum som skapas mellan kullarna, det stora rummet som uppstår då gården sluts, rum i de enskilda planteringarna. Diffusa rum kring träd, rum som framträder i rörelsen för den som man vandrar genom delarna, rum som visar sig och försvinner och uppenbarar sig igen. Rum under pergolan, ett långt gång-rum.

Men även som objekt. Pergolan som travers, rikt-ningsvisare och tredimensionell linjal. Ett objekt som samlar övriga delar till sig. Och ängarna, som reser sig hårt ur asfalten med stor organitet. Öar, former, berg. En rörelseserie, som drar mot norr. Bärare av ekologi i koncentrat, naturstycken inplacerade på asfaltgården. Sedan de små tematiska snabbträdgårdarna, var och en med egen intensitet, snabba och lättillgängliga. Vad är de, om inte inplacerade objekt? Denna diskussion mellan objekt och rum är typisk inom landskapsarkitekturen. Men viktigare än dessa indelningar är att se gården som en icke-hierarkisk ordning. En ordning som söker multipla nivåer och diversitet.

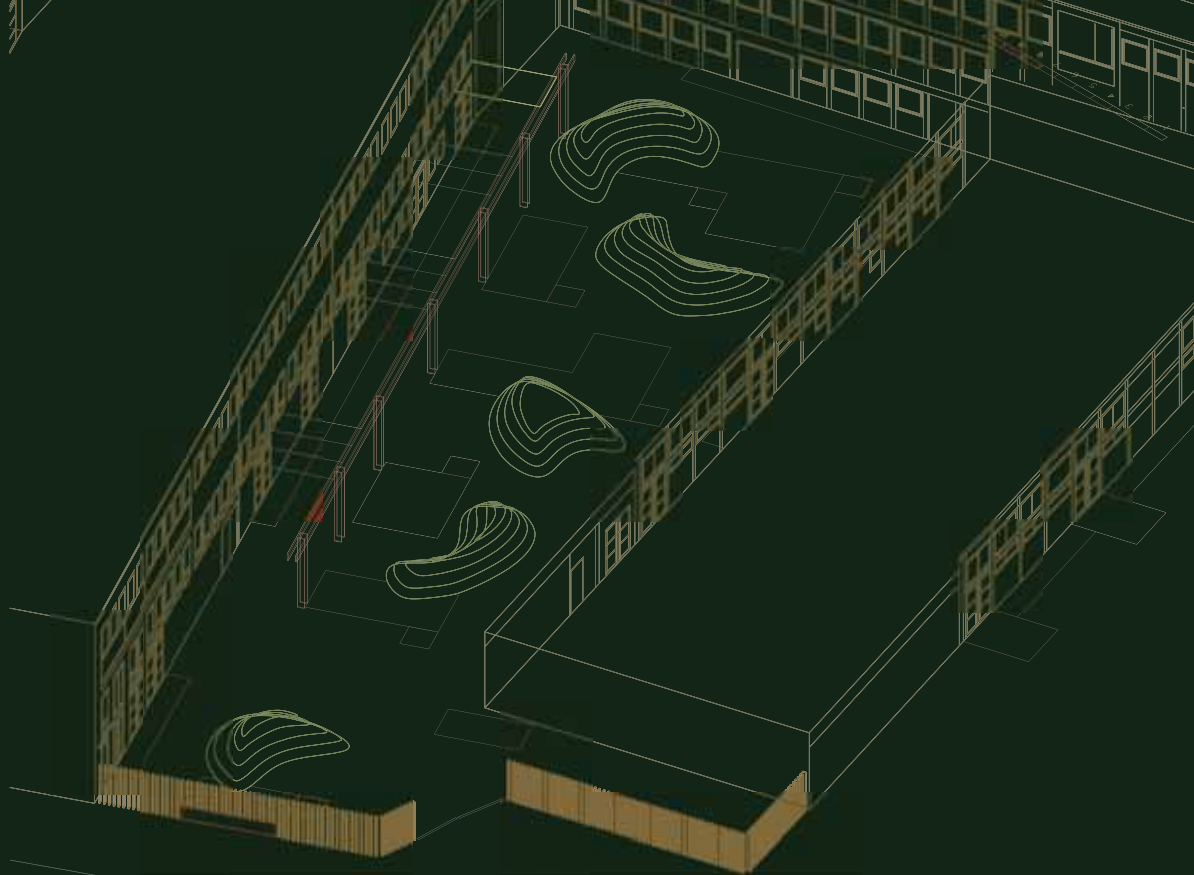
För vad ska gården göra? Ytterst ska den vara en förtätad miljö, sin egen värld, lätt förskjuten från omgivningen utanför. Den ska erbjuda de som använder gården möjlighet att själva definiera sina revir och upplevelser. Den ska formulera gården till en sammanhållen upplevelse, förnimbar från kant till kant.

Det är efter den ordningen som gårdens betydelser har sammanfogats. I ett justerbart system vars form ändras beroende på i vilken ordning man önskar lägga ut det. Vad är viktigast? Pergolan eller kullarna? Sittplatserna, trädgårdarna eller träden? De ingår alla i en sammansmältning med flerfaldigt anslag, utan krav på harmoni och balans.

Som alltid sker viktningen mellan de ingående delarna vid konkretiseringen i modell och på papper. Även delarna i sig kommer till eller avviker i den processen. För ständigt görs val, subjektiva ställningstaganden som förskjuter form och innehåll. Slump, infall och strategisk barlast bestämmer ordningen. I omgångar har arbetet med Guldfabriken genererat tekniska ritningar och färdiga byggmöjligheter. Vi har fått påståenden som alla varit möjliga att uppföra, representerade i planer och sektioner. Resultaten, arkitekthandlingarna, har under arbetet varken betraktas som omistliga i sin plandesign eller gjort anspråk på att vara det yt-

Motstående sida: en idealiserad bild av gården som färdigbyggd. Istället för en vara en plan asfaltyta har den transformerats till en tät och innehållsrik innergård. Denna sida: Trådmodell över innehålllets disposition på gården. Den långa pergolan verkar som sammanhållande riktningssgivare.

tersta svaret på en gestaltningsuppgift. Men de har hävdat sig som tillräckliga vid det valda tillfället. Den linjära arbetsgången har kopplats från. Slutstationen har utgått, och istället gäller det tillfälliga montaget. För gården är betydelsefull i sina delar, i sin mix av inslag och ickeminimalistiska strategi men oviktig om den betraktas som en definitiv planlayout. Gestaltningen bär en osäkerhet i vad som är primärt och vad som är bisak. Förhållandet mellan gårdens beståndsdelar följer formuleringen för gårdens mitt och utkant, där centrum utgått och meningsbärande tätheter kan uppträda var som helst på ytan. Ytterst blir den en ickehierarkisk sammanställning av samverkande element.

Så hur gör man detta? Definitionen av gården som kontorsgård har varit en utgångspunkt vid frågeställningen. Där gäller olika förutsättningar för kontoren. Några är större, andra små. Vissa ser gården från tredje våningen, andra har direktutgång genom stora glasdörrar. Många passerar över den till sin entré varje morgon. Det vore fint att kunna ge dem möjlighet till förhöjda upplevelser vid olika tider på dagen. Erbjuder olika vägar att gå på hemvägen, på lunchen eller hem. Att vid skönt väder kunna sitta ute och luncha, fika eller jobba någon timme. Att vara ensam eller flera. Att kunna samla alla till en gårdsfest. Mycket av detta handlar om gemenskap, den man vill vara med i eller dra sig undan från. Ibland bara betrakta. Fastighetschefen har hela tiden varit mycket mån om att samtliga ska ha tillgång till utemiljön. Ingen får glömmas, utan alla ska ha nära till starka kvaliteter.

Om gården uppfattas som en sammanhållen stor grundyta är mycket vunnet. Gården blir det öppna torget. Rörelsen där är fri, gården går att korsa tvärs från kontor till kontor eller från entré till utgång. Det behövs ett par stolar och bord där man kan sitta, några träd som ger grönska och skugga. Med det som ingående hållning har sedan gårdens fysiska uttryck utvecklats, förtätats och omformulerats.

Går man till planen märks ett flertal rektanglar på den tidigare tomma ytan. Deras innehåll är utbytbar, och tål att ändras efter infall och humör. Meningen är att erbjuda flera typer av mycket nära upplevelser för olika dagar eller månader, efter ens eget humor och sinnesstämning: en gräsmatta för powernap eller picknick, en perennträdgård med vårlökar, färg, doft, insekter, ömtålighet och ogräs att rensa. Snabbträdgårdar. En bambuskog för skuggor, exotik och vind. En vattenparterr för solreflexer och fukt och längre bort en tät dunge med kritiga björkar för kontrasten mellan sluten skugga och det fria alldeles bredvid. De är händelser, inskrivna i varsin markruta som skurits ut direkt ur asfalten. Rutan fästs mot pergolan, och inslagen underordnar sig gårdens övergripande form och ordning. Eller gör de?

Till varje rektangel hör ett träd. Påkopplade vegetativa sidovagnar, automatiskt bevattnade precis som ängskullarna och krukorna utmed fasaderna. Träden utgörs av olika artindivider och är decentraliserat utplacerade. Gudaträd, persikomandel

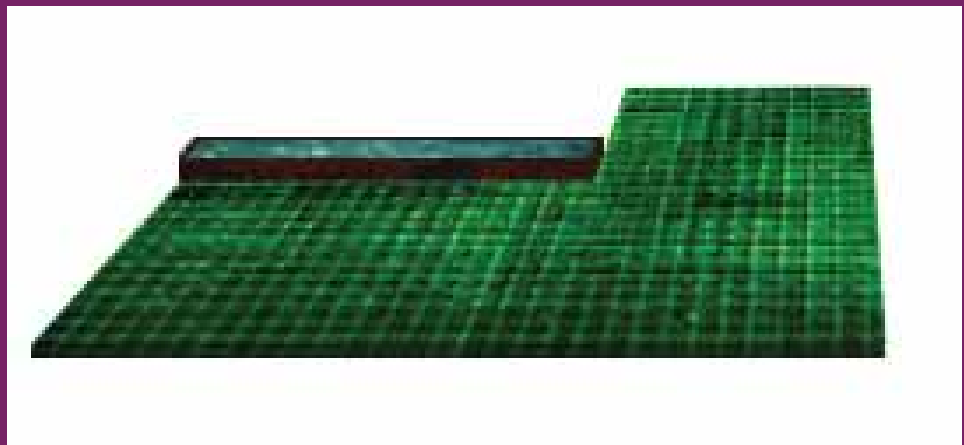

Bambuträdgården: med lätt löverk och smala stammar som böjer sig för vinden blir bambun ett sensuellt och exotiskt inslag på gården. Ett hemligt raster att gå in i och ett vajande jättegräs att betrakta på håll. De mjuka skuggorna rör sig över marken intill.

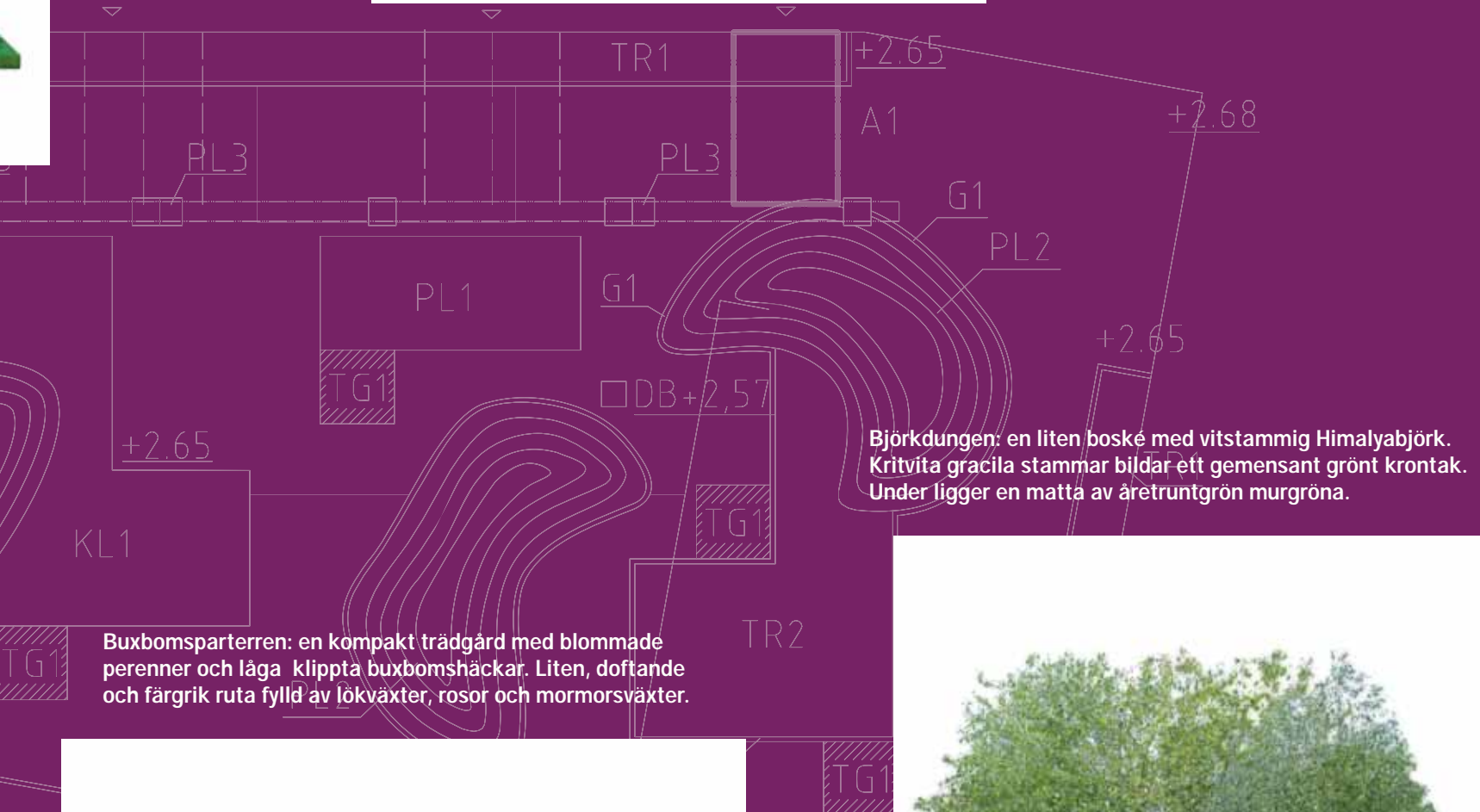
Gräsmattan: en grön gräsruta att sitta på, ligga på eller ha picknick på. Skön för bara fötter, en ren rektangel med doft av nyklippt gräs.

Vattenterrassen: en glänsande keramisk klinker intill gårdens vattendamm bildar en extraordinär sittplats i gårdens mitt. Fångar solljuset i både vattnet och klinkern. En ren och snygg uteplats med svalka. Ljudet från vattnet manar till stillhet och sprider rofylldhet. Vattnets porlande och gulfiskarna förstärker känslan av gården som en avskild och privat plats.

Trädäcken: basen för markmaterialen på gården. Går att ställa bord och stolar på, eller sitta eller ligga på direkt. Varmt, torrt och med bra materialkänsla. Lätt upphöjda över omgivande mark blir de bryggor som samlar folk på lunchen, till kaffet eller festen. Blir även en bra plattform för den som vill arbeta ute.

Buxbomsparterren: en kompakt trädgård med blommade perenner och låga klippta buxbomshäckar. Liten, doftande och färgrik ruta fylld av lökväxter, rosor och mormorsväxter.

Björkdungen: en liten boské med vitstammig Himalyabjörk. Kvitvita gracila stammar bildar ett gemensamt grönt krontak. Under ligger en matta av åretruntgrön murgröna.

Principdiagram över gårdens delar

Pergola

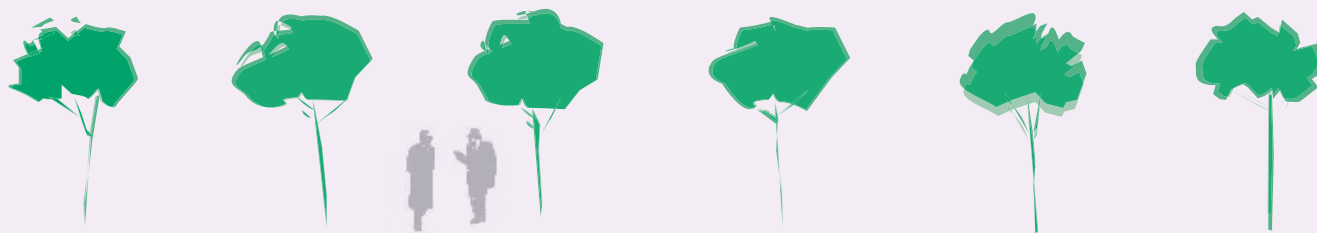
Bryggor

Ängskullar

Träd

Pergolan: I gårdens längd sträcker pergolan ut sig. Den bildar gårdens ryggrad och stomme. Pergolan bestämmer huvudriktningen. Mot den kan allt annat fästas, förhålla sig till och underordna sig. Ängskullar, spotbelysning, trädäck, tematrädgårdar - alla samlas de ihop av pergolans tydlighet. Lång som en travers från en fabrik och inklädd i klätterväxter ger den snabbt grönska på höjden. Med uppspänd grönska, segeltak, gungor eller kräftlyktor ändrar den innehåll efter tillfälliga infall.

Ängskullarna: mjukt formade reser de sig ur asfaltmarken. Som väsen av upphöjd växtlighet tar de gården i anspråk. Kullarnas öar är håriga av blommor och ängsgräs som vajar i vinden. Som älskas av fjärilar och fåglar. Tillsammans bildar ängskullarna en arkipelag röra sig i. Mellan dem skapas rum att sitta i eller färdas igenom. Den som sitter får skydd för vind och direkta blickar, den som går får ett rörligt landskap att vandra i.

Foto: Lage Pergon

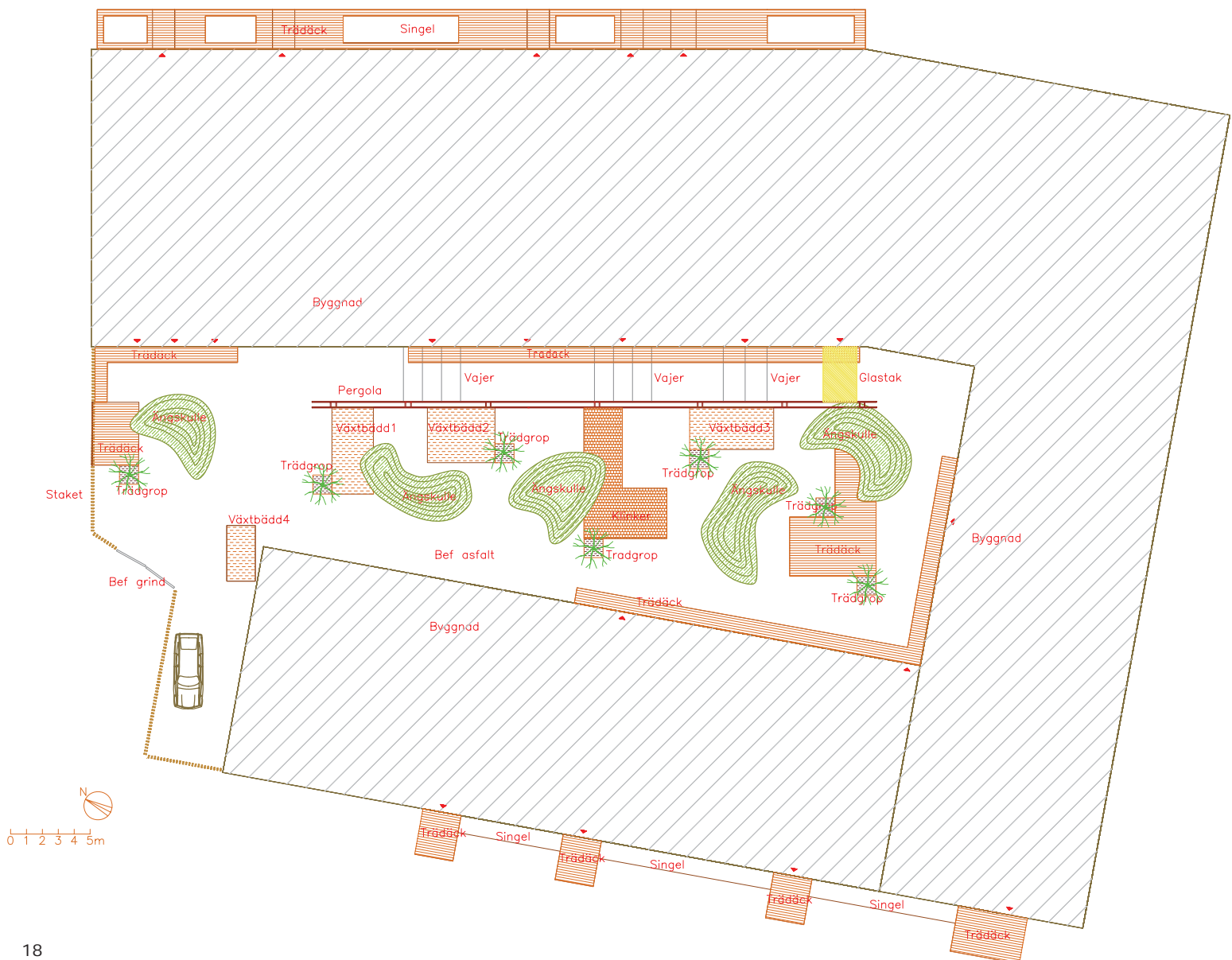
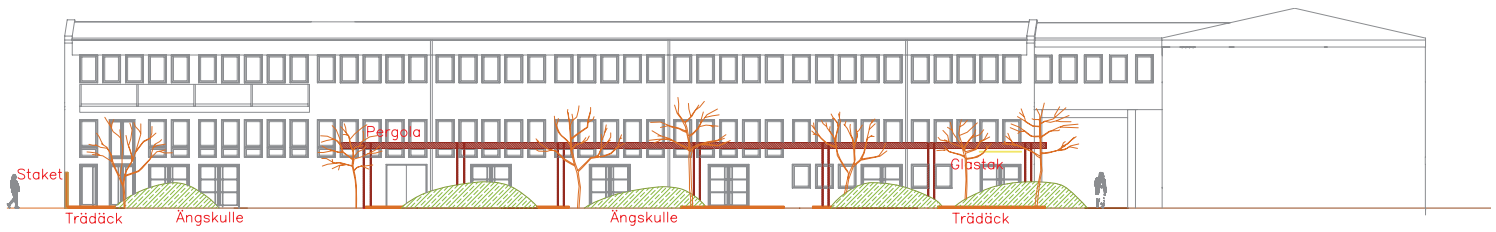
Måns Holst-Ekström:

Vardagsmonument

De flesta har sett dem. Deras riktiga glansperiod kanske var på nittonhundra- och trettio-talet, men de överlevde långt efter det. Det är nog inte förrän i det nya millenniets omgörmingsvågor som de slutligen gått åt. Kanske gröna av alger, ganska skröpliga. Många av dem var gjorda av tryckimpregnerat virke. Lite nordiskt klumpiga och gärna målade med cuprinol. Bruna pergolor. Tanken var att de knappt skulle synas, överväxta med grönska. Men i ett kallt klimat kom de större delen av året bli själva huvudnumret, om de nu ens fick någon grönska att klä sig i. Det kan vara ganska tråkigt med risiga kaprifolrankor eller humleslingor, och jobbigt att sköta.

Den svenska pergolan hamnade ofta närmast huset, kanske vid vardagsrummet, som inramning till uteplatsen, i en önskad gränsszon mellan inne och ute. Få trädgårdsdetaljer rymmer så mycket av misslyckad längtan efter södern och bättre tider som pergolan. Den kommer under en tid då alla fick råd att resa till solen, och rör kanske vid en önskan att ta med sig något av charterresan hem. Fast när den kommer hit klarar den inte riktigt mötet med det nordiska mörkret. Följdriktigt är Lage Pergons "Pergola" från 2006 en ram för tolv lampor.

Måns Holst Ekström är kritiker och konsthistoriker. Texten är ett avsnitt ur hans tidigare publicerade presentation i katalogen Lage Pergon, Skulpturen, producerad av Uppsala konstmuseum 2006.

Motstående sida:
Fastighetens gård och närmaste yttre omgivning i sektion och plan. I plan märks entrédäcken på byggnadskropparnas utsidor. På östra sidan (uppåt bild) bildar trädäcket en lång sammanhängande tröskel upp mot fasaden. Trädäcket blir den direkta avgränsningen för bilparkeringen strax utanför. På västra sidan (nedåt i bild) får istället varje entré sin egen träbrygga.

och himalyabjörk. Kinesträd och pseudoakacia. Valda för sina egenskaper som bra innergårdsträd, för att klara det svåra läget med instängd värme och trånga utrymmen i mark. Men de är också valda med hänsyn till att vara främmande sorter, som intresserar och skapar frågor.

De större kontoren får inte sin storlek representerad i utemiljön. Hyresgäster placerade centralt fräntas möjligheten att annektera en allmän uteplats i mitten. Uteplatser bundna till respektive kontor saknas, fast ett par ytor med trädäck och klinker ligger som anvisningar att möblera för den som önskar. Men grundavsikten är att stolar och bord ska ställas direkt på asfaltsytan för att kunna flyttas runt fritt, utan bestämd positionering. Genom detta ska hyresgästerna uppleva gården som gemensam, där alla har lika stor rätt till utemiljöns delar.

Asfalten förblir den stora sammanhängande markytan. Asfalt. Plastiskt och värmelagrande, en gång lyx för framtidens vägar. Idag sett som billigt, hårt och knappast sensuellt. På frågan om någon kan tänka sig att ställa bord och stolar direkt på asfalt blir svaret ofta ett kategoriskt nej. Som sittplats verkar många se en anvisad plats framför sig. Gärna med trä, gatsten eller grus. Men valet att trots detta behålla asfalten har delvis med ekonomiskt att göra. Risken är att det ligger PAH-haltig asfalt under, vilket gör sanering av hela ytan och tippkostnader orimligt höga. Bättre att istället satsa pengarna för rivningen, deponi och nyanläggning på andra mer direkta attraktioner. Provet blir att åstadkomma något intressant och rikt på en innergård med asfalt som golv. Det gäller att tillföra moment som ger gården tillräcklig materiell mättnad, där asfalten uppfattas som en integrerad beståndsdel.

Utanför entréerna löper ett långt trädäck som markering av kontorsingångarna. Det svarar mot det stora trädäcket utmed hela ostfasaden. Samtidigt håller träet asfalten inom en ram som hindrar den att flyta ut in på fasaderna. Men inte minst påpekar det den starka linje, som anges av byggnadernas riktning och tas upp av pergolan. Rakt

mot Torson. Trädäcket, som ser ut att bli av sibirisk lärk, lämnas obehandlat och får gråna.

Så ängskullarna. De reser sig med tyngd ur det plana, det horisontella. Välvd när de sina högsta höjder strax över hakan. Den som går får ett öppet synfält, sittande ges skydd och stöd. Den välvda formen och deras positioner gör att den som rör sig över gården upplever att de lika inslagen döljs och framträder om vartannat. Man kan vandra mellan dem, sitta intill dem eller ligga på dem. Betrakta dem från ovan. I sig själva är de främmande föremål, sammantagna beskriver de en vandring över gården. Kullarna är överdragna av en torräng. På försommaren blommar ängen rikt, på vintern står blomställningarna upp i snörusket. Med sin synnerligen rika artsammansättning, kan på den varma innergården skapa en intensiv drivhuseffekt för mikroorganismer, fjärilar och insekter. Ängen slås en gång om året och står vajande i vinden som en trotsig frisyr största delen av året.

Möbleringen på gården består av lätta röda karmstolar i ribbat stål och mindre bord, samma princip som finns på många caféer. Fördelen är att de kan flyttas runt efter var man vill sitta, i olika stora grupper. Många eller helt själv, ihop eller ifred. I eftermiddagsskugga, i morgonsolen eller i lä. Möbleringen bidrar med egen dynamik, socialt och som utformning. Det vet alla som varit i Luxembourgsparken.

Pergolan har blivit en över tre meter hög travers, sträckt ut sig till en lång ryggrad som jobbar efter gårdens starka riktning mot norr. Ryggraden håller samman inslagen som uppehåller sig vid marken. Allmogeträdgården, björkboskén, den gröna vattenklinkern. Ängskullarna. Själv knyts pergolan till fasaden med klätterväxter på uppspända vajrar. Anläggningen ute tvingas i direkt relation med byggnadskroppen runtom. Byggnaden som berg, som omslutande materia. Till fasaderna provade vi olika färgsättningar, och fastnade för en vit slamputs. Slamputsen för in ljus på gården och ger fina kontraster mot växtligheten samtidigt som den antyder det gamla industriteglet i under fasaderna.

Armaturer läggs utmed pergolans överliggare. De riktas i första hand mot ängskullarna och släpper släppljus runtom. Pergolan stryks i slamfärg, mörk umbra, liksom planket i norr. Byggd av stående plank i grova dimensioner blir det en sil för vinden och ett filter för gårdens förlängning mot rudermarskullarna på industrimarken strax utanför.

Utmed ostfasaden finns idag ingenting utom gammal sliten asfalt från fasaden ända till kanal-kanten 20 meter bort. Fastighetsgränsen ligger 5 meter från fasaden. Den ska rymma parkering för bilar. De kommer att utgöra en blockerande mur mot fasaden, ständigt skiftande. Alla kontor som vetter åt öster har sina huvudentréer härifrån och angöringen är otydlig mellan bilar och tillfälliga arrangemang. Det är angeläget att förenkla sidans splittrade och ständigt skiftande uppträdande. Svaret blir att lägga ett långt sammanhållande trädäck längs större delen av byggnaden. Däcket blir en bred tröskel till byggnadskroppen, och en trevlig plats att sitta på – det är fin morgonsol mot kanalsidan.

Bilarna sträcks upp i sin parkering utmed däckskanten, och buffert mot ställs tunga planteringsskär i rak formering ytterst på trädäcket. Placerade i rektanglar av sjösingel planteras de med silverhavre, atlassvingel och fårsvingel - alla tåliga gräs. Krukornas placering är en härmning av de parkerade bilarnas uppträdande, som kommer och åker och ständigt fyller och tömmer parkeringsrutorna i kolonnen utmed fasadlinjen.

Motstående sida: Vybild över gården sett från norr. *Denna sida, överst:* Pergolan, markplanteringarna, träden och ängskullarna ger tillsammans en differentierad upplevelse av rummets olika höjdnivåer. *Näst överst:* Modellfoto över entrésituationen utmed östra fasaden mot kanalen. Det långa trädäcket samlar fastigheten utåt i marknivå. Varje entré får tillgång till egen uteplats. Som avgränsning mot bilparkeringen i linje strax utanför

står bastanta planteringskuber. Deras placering härmar bilarnas stokastiska uppträdande, där de ständigt åker och lämnar scenen framför byggnaden. *Nederst:* Skiss över gården som öppen yta. Asfaltsytan har behållits som gemensamt sammanhängande markmaterial, och över den grupperar sig beståndsdelarna träd, pergola och kullar, stolar och människor i en av flera möjliga kombinationer.

Osentimental konkurrens

Helhet eller mångsidighet? Det är frågan när Maria Carlsson tittar närmare på utformningen av Guldfabriken gård.

Recension

Maria Carlsson

Malmö stad bygger som aldrig förr, och i Västra hamnen är aktiviteten särskilt intensiv. Den fastighet som examensarbetet kretsar kring, ligger i riskzonen att rivas då staden vill förverkliga en av sina storslagna planer. Med en attraktiv utemiljö vill fastighetsägaren betona att just dessa byggnader är värda att bevara.

Tomten innehåller före detta industribyggnader i en slags skev u-form. Den långsmala innergård som bildas mellan huskropparna används idag mest som parkering. I framtiden förväntas den fungera som uteplats för dem som arbetar i lokalerna.

En enkel pergola dikterar villkoren på gården. Den följer den längsta fasaden och pekar därmed ut gårdens huvudriktning. I övrigt använder sig Mårten av en mängd olika byggstenar för att skapa en användbar och varierad innergård. Träd kompletterar pergolan som stomme och utgör en antydning till tak. Mjuka gräskullar kontrasterar mot övriga geometriska former. De delar upp rummet och styr

rörelsen genom gården. Fyrkantiga trädäck kompletterar asfalten, som fritt flytande utgör platsens golv. Dessutom finns varierade planteringsytor, klinker, krukor och en vattenspegel. De olika delarna förhåller sig fritt till varandra, men alla relaterar mer eller mindre tydligt till pergolan.

Det är lätt att bli förtjust i alla de olika element som ingår i kompositionen. De är i sig själva intressanta och angenäma, men riskerar att ge alltför många motstridiga intryck på denna begränsade yta. Jag misstänker att den långsmala gården kan kännas övermöblerad. Att mängden olika objekt konkurrerar med varandra, istället för att samverka till en helhet. En titt på växtlistan avslöjar också förslag på en mängd olika växter. Flera ovanliga exotiska träd. Dessutom buskar, häckar, perenner, gräs, klätterväxter, lökar, knölar. Allasammans underbara växter, men kommer de att framhäva varandra eller tävlar de istället om uppmärksamheten? Jag skulle vilja se samma gård, samma fina plangeometri och samma osentimentala

förhållningssätt, men i något förenklad form.

I stort är förslaget mycket tilltalande. Särskilt i den uttalade ambitionen att skapa en plats utan hierarkier eller övertydliga anvisningar om användningsområden. Med lätt hand har Mårten uppnått en skenbar enkelhet och slumpmässighet i platsens anordnande, som jag är övertygad om kommer att leda till ett flitigt och mångsidigt användande av gården i framtiden. Kanske kan till och med Malmö stads grävsopor hejdas.

Maria Carlsson är landskapsarkitekt på WSP i Helsingborg.

En fastighetschefs avsikter

Synpunkter från andra sidan bordet: Jörgen Stridh berättar om sin roll som beställare och hur han ser på det genomförda arbetet.

Intervju med Jörgen Stridh

Mårten Setterblad

Mårten Setterblad:

Du är fastighetschef för Malmö Stenhus. Vad innebär det?

Jörgen Stridh:

Förvaltningsansvarig. Det innebär att jag har det övergripande ansvaret för fastighetsbolaget Malmö Stenhus. Jag håller i allt, både det ekonomiska och drift och underhåll. Från början till slut har jag alla detaljerna. Driver dels det ekonomiska och utvecklingen där, och så sköter jag drift och underhåll, uthyrning, felanmälan. Nästan hela paketet. Även det estetiska i utvecklingen av fastighetsbestånden.

Setterblad:

Den utvecklingen är mycket vad vårt projekt har handlat om med denna fastighet. Som är en av delarna i beståndet. För det som sker nu är en ombyggnad.

Stridh:

Ja, från industri till kontor framför allt.

Setterblad:

Vad ligger bakom den omvandlingsprocessen?

Stridh:

Tanken var rent strategisk till att börja med. Fastigheten ligger ju väldigt bra till nu med närheten till centrum, Västra hamnen och inte minst Turning Torso. Och uthyrningsgraden för en fortsatt industrikaraktär såg vi ingen direkt framtid i. Samtidigt var både lokalerna och fastigheten i behov av renovering. Då blev det lättare att hitta ett nytt användningsområde, för kontor eller studios eller liknande. Det är mycket lokalyta, men med mycket öppningar att göra dem individanpassade. Eller företagsanpassade.

Setterblad:

Vad blir det när det är färdigombyggt. Vad är det då?

Stridh:

Ja, någon form av kontorshotell. Det har blivit en stor hållplats för företag inom kreativa sektorn, som reklambyråer, event-

företag, fotografer. De är huvudparten idag.

Setterblad:

Har de hittat hit genom varandra, eller har de hittat hit direkt via dig?

Stridh:

De flesta har hittat hit via mig. Men det är ett par tre stycken som har kommit genom rekommendationer.

Setterblad:

Nu byggs fastigheten om i lokaler och det yttre. Nya hyresgäster är redan inne. Att ta med gården och hela utemiljön i ombyggnationen, vad var syftet med det?

Stridh:

Syftet framförallt var att fastigheten skulle bli attraktiv. Och få en boendemiljö som är tilltalande för hyresgästerna. Att inte bara renovera upp lokalerna utan även det yttre. Det är viktigt. Att man som hyresgäst ska trivas och ha en mysig plats att titta på och vara på, framför allt under vår och sommar.

Setterblad:

Och den förbättrade miljön, är det något som ur förvaltarens synvinkel har något med argumentationen vid hyressättningen att göra?

Stridh:

Definitivt. Det är en helhet.

Setterblad:

När vi började, eller till och med innan vi träffades, vad såg du framför dig? Hade du någon vision av vad gården skulle bli?

Stridh:

Nej, ingen direkt vision. Vi ville göra något tilltalande på innergården som inte var traditionellt. Jag hade ett öppet sinne. Vissa bitar såg jag framför mig. Men framför allt var det när du kom in i bilden, det gjorde att allting klarnade på ett helt annat sätt. Delvis gav du mig enormt mycket input och kunskap. Och delvis var du oerhört duktig att lyssna på mina idéer. Så det har växt fram, tillsammans. Du står naturligtvis för den största delen, men det har varit ett samarbete. Och vi har hittat en lösning som

är tilltalande och spännande. Framför allt så är den inte kopierad från något annat ställe. Vi har ju inte direkt farit runt eller tittat i böcker och stulit något, utan vi har använt de förutsättningarna som ytan har på gården. Sen har det blivit något kreativt utav det.

Setterblad:

Det har varit speciellt, samarbetet mellan oss där båda har varit involverade. Och att det är ett gemensamt arbete som kommit ur det hela. Om man tänker på utvecklingen av projektet, hur vi började och vad det sedan blivit, hur skulle du beskriva den?

Stridh:

Det började med att vi träffades förutsättningslöst och kände lite grann på varandra. Och jag märkte att du var bra på att checka av vad jag såg framför mig. Och det var rätt diffust, men med vissa hållpunkter som du tagit vara på. Sen kom du tillbaka med idéer och utkast. Och det byggde vi vidare på och reviderade i samförstånd under resans gång. Det vi har ändrat har vi ändrat tillsammans. Och känt att det varit rätt väg.

Setterblad:

Rollerna som arkitekt och beställare. Har de förändrats, varit tydliga, eller gått i varandra?

Stridh:

Jag vet inte om de varit så värst tydliga. Det har varit utrymme för en viss flexibilitet. Kan väl säga, att du har varit jåkligt lyhörd, att visa förståelse och ett resultat på att det inte bara är att investera hur mycket pengar som helst, utan det har varit yttre bitar som vi varit tvungna att ta vara på. Med tanke på fastigheten och den prislappen som hyrorna betingar idag, så är det inga lyxhyror vi har. Inga kvadratmeterpriser som nere i Västra hamnen. Någonstans måste kostnaden tas in, och det är ju på hyrorna. Och gården är en stor yta. Där tycker jag att du har visat en kostnadsmed-

vetenhet och förståelse för att vi inte har spånt bågen ända ut, och stensatt all yta. Utan snarare tvärtom, hittat en bra balans med hur det ser ut idag, men ändå skapat en spännande lösning för framtiden.

Setterblad:

När jag kom tillbaka andra gången, med det första förslaget, så fanns det en del material. Både text, ritningar och illustrationer, men även en modell. Modellen, hur har den fungerat i det här arbetet?

Stridh:

Om inte du hade varit den du är, och inte hade velat ha en modell, så hade vi inte kommit så långt som vi gjort idag. Det har underlättat arbetet oerhört. Det är svårt att klä det estetiska, och färger och former i ord och penndrag. Då underlättar det att ha en modell man kan vända på, vrida på, peta på. Flytta lite gubbar och flytta en kulle. Vilket vi har gjort. Det har varit oerhört bra.

Setterblad:

Jag har tänkt att det handlar om språk. Om jag kommer med en ritning, så har jag genast ett övertag, eftersom jag behärskar alla beteckningar och betydelser. Det är kodat. Också när man talar, med olika typiska arkitekttermer. Men när man använder modellen blir man mer jämspelt. Då båda kan få komma in och, som du säger, flytta runt.

Stridh:

Också hur mycket man vågar ändra på ritade förslag. Till sist känner man, att nu kan jag inte ändra en gång till, för nu börjar det bli jobbigt för den andre. Med modellen känns det mer som att man får, och man får snabbare grepp om idén. Omedelbart syns det tredimensionella, som inte så lätt syns på en traditionell ritning sedd uppifrån.

Setterblad:

Vi har använt modellen även i upphandlingen med entreprenörerna. Då har vi haft förfrågningsunderlag med ritade och skrivna handlingar, men även modellen. Hur har det spelat in under mötena?

Stridh:

Jag upplever att man kommer fortare till pudelns kärna om man har en modell man kan titta på och peka på. Ofta finns en bibba med ritningar och tekniska beskrivningar, som visar konstruktioner och liknande, och det ser väldigt avancerat ut. Modellen har gjort att man lättare tar ner det på jorden, att man får en tydligare och mer kreativ inställning till det hela. Framför allt en bättre helhetsbild, även för de som ska utföra det.

Detsamma har gällt med hyresgästerna.

Det har varit jättetrevligt under resans gång. När de varit inne och hälsat på vid vårt kontor av olika anledningar, då har jag passat på att visa upp modellen. Det har varit kul för dem att se och lätt för mig att beskriva. För man ska inte glömma bort heller, att det är många som har svårt att tyda ritningar.

Setterblad:

Hur har reaktionerna varit?

Stridh:

Positiva reaktioner rakt över. Inget negativt överhuvudtaget.

Setterblad:

Hur upplever du att du fått vara med i själva utformningen?

Stridh:

Att jag varit med i allra högsta grad. Sen är det en enorm styrka att ha med dig i förhandlingarna med de olika anläggarna. Du har visat en proffsighet och direkt visat var skåpet ska stå. Du är sympatisk och trevlig att ha att göra med, men du har samtidigt visat en väldigt proffsig sida när vi pratat med dem och direkt pekat på dimensioner och på allt från träd och växter, och facktermer. Så de har genast förstått, att här är det en beställare som vet vad de pratar om. Sen tycker jag också att det är positivt att du som person verkar vara prestigelös. Det är en stor fjäder i hatten i den roll du har. Att kunna lyssna och ta in, och kunna revidera grejor. Det är säkert bitar där du tycker att "där var mitt förslag bättre", men du har visat en fin ödmjukhet, haft lätt att tänka om, börja om från början och revidera. Så det ska du ha beröm för.

Setterblad:

Om du skulle beskriva gårdens gestaltning. Vad innehåller den?

Stridh:

Det är en utemiljö, som är inramningen till fastigheten med trädäck framför ingångarna. Som lyfter fastigheten men också är en välkomnande entré. Och det gäller både innegård och utsida. Sen innehåller den en form av förenklad pergola, som följer ena huskroppen, med uppfästningsanordningar för klättrväxter, förankrat med vajrar. Den innehåller kullar. I olika höjder på gården. Med ängsmatta, som ska ge ett naturligt och levande inslag. En naturlig innergård. Den innehåller pausytor. För hyresgästerna, där man kan sitta och fika, samtala. Kanske ha ett event på gården. Kafferast, ha ett möte på sommaren eller en firmafest. De här ytorna kan användas till grillplatser. Lite vattenbad. Belysning kommer den att innehålla. Lite krukor med olika växter. Träd i olika höjder. Ett nytt staket. Jag har säkert glömt något.

Setterblad:

Hur kommer gården att användas?

Stridh:

När nya Citadellsvägen blir färdig, så blir den ansiktet utåt. Det är den ytan man kommer i kontakt med när nya vägen är klar. Så det blir ett gångstråk för en hel del av hyresgästerna, som istället får ingång via gården. Sen kommer den medföra att fler kommer att ta sig ut från sina lokaler. För att fika, sitta ute och jobba med sin laptop, ha ett möte. Sen har jag fått en känsla, och den har många av hyresgästerna bekräftat, att man får på tankarna, åtminstone från modellen, och det kanske kommer att upplevas ännu mer när det är klart, att det känns lite japanskinspirerat. Det är spännande med kullarna, det är precis som om de växer upp ur asfalten. Och det har en bra balans med den gamla industrifastigheten.

Setterblad:

Nu har vi valt att ha kvar en stor del av asfalten på gården. Hur tänker du kring asfalten?

Stridh:

Mycket var en kostnadsfråga. Det var rätt många kvadratmeter asfalt som skulle forslas bort och sedan ersättas med plattor. Idag är jag inte övertygad om att det tvunget hade blivit bättre. Däremot hade det kostat betydligt mycket mer pengar.

Setterblad:

Vi kommer senare idag att gå igenom en del anbud från entreprenörerna vi tidigare haft på besök. Vad kommer att styra avgörandet för vem som kommer att få ta uppdraget att anlägga gården?

Stridh:

Ett par faktorer. Mycket handlar om förtroende. En utförare som gör att vi känner, att här har vederbörande fattat vad det handlar om. Som visat sig förstå de idéer som finns på modell och papper. En leverantör som är uppmärksam och kan komma med ett kontraförslag på utförande om det skulle behövas. Priset inte minst, eftersom vi sett att det är enorma skillnader på offerter.

Setterblad:

Hur ska man tolka det, att offertpriserna är så olika?

Stridh:

Delvis är anläggarna i den situationen idag, att de har rätt mycket att göra. Vilket de också har sagt, för mycket att göra till och med. Sen handlar det också om olika synsätt på hur man ska utföra det, som kan handla om effektiviteten i företaget. Vissa har inte varit så lyhörda, utan de kan ha varit för kantiga när de räknat på det. Sen

är det någon som har en förmåga att räkna bättre och någon som räknar sämre. Och de som vill tjäna mer, och de som kan nöja sig med lite mindre.

Setterblad:

Som jag ser det, har du tänkt mycket på hyresgästernas väl, att det mycket är för deras skull som vi bygger om. Och det har varit mycket viktigt att alla hyresgäster skulle få tillgång till gården på lika villkor, att ingen skulle vara felfördelad och vara för långt borta. Eller att några ska ha väldigt lätt att ockupera det mest attraktiva. Har du haft en filosofi som grund för den hållningen?

Stridh:

Det har jag kanske haft, omedvetet. Annars är det jag som person, som tycker det är kul få hit hyresgäster som är trevliga. Man har ett ömsesidigt bra förhållande med varandra. Då försöker jag sätta mig in i deras roll som hyresgäster. Vad hade jag förväntat mig om jag hade bott i den här lokalen, och om någonting hände på gården, hur hade jag sett på det? Så försöker jag tänka, att det ska finnas något attraktivt för alla företag.

Setterblad:

Vi har egentligen inte haft några ekonomiska ramar, inte från början. Prislapp fick vi inte förrän den första offerten kom in. Utan istället har vi arbetat efter någon slags underförstådd förståelse för vad som är rimligt. Har det varit en fördel eller nackdel?

Stridh:

Det hade inte varit bättre att sätta upp det från start. Då hade vi stängt dörrarna för vad vi skulle kunna åstadkomma. Det har varit bättre att börja tvärtom, att göra något som känns bra och uppfyller de kriterier vi satt upp. Sen går det att skala bort vissa grejor som känns onödigt dyra eller är svåra att motivera.

Setterblad:

I början var du också mån om att inte ge mig för mycket styrning i utförandet. Jag uppfattade det som om du satt på mycket som du ville och tänkte, men undvek att påverka för mycket.

Stridh:

Det var medvetet. Av ett par olika anledningar. Dels var mina idéer diffusa, men framför allt hade jag all respekt för dig och ditt kunnande och ville inte börja med att sätta några ramar. Utan du skulle få fritt spelrum. Det var intressant att lyssna på hur du såg det från allra första början.

Setterblad:

Vad har du själv fått ut av det sätt vi arbetat på? Är det något du ska ta med dig till

nästa projekt?

Stridh:

Jag har fått en stor påse erfarenhet. Och lärt mig en hel del under resan. Framför allt tack vare dig. Fast jag skulle behöva tänka igenom det en längre stund. Men direkt så har jag sett hur du arbetat. Hur du började med att mäta upp gården, och tagit hänsyn till hur rör och sådant ligger, och brunnar. Du har lärt mig att det är väldigt viktigt att ha ett bra underlag när man går ut och gör en offertförfrågan.

Setterblad:

Ser du något negativt, något vi hade kunnat göra på ett annat sätt?

Stridh:

Inte negativt. Men det har varit så många andra bollar i luften som gjort att jag själv haft mycket att hantera samtidigt. Uthyrningar, dels ombyggnaden av fastigheten, nu i form av yttre fasad och mycket annat som har spelat in. Det pågått mycket annat samtidigt. Vi hade heller inte satt upp någon tidsram, det kunde vi ha gjort från början. Om det hade varit en annan fastighet hade vi tjänat på det. Men med allt som pågår här på Guld fabriken tror jag inte att vi hade vunnit på det. Nu ser vi också hur mycket de smutsar ner när de putsar om och tar sig fram genom fasadkropparna. Så det hade inte gått att påbörja någonting med trädgården tidigare ändå. Med tanke på att vi nu snart är framme i december, så kommer det bli att bra genomförande till våren. Sen är det möjligt att när allt det här står klart, att vi tillsammans kompletterar det vidare. Att när man får se det live, så lägger vi till lite grann. Man kanske tar bort lite asfalt någonstans och lägger lite plattor.

Setterblad:

Ja, det vi har är ett grundutförande. Det är möjligt att förenkla, och det går att lägga till ovanpå.

Stridh:

Vad tycker du om fasaden? Tycker du det blir bra?

Med den fysiska modellen skapas en virtuell verklighet. Ett scenario för det möjliga. Som samtalsverktyg kan den visa sig erbjuda genvägar och nya spår.

Modellen som samtal

Detta uppslag: Kamils modellscenografi som beskriver hennes förslag till de hemliga trädgårdarna till bomässan Bo01 i Malmö.

Den fysiska modellens effekter

Mårten Setterblad

I stort har arbetet genererat tre modeller. En för varje större steg i gestaltningen av gården. Modell nummer ett konstruerades snabbt i förhållande till de senare. Tänkt som en liten men skalenlig skissmodell byggdes den i skala 1:200, huvudsakligen av klippt papper. Avsikten var dels att kunna prestera enkla modellfoton till presentationen av det första snabbt tillkomna förslaget. Men också att jag själv skulle få grepp om den rumsliga situationen på gården. Först med modellen hamnade gårdens skisspappersritningar på rätt plats – entréernas lägen, byggnadernas höjder och relationer. Det digitala underlagsmaterialet var vid den tiden ännu inte komplett. Med modellen blev det genast möjligt att omsätta skissmaterialets antaganden till konkreta mått. Omvänt tvingades de tidigare mer fria skisserna att samtidigt preciseras till verklighetens förhållanden. Gården byggdes upp med tidigare ritat underlag som grund och bestod i princip av en kopierad plan, vilken justerades lätt efter den fysiska modellens mått. Genom överförandet av de ritade planen direkt till det byggda, kom modellen att endast vara direkt representation av skissen, istället för att bära sig själv som generativt gestaltningsverktyg. Pliktskyldigt återskapades planens linjeföring utan att omtolkas.

Annars är ofta omtolkningen i skiftet mellan olika representationer användbar som metod i en gestaltningsprocess. Bytet av medium, från text till skiss, från bild till modell har möjlighet att frigöra och synliggöra kvaliteter och brister i ett arbete. Upprepade omformuleringar av idéer i ett projekt kan ha förmågan att båda lyfta fram dess kärna (om en sådan existerar) och leda vidare till att fokus skiftar över till en tidigare obetydlig detalj, som därmed kan överta rollen som den starkast verkande komponenten i det fortsatta arbetet.

**Att använda modellen
som verktyg, både mot
beställaren och sig
själv.**

Detta uppslag: Modellbilder över det första förslaget. I mitten av gården ligger ett öppet rum, som samlar sikten ut mot Västra hamnen och Turning torso. Mittytan skulle vara körbar ända till den innersta byggnaden. All plantering ligger utmed sidorna. Pergolan finns med vid ett större trädäck, liksom vattnet och de mindre och utdelade träden. Träbryggorna har en dominerande roll. Ovanpå den lägsta byggnaden föreslogs en upphöjd takträdgård.

Som skissmodell var den första modellen bra, men den var för liten för att kunna arbeta mer precist med. Att den fungerade utmärkt som presentationsmodell var mer överraskande. Vid genomgången av det första förslaget hos beställaren blev det uppenbart att modellen som kommunikationsform mellan oss två var överlägsen en för mig mer traditionell version, baserad på planer, skisser, text och illustrationer.

Här fick vi möjligheten att föra ett samtal med och ord och gester som direkt relaterade till den fysiska modellen. Otydligheter som uppträder vid läsning av ritningar, förväntningar som löper iväg orsakade av säljande illustrationer, ojämlikheter i maktförhållanden och språkförbistring orsakade av arkitektens facktermer - alla kunde de stå tillbaka en bit för en mer omedelbar förståelse i samtalet vid modellen. Och tvekade vi kunde vi snabbt ta en titt ut genom

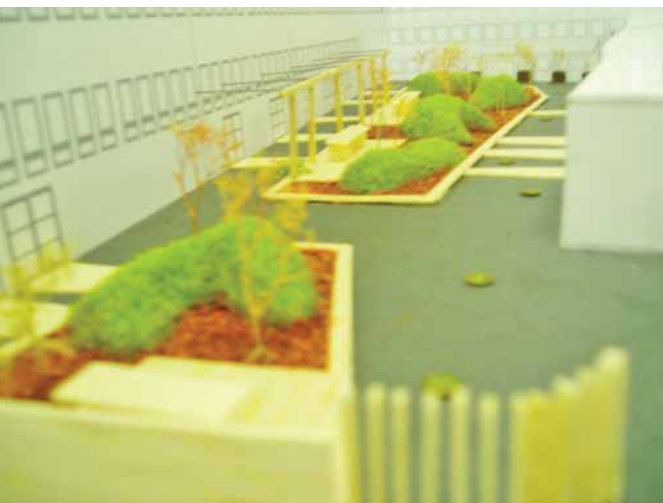
Detta uppslag: Modellbilder över förslag två. Pergolan har blivit en travers och ligger utmed ena fasadkroppens längd. Innehållet har samlats inom en stark ram i mitten. Fria gångytor utmed sidorna. Ängskullarna uppträder, liksom en version av trädäck att sitta på. Kvar finns bryggorna till entréerna, som har intergrerats med ramen i mitten. Vatten finns i form av bevattningsfontäner. Fontänerna är mässingsrör och följer varsitt träd i placeringen. Träden har funnit sin utspridda form, och antyder möjligen en påbörjad rörelse mot det friare gestaltningen.

fönstret där den verkliga gården låg – alla våra möten ägde rum på platsen. Från början hade min avsikt varit att kommunicera med beställaren och även mig själv i en omväxlande serie av bild, ord och modell. Men genom att det snart blev tydligt att modellen i kombination med samtalet var den bästa formen koncentrerade jag mig därefter huvudsakligen på den.

Modellerna följde med i samtal med hyresgäster som kom förbi, och när jag inte arbetade med dem hemma på Kontoret, stod de ofta framme på fastighetschefens kontor. Hyresgäster som kom förbi drogs in i spontana samtal vid modellerna, sattes in i tankarna kring förändringen samtidigt som deras direkta reaktioner och tankar kunde luftas. Mot slutet har vi även använt den i samtal med entreprenörerna under upphandlingen av anläggningen. Ofta har dessa entreprenörmöten utgått ifrån det traditionella förfrågningsunderlagets CAD-ritningar, stödda av illustrationsplaner. Men snart har vi alla stått runt modellen och samtalat och pekat.

Modell nummer två byggdes i dubbel storlek, nu skala 1:100. Grundstommen byggdes även här av enkla material. Intentionen var att den skulle fungera mer som arbetsmodell än presentationsmodell. Rollen som arbetsmodell var dubbelt riktad, både direkt mot mitt eget gestaltungsarbete och även mot beställaren tillsammans med mig i vår nyupprättade samarbetsform. Också till denna omgång låg skissen som första grund för modellgården, nu kompletterad av digitala ritningar. Men allt kom inte att realiseras samtidigt, utan uppförandet var ett adderande av stegvis genomförda val. Modellen tvingade till en konkretisering av områden som plankets utförande, nivåskillnader mellan material och element, höjder på kullar och krukor. Allt sådant som på en plan är abstrakta höjdsiffror agerade tydligt i den tredimensionella representationen. Dessutom förtydligade modellen genast elementens inbördes relationer, liksom deras materialverkan, komposition och rumsliga förhållanden. Gården anordnades helt på en insatsplatta inlagd mellan byggnadskropparna, konstruerad för att lätt kunna bytas ut.

Uppbyggnaden ovanpå insatsplattan blev mer permanent. Till en början kunde delarna flyttas runt, samt justeras i antal, storlek och former. Men efterhand som gården byggdes upp i modell fixerades delarna och därmed gestaltningen. Ängskullarna modellerades av plastellina och täcktes med gräsfiber, allt trä skars ut precist och limmades mot underlaget. Grusmaterial, träd, vertikala bevattningsrör, asfaltsöljetter – allt limmades permanent på bottenplattan. Det var nödvändigt för att få samman delarna. Nackdelen var att processen var tidskrävande och resulterade i en permanent utformning. Delarna gick inte längre att snabbt flytta om. Inte heller var det möjligt att omformulera sammansättningen eller göra enkla substitut. Tagna beslut gick inte att reversera.

Den tredje och senaste modellen byggdes på samma slags bottenplatta som den förra. Men här kom skissandet i högre grad att utföras direkt i modellvärlden. Först konstruerades gårdens element i enkla bruksmaterial som papper och kartong, för att snabbt kunna klippas till och flyttas runt. Ständigt ändrades utförandet genom provandet av olika samansättningar. Modellen blev den effektiva arbetslåda den hade potential till att vara. Möjligheten fanns att med snabba kast verka på flera plan i gestaltningen. De nödvändiga djupdykningarna med sina precisa ställningstaganden som inträder då infallet måste konkretiseras gick att genomföra, samtidigt som en snabb omställning för att konceptuellt eller skissartat undersöka en situation blev möjlig.

Gårdens utformning hade i det tredje förslaget kommit att utgå från principen att vara fritt utlagd på den sammanhållande grundytan som utgjordes av asfalten mellan huskropparna. En principiell grundstruktur arbetades därefter fram direkt i modellen, som kunde följa tanken om gårdens ickecenterade ordning. Inom den strukturen fanns det möjlighet att skifta om och flytta innehållet. Denna gårdens senaste grundsats avser att åstadkomma en syntes av flera parallella element, där inbördes hierarki betyder mindre än effekten av den gemensamma kompositionen. Strukturen hade lagts fast i ett grundutförande, men kring denna förblev trädens positioner, minutturädgårdarnas utformning, vatten, möblemang och krukor lösa delar. Inget av dessa element kom att fixeras utan innehållet förblev utbytbar och lätt att skifta om. Detta var något som kom att utnyttjas i samtalen med beställaren, vilket därmed medfört att vi båda blivit fysiskt delaktiga i utformningen.

För vad vi i och med den tredje modellen hade på bordet framför oss vid våra möten var gårdens möjliga scenario i miniatyr. Samtalen handlade om med detta om att ge regi åt den framtida användningen, och dramatisera den öppna asfaltsscenen. I den imaginära verkligheten kunde vi snabbt flytta om fysisk rekvisita och pröva alternativa uppsättningar. Hyresgästernas agerande improviserades med modellaktörer i olika scenbyten. Själva kunde vi enkelt ikläda oss föreställda roller inuti modellådan och delta i aktionerna på marken. Vårt tidigare ovanifrånseende tvingades bort från sitt ritningsberoende planperspektiv för att istället uppträda med ett nytt horisontellt seende nere bland våra uppspelade verkligheter. Samtidigt pågick ett parallellt spel där vi som beställare och uppdragstagare kunde byta roller med varandra på vår nivå utanför scenen.

Tveklöst har tillvägagångssättet med modellen styrt den genomförda gestaltningen. Näraliggande är att uppfatta situationen som att det flyttbara innehållet fått styra inriktningen av hur gården ska utformas: till en komplex och omgrupperbar sammansmältning av samverkande delar. Genom mobiliteten och utbytbarheten har en gestaltungsprincip utkristalliserats. Men samtidigt kan mycket väl det omvända antas gälla, att de förda samtalen ledde fram till en principiell hållning som kom att uppträda fysiskt i modellens frambyggda struktur av spridning och flexibilitet.

Detta uppslag: Tredje förslagets modellbilder. Ramen är borta och har ersatts av den flyttbara modellen. Till en början var endast få delar fixerade, och möjliggjorde ett skissande direkt i modellen. Träden har t.ex. vit kartongfot i det tidiga skedet. Övriga delar ligger fritt på underlaget. Gestaltningen har antagit en friare form, med ett program istället för en planlaout. Asfalten är den gemensamma grundytan där elementen kan positionera sig. Snabbträdgårdarna har kommit till, och bidragit med en ytterligare nivå i innehållet. De har skiftat runt under arbetet, både till uttryck, innehåll och placering.

Model I er, skisser och skrivna ord.

Agneta Persson, mässplanechef för bomässan Bo01, samtalar med Mårten Setterblad bland arkiverade modeller om hur idéer kommuniceras.

*Detta uppslag: Agneta Persson
med Carl-Johan De Geers modell
till Eremitaget i famnen.*

Sen har jag här. Den är så skitsnygg. Det är den enda trädgården som fanns innan. Och den såg jag nere i Frankrike. Och han skrev ju, Madame et Monsieur. Med hans sätt att skriva, så trodde ju vi att det här var en gammal gubbe. Men det var ju en ung kille. Här är alltså någon slags program. Jag försökte få någonting på det här temat, med Green Thumb-rörelsen, från NY, och hur de försöker odla allting. Men han kom aldrig. Vi hade nästan inga pengar. Och vi ville ju ha modeller. Så jag sålde energiskogen för att få pengar så att de kunde göra modeller. Och dem raggade jag sen pengar på. Och då bjöd jag naturligtvis dit dem, när det var presskonferens, press från hela Europa. Han kom inte. Sen när de var färdiga trädgårdarna. Vi bjöd in igen. Han kom inte. Vi hade ju bjudit honom på den resan. Men vi skrev och skrev, och försökte leta rätt på honom. Vi blev riktigt oroliga.

Bengt Persson, han pratade då om den trädgården, om hur den som byggdes och var för perfekt i början. Och använde just den modellen som exempel på hur stelt det kan bli att bygga efter ritning och att det ibland är bättre att göra direkt från modell och på plats. För modellen var väldigt brokig, och sprejad med grafitti, bågnade och spretade.

Det där kan möjligen vara den. Ja, här står det Bouvier. Potager urbain. På tunnorna står det vilka växter det ska vara. Och det var ju som Bengt sa, att den skulle se mer sjabbig ut. Det gjorde den också sen. Och graffitimålaren, han var så häftig.

Men det var ju otroligt smart av dig, just det där att sälja skogen för att få råd med modellerna. Göra det i flera steg.

I den permanenta delen, där hade vi inte samma problem. Där var det byggherrarna och sen också staden som byggde och skulle betala. Men där ute – ingenting.

Där då. Och jag vet inte om den här måste ha någon sida upp. Martha Schwartz borde finnas här någonstans. Men kan du fatta, att ingen. Ingen ville ha dem. Jag ska se om jag hittar overhead. För då ser jag vilka fler det skulle kunna finnas.

Jaha, det där är som projektpärmar? Med alla tolv trädgårdarna.

Skisser och texter.

Det här, det ser ut som en BH, som Valkyrians. Simon Irving. Ja, med vatten och eld. Mycket symboliskt. Vad tänkte han på? Det måste vara hans undermedvetna.

För han byggde ju aldrig någon modell. Det hade ju varit enkelt att göra modell på, det var ju tunnan. Med alla olika hålen. Han har mest skrivit. Här blev allting ritningar istället. Där fanns bara CAD-ritningar. Såna ritningar lyckades inte dra in några pengar. Utan det var modellerna som sålde in projektet. Utan dem hade det aldrig gått att få ihop pengar från sponsorerna.

Den här var fin. Norsk Form. Med trävågen, och speglarna. Hur reflexerna böjer sig.

De visste ju inte alls vad de skulle göra. Sen fick de syn på Våg-parken. Och då skulle de göra en trävåg. Och först hade de gräsvallar. De blev sen de här svarta av trä. Det blev mycket bättre. Och med speglarna som du säger. Var det trä här i det förslaget? De gjorde massor med förslag. Så småningom, för att få finansiering på den, blev den i trä, och så skulle den säljas. Så jag tror att den står på en skolgård nu, i Norge.

Här då, Martha Schwartz. Det där är hennes andra. Hennes första det var ett hus. En kub, med ljud i. Då skulle man gå in, och allting skulle vara gummi. Och det skulle finnas vilstolar och du skulle ligga där och lyssna på ljud. Sounds of Author. Garden for the trip to Mars.

En futuristisk trädgård, innan man lyfter. Och då tänkte hon sig, att skogen skulle gå ändå inpå, och då kommer man in där. Men, det blev inte så. Vi hade en otroligt proffsig kille från Riksställningar. Chef över dem som bygger. Och det gick inte att göra det här. Vi var ju tvungna att räkna med ett visst besöksstryck. Och den här gick inte med tanke på det.

Men då blev det ju något helt annat. Mycket mer visuellt. Över hela skogen. På fotona är det två saker man ser. Och det är West8 och sen är det den här stora pilen. Den blev ju lyckad på det viset, att den tappade ju sina löv. Det var souvenirn där. Och som

den spreds i hela Salixskogen. Och ut över parkeringen. Man såg när folk hade varit där, för de knöt fast remsorna i antennerna på bilarna.

Så hela utställningen försvinner ut i staden.

Först blev de alldeles förtvivlade. Och vi hade köpt mer glitter. Sånt som används till stripteaselokaler. Det var lite svårt att få tag på.

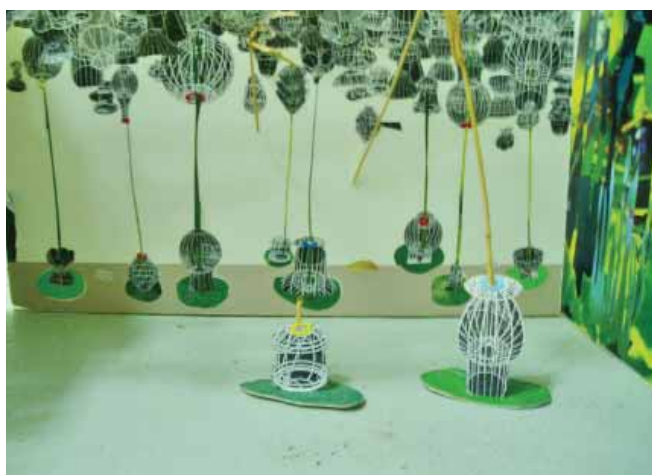
Men den såg jättetrist ut efter någon månad, efter stormarna. Då skulle vi upp med det nya, men det gick inte. För vi hade kört dit med kranbilar, men de kom inte till när det var färdigbyggt. Därför hade vi klätterklubben. De sköt upp ankargrejer, klättrade upp för att sätta fast glittret vid ett antal tillfällen. Men det gick inte.

Och då kom hon, Martha Schwartz. Mot slutet. Det såg rätt risigt ut. Men hon var jätteglad. Tyckte att hon var den enda som hade något riktigt konstgjort, hennes träd. Och det var det enda som uppförde sig naturligt. Men hon gjorde nog ingen modell.

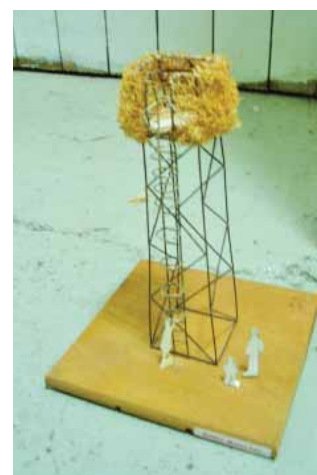
Här byggde Åsa, som jobbade hos mig då. Helt nyutexaminerad, Jätteduktig. Hon hade byggt modeller, men det fick jag bara foton på. Hon skulle göra den med Mårten Hammer. Här är modellen med oljesand. Honom bjöd jag, för det är väldigt sällan jag sett någonting på mässor, eller utställningar, som är riktigt bra. Idéträdgårdar tycker jag är jättetrist. Men så mindes jag i Kungsparken Bo86, där hade han gjort ett stycke natur. Och jag var student och stod och passade den. Så tyckte jag att det var rätt häftigt. Det tyckte jag vi kunde ha här. För det kan vara en framtidens trädgård. Tänk på de holländska hemparkerna och allting. Men den här blev så bra att folk gick rakt igenom trädgården, och de förstod inte att den var uppbyggd. De uppfattade att så där ser det väl ut i vanliga fall. Och i den där parken som var totalsteril innan.

Pileskogen och öresund. Över den tillfälliga mässområdet dominerar faluröda Mikado av West8 och Martha Schwartz konstgjorda hängpil.

Kamills scenografiska modell trädgård nr. 6, Frisläppta burar. Oräkeliga lampskärmar lyfter mot himlen, presenterade i ett collage av fotografier och papper.

Monika Goras modell till Luftsloft. Figurerna av papp, men själva konstruktionen är av silver.

Och Barbara Johnsson. Riktigt jätteblommigt. Måste tänka målgrupp. Så det gjorde de här två damerna. Som inte funkade bra ihop visade det sig. Kunde man inte veta.

Passande med Yin o Yang. Passion. Hortikultur. Den kändes väldigt snäll.

Då bjöd jag ju in alla entreprenörer, alla markbyggare i hela regionen. Och ingen ville bygga någonting annat än Barbaras. Så det säger ju sitt här också, att den är väldigt traditionell.

En entreprenör till West8, med de stora stockarna, hittade jag så sent som knappt ett år innan. Ingen ville göra den. Jag fick tag på en uppe i Gävle. Då hade jag fått in lite mer pengar, han tog jättemycket betald för det. Det var farligt också, med de där stora stockarna, det skulle byggas under vintern och halt och jäkligt. Och bulta fast.

Passion fick de som tema. Du bestämde vilka som skulle vara med, och de fick var sitt tema.

Ja, de fick inte välja, utan de fick en viss inriktning. Det är som du sa tidigare, vissa tänder på begränsningar. Och vi arkitekter är såna, att finns det begränsningar, då kommer man igång och börjar fundera. Som till exempel med sånt som jag kastade in, för bostadsgårdarna skulle bli så sterila och tråkiga och bara parkering och allting, därför kom vi snabbt in med grönytefaktor och såna saker. Och vissa kollegor, Bengt Isling och Ulf Nordfjell, triggade varandra, de tävlade mot varandra och skulle vara värst. Några andra tyckte, usch vad tråkiga regler och begränsningar. Så det är olika.

Och så Pelle då. Helt underbart. Han skriver och skriver och skriver. Så snyggt.

Här får man se hur hans trädgård förändrades. Här ser det ut som grus alltihop. Men sen blev det en pergola, och trä överallt. Sen satte Pelle in statyer. Och det blev träd på bägge sidor till sist. Jag tyckte den var underbar. Den var vilsam och lugn plats.

Det är fint, med det falska perspektivet. Att han inte bara snävar utan även att träden blir kortare och kortare.

Nu ska vi se om det här är senare variant. Det är olika förslag.
Förstår du här? Skulle det vara en spegel här och en spegel där?

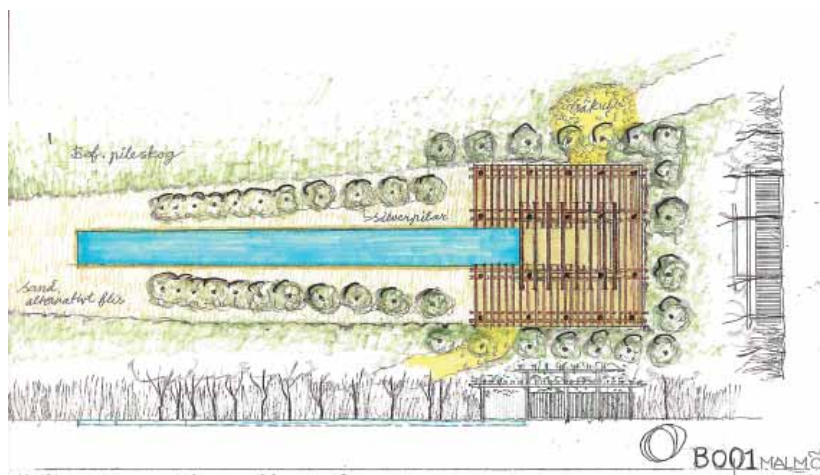
Kan det var två nivåer? Att det är olika höjd på speglarna.Vi får se på sektionen. Det är rätt smart, det är dubbelt. Två speglar. En för vattnet, och längre bort en för himlen. De går ihop till samma vy.

Och sen kommer hans fina, små skisser. Vad står det här? Träkubb. Silverpilar. Sand alt. flis. Befintlig pileskog. Utsiktsglänta genom pileskogen mot Öresund och Scaniaparken. Vi var tvungna att ha spegeln här. För där borta där körde de fram och tillbaka med transporter.

Fast det var ganska roligt när bilarna uppträdde. Man blev lurad av skalan och perspektivet. När bilen kom blev den alldeles för stor. Här är den slutliga. Och då har han smalnats av dammen också.

Och där har vi Carl Johan De Geer. Du vet, jag jobbade nästan dygnet runt. Och om man kom hem tolv- ett någon natt, då låg han på. För han var upphetsad och tyckte det var så roligt. Han höll på med scenografin till Tillsammans. Och ringde från Trollhättan vid tolv- ett, när de var färdiga med sin dag. Då ville han prata ett par timmar.

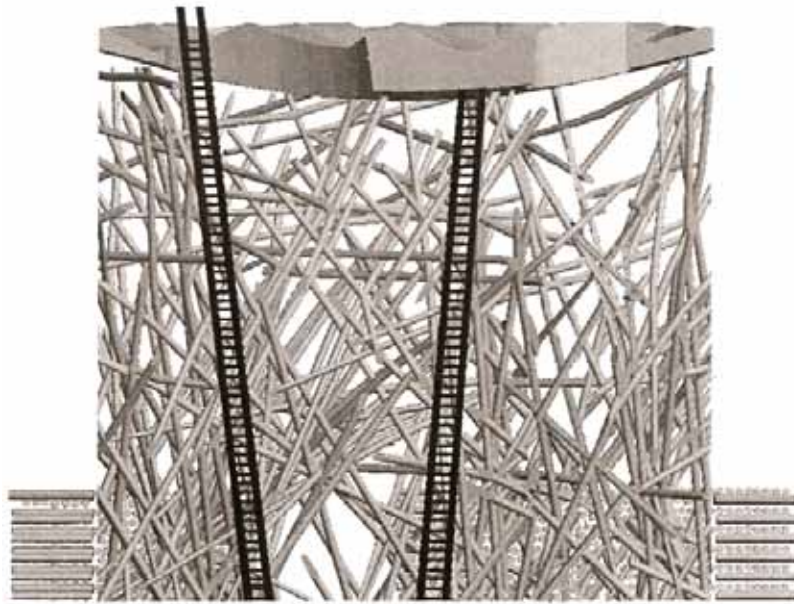
Vad står det? "Gjort rätt ur hjärnan och inspirationen, och min egen längtan efter en plats att vara ifred på. Så snabbt som

Per Fribergs illustration till Hemlig Trädgård nr 7,
"Utsiktsglanta genom pileskogen mot Öresund och
Skaniaparken (avst. 300m)".

Potager urbain. En modell av målade metallburkar på ett golv av graffitti. Bouviers modell till den urbana odlingsträdgården.

Mikado av West 8. Längre fanns bara datorillustrationer av trädgården. Det bidrog till att det var svårt att övertyga anläggare att ta uppdraget att uppföra konstruktionen. Bild: MVRDV

Erimitaget. Hommage till René Descartes. Carl Johan De Geer skapade sin egen värld som tillflyktsort för ritande, skrivande och filosoferande. Den mest detaljrika modellen av alla. Den användes direkt av byggaren istället för ritning.

möjligt har jag formulerat ett förslag. Jag fick nästan panik. Jag var rädd för att bli påverkad, att omedvetet hamna i och jobba i en mainstream.”

Det behöver han väl aldrig vara orolig för, men det var han. Han tänkte anknyta till det ”svenska 1700-talet, och kanske 1800-talet också om man ser på spåntaket”.

Erimitaget, Hommage à René Descartes. Han gjorde en variant på det, han skulle sitta utanför NK och skicka rörpost ner till folket.

Den här modellen, berget, det är frigolit. Han bearbetar hela ytan. På ett sätt som andra kan vara främmande för. Intensivt, och gör den där scenografin. Han kommunicerar verkligen med sin modell. Och hur han bygger upp sin egen värld med den på ett väldigt speciellt sätt.

Och du ser, titta på bron där. Spik. Skitbra gjort. Han tar det som finns till hands. Och det blir på pricken. Se skiftningarna i taket också. Det är klart, modellen har blivit lite bedagad. Kanske lite dammig.

Där fick vi tag på en jättebra anläggare, Lasse Wessner. Och en scenograf, som gör scenografier för Malmö stadsteater. Han patinerade hela bygget.

Carl-Johan borde ha gett Lasse Wessner världens eloge för att det blev så här. Han kunde inte själv ha gjort det. Han kan ju bygga en sån där sak, det ville han göra, men då ville han ha några miljoner för att bygga det. Och det kunde inte vi. Men jag tror aldrig han själv hade kunnat få till det så där bra. Du såg vilken omsorg med växterna och allt. Och fiskarna. Lasse var hos sin mamma och plockade växter.

Och de här, det är tapeterna inne i. Och här är kotten. Kotten skriver han ju om. Han hade gjort en kotte. Se här, 720 kilo tung. ”Stockholms konstråd vill köpa den. Om detta sker kan vi låta hugga en ny.” Han trodde säkert att vi skulle få en fantastisk ekonomi, men det fick vi aldrig. Men, so what, det blev ju skitbra ändå.

Den här den är också helt underbar. Henne träffade jag på någon en akvarellkurs. Nej, akryl var det. För Kamil och Hardy Strid. Och då visade hon sista dan vad hon hade gjort, och jag blev jätteimponerad. Då tänkte jag att hon skulle kunna göra något.

Här ska vi se, här är de burarna, frisläppta. Mycket sextiotal. Men det är kul, för hon håller inte på med trädgårdar eller landskap. Eller arkitektur i första hand. Och modellen blir faktiskt mycket bättre än typiska arkitektmodeller. Det är en jättefin scen som hon har byggt. Så här blev det också i stor utsträckning. Känslan är exakt densamma.

Här står vänst, så den ska vara till vänster. Och sen var det de här, hur har hon fått till det här? Den hänger där tvärsöver. Och några sådana fristående på marken. Du förstår vilket jobb. Och en bottenplatta här, som man skulle ha placerat ut de här på. Själva lampskärmarna måste hon ha plockat från - det är foton. Hon hade en liten nätt början i hela hennes vindsförråd där hade hon samlat skärmar. Men det räckte ju ingen vart. Då hade vi en

scenografiassistent, som for runt hela Sverige efter lampskärmar.

Och sen har vi de här, dom coola. Coola killarna. Datorbilder fanns, fotomontage och illustrationer, men de lyckades aldrig förklara vad det handlade om.

Ja, kan du tänka dig om man skickar ut en sån här till en entreprenör, att det är någon som frivilligt vill bygga.

Nej, man förstår ju ingenting. Vi höll på jättelänge. Men när modellen kom till sist var den stor som en bröllopstårta. Magnifik.

Kommer du ihåg hur det doftade där, blåbärsriset, det doftade ju. Han gjorde verkligen Sverige, hans bild av Sverige. Och muselstranden. Tog utgångspunkt i vad den där platsen hade varit innan utfyllnad. Han var den enda som gjorde det.

Det tog tre månader att forcera hans sekreterarbarriär, sen åkte jag och Måns ner.

Holst-Ekström?

Ja, vi åkte ner där. Så säg att vi hade totalt 4 timmar i Rotterdam. Vi fick sitta och vänta i tre innan han behagade komma. Och då skällde han ut oss, för att det var ett jäkla 40-talistprojekt. Och det var det ju. Vad skulle vi säga? Bara att det kan du förhålla dig till som du vill. Det var han verkligen välkommen att göra. Han var väldigt avig. Sen kom han en sen kväll, och skulle titta på platsen. Och Åsa och jag – då hade hon börjat – vi satt först på en restaurang. Men det gick inte att kallprata med honom. Istället tog vi en taxi ut till området. Och parkerade vid den där jättehöga mässbyggnaden. Så fick taxin, det var ju beckmörkt, ställa sig med strålkastarna riktade mot pilspöna. Det såg ut som ett riktigt pilelände då. Det var oktober. Han blev så himla upphetsad. Det var grejen. Just det är att hela volymen, den industrimässiga, skulle stå mot det här. Och då, fick vi honom på kroken.

Och det här, en bild på tvålmodellen. Över hela pilskogen.

Men det här, att komma på att bygga den i tvål?

Eva Vestermark. Det var Eva Vestermark. Är den inte helt underbar?

Så flyttade ni runt i modellen, allt eftersom. Var trädgårdarna skulle ligga.

Ja, var skogen växte, och inte växte, och paviljongerna. Tvålmodellen gjorde vi innan vi ritade, det var den som gällde. Det var Eva som köpte all tvålen, och hon var tvungen att köpa mer och mer. Till slut blev det lite jobbigt att gå till butiken, det var en speciell tvål från en särskild affär, och de började tro att hon hade smutsfobier. Och allergisk blev hon.

Dialogdesign

Denna sida: Det första snabba förslaget, plan och sektioner.

Reflexion över det egna handlandet

Öppen påverkan

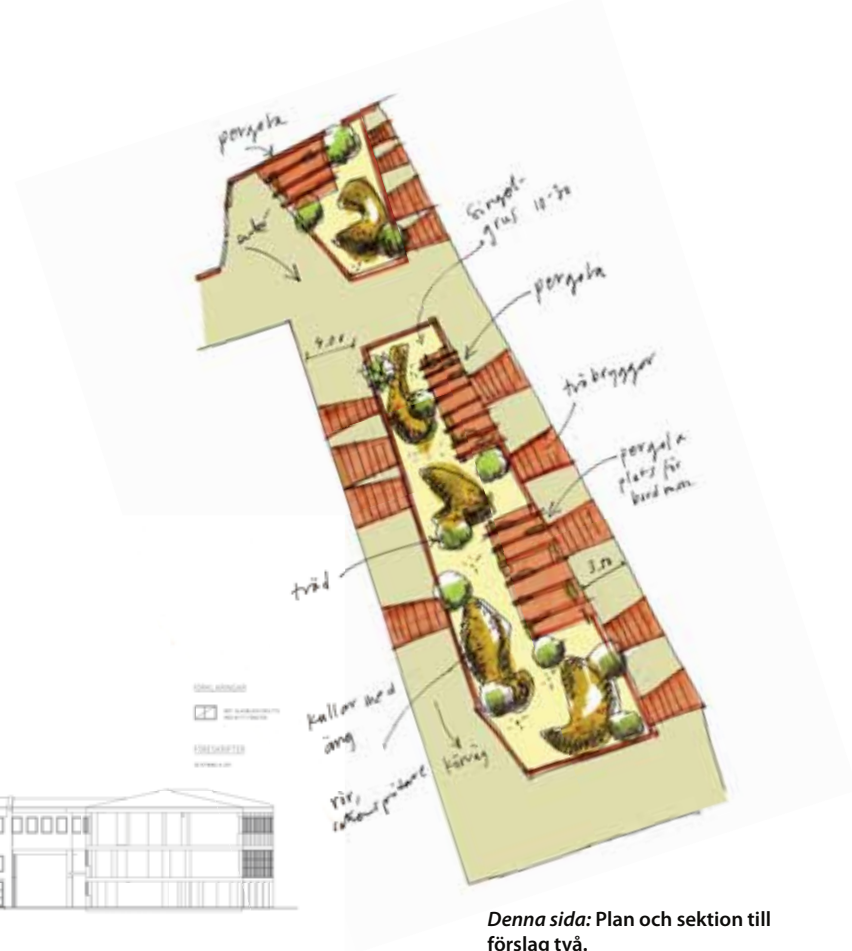
Mårten Setterblad

En tabula rasa. En plats där allt kan ske. Asfaltgården var i mycket det tomma arket som skulle fyllas med innehåll. Men trots frånvaron av fysiskt innehåll var gården vid det första besöket påtagligt närvarande. Inte minst genom att uppträda som en stor asfaltyta som direkt genererade en uppsjö av associationer. Gift och industri. Hårt och lastkaj. Det var inte en tom gård jag kom till. Som alltid fanns redan betydelser som rörde på sig. Vid någon punkt öppnade jag upp mitt projekt: ett besök, en tom gård, en ny skissbok som väntade på att fyllas. Startpunkten. Men transformationen var redan igång. Det går aldrig att börja från noll.

Beställningen var en gård. Först lockade formen. Omsluten och långsmal, med ett skenperspektiv mot norr. Som upplagt för att konstruera ett utblickande sceneri. Det kunde ha blivit storartat, receptet fanns redan färdigt i Per Fribergs skenperspektivistiska vattenträdgård på Bo01. Men Guldfabrikens utblick

kommer snart att byggas igen genom Västra hamnens expansion. Tanken fick dra vidare.

Fastigheten var dessutom större än gården. Runtom utgjordes den av en öppen parkering, som flöt ut i omgivande gator och industrimark. Slitet, stort och odefinierat. Läget för framtiden var oklart, vägarna skulle dras om och nya detaljplanearbeten pågick. Skulle jag dra in hela västra hamnen i projektet? Ett arbete med ljus borde på ett effektivt sätt dramatisera situationen. Konceptmodeller byggdes och jag beställde kartor från kommunen. Tiggde till mig underlagsmaterial på byggnaden från arkitekten och funderade kring parkeringsytor och innebörden av mönster. Plötsligt avbröt jag insamlandet av material. Möjligheterna var för många. Det var tvunget att få begränsningar från beställaren. Därför bestämde jag mig för att snabbt göra ett första förslag. I förslaget ingick en mindre modell. Konkret, enkelt och endast över

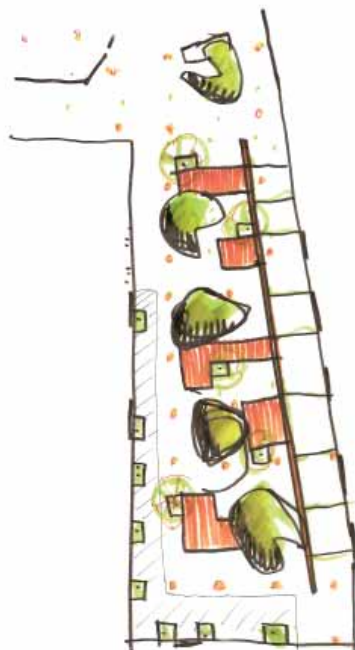
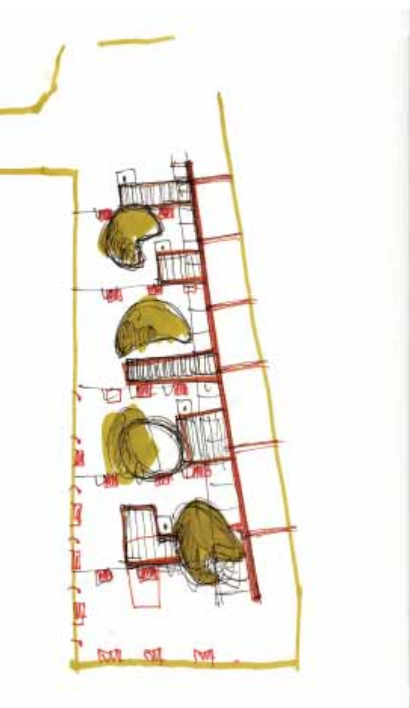
västfasaden. Till förslag tre, prövades träet som sittplatser i olika formationer, och blev till slutligen grunden till det system av rektanglar som håller både klinker, trädgårdar och sittdäck. Så verkar arbetet fortgå, genom att befintliga element återbrukas, försvinner och uppträder igen i nya former. Väl inarbetade vill de ogärna lämna scenen, utan väljer att mutera för att finnas kvar. Men trots omvandlingen lämnar de sina spår, tydbara tvärs igenom förslagen.

noterat: Innehållet glider. Både i betydelse och utförande. Genom transformationen länkas grundelementen ofta vidare, medvetet eller dolt. Arbeta mer med metamorfoser. Se upp för överblivet bråte.

Då mina tankar kretsar kring begreppet slutna gård finns det ett par förebilder som tränger sig på. Ingen av dem har präglat gestaltningen på Gudfabriken direkt. Men de är ofrånkomliga som ingångsvariabler. En är Tessiska palatset i Stockholm. Visserligen är den anläggningen lätt förväxt, och saknar idag många av sina lekfulla inslag. Men med sin märkliga teaterscenografi, sin precision i delar och helhet blir gården tillsammans med den absoluta tätheten som finns där inne en svåröverträffad dröm. En annan är Carlo Scarpas gårdsträdgård till Querini Stampalia Foundation i Venedig. Ett stort tulpanträd, en obeträddbar gräsmatta, ett kontrollerat vattensystem och nedsänkta gångtor. Relationen mellan trädgårdens statiska tillstånd och det oberäknliga lagunvattnet som tillåts svämma över in i palatset skapar en värdeförskjutning vilken bär betydligt längre än spridda uppfattningar om trädgården sedd som stiliserad natur eller paradys. Och så Per Fribergs innergård invid Krafts Torg i Lund. Utan

Detta uppslag: skisser från försök att gå från förslag två till tre. Den tidigare ramen bryts upp och ersätts av en friare typologi som till en början består av elementen ängskullar, pergola, träd och rektangulära plattformar för sitttor över en öppen asfaltyta. Ramens form anvisar begränsningsområdet för delarnas utbredning. De rektangulära plattformarna har ännu inte fördjupats i sitt innehåll med snabbträdgårdar. Pergolan provas med både dubbel och enkel bredd, för att senare hitta sitt läge som en enda linjetravers parallellt med ena fasadkroppen. På skisserna märks även ett punktindelning av gården bestående av asfaltsöljetter. Det var tänkt som en mönsteraktivering av den hela asfaltytan, och bestod av perforerade mässingsringar med ytterradie på 500mm, genomvuxna i centrum av gräs.

att någonsin ha besökt den, är intrycket starkt. Gården använder samma princip för skenperspektiv som i hans trädgård på Bo01. Ett långt rum, en utsträckt vattenspegel, en tydlig riktning. Jag tolkar hans utgångspunkt som den omslutna myrtengården i Alhambra. Men gården för vidare, och blir till en utforskande Lundsk variation på Alhambratemat, intressant inte minst genom sina ständiga förskjutningar i plan. Direkta tecken av referensinträngning går att ana vid en återblick på planerna. Exempelvis Stig L Andersens Ankarpark i Malmö som trycker på med ett oväntat inslag i förslag ett, liksom Alhambra (ingen dålig förebild), främst genom vattnet och rumsuppfattningen.

noterat: Förebilder inverkar på ett arbete genom att närvara i former av motbilder, fond eller inspiration. De kommer genom sitt innehåll, sin stämning och sin användning att impregnera hela ens uppfattning om vad som är möjligt. Och lämpligt. Det gäller att värja sig.

Ur anteckningsboken:
Möte Jörgen Stridh måndag 13/3.

*Gillar idén om bryggor
Vill använda Håkans trä
Tror ej att takterrass används, möjligen
plexiglas eller café däruppe
Vill helst ha sedum, dyrare inkostnad men
billigare drift
Vill ha fint för de längst ner mot planket
(trä tex)
Vill ha 2 st gemensamma mötesplatser. Ej
utanför det egna kontoret
Gillar förslaget om målad asfalt
Vill ha ritning på plank snarast, 2 varianter
Gillar stål som avgränsning utåt*

*Behov av P-platser: 53 = 44 + 9st
Gillade belysning och guldkoncept
Vill ha brunn med plexiglasskiva och
guldsten nere i
Hade nya mockaskor
Fråga: går det att lägga grus ovanpå
asfalten? Ev. borra små hål.
Gillade skarpt modellen*

Ängskullarna. Väsentliga i slutversionerna. Fast vi ser dem inte i det första förslaget. Diskussionerna om sedum finns däremot tidigt i samtalet med beställaren. Dyr men praktiskt. Från sedum går klivet över till den prefabricerade ängen, ett material

jag hade använt mig av tidigare. Då i en takträdgård, och just i form av kullar. Så här kliver kullarna kliver in, gillas av beställaren och arbetas in på gården. De flyttar sig, justeras, men ligger hela tiden kvar i arbetet nära sitt första utförande. Här hade vi tillsammans hittat något vi båda tyckte om. Skälen kan vara flera. Kullarna gav stor effekt, var tydliga att tänka kring och mycket praktiska att anlägga på asfaltgården – de behövde knappt någon schakt, var direktetablerade och färdiga från dag ett med sin prefabricerade matta.

noterat: Ackumulerad kunskap från minnesbanken och praktiska hänsyn.

I förslag två ligger all ny gestaltning inskriven i en stark ram som svarar mot gården planform. Kullar, den långa pergolan, trädäck, vatten och en serie träd. Tydligt, rent och utan lösa kanter. I efterhand verkar det som om förslaget tagit intryck från beställarens personliga utstrålning. Säkert är att planens form blivit genomförd med Per Fribergs gård i Lund i tankarna. Bäst att värja sig.

I jämförelse med förslag ett hade ett helt annorlunda uttryck kommit till. Utförandet hade stramats upp, fått tydligt definierade sittplatser och blivit extremt lättskött. Vid mötet hade vi genom den första modellen haft något att förhålla oss till, och reaktionerna och slutsatserna i den diskussionen ledde fram till den nya inriktningen. Söker vi spår i det nya utförandet hittar vi uppdelningen i två anläggningsytor som en rest från förra planen. Träden ligger kvar, liksom vattenspeglarna, nu transformerade till kombinationer av bevattningsrör och fontäner. Materialet trä, introducerat som bryggor till entréer hittar vi i uteplatserna. Träet kommer att finnas med hela vägen i olika utföranden, och så småningom få en dominerande roll i det tredje förslaget.

Innehållet i gestaltningen förändras i takt med att vi diskuterar utformningen. Betydelseerna ändras. Ju djupare vi går i arbetet desto tydligare blir det att gården inte kan anpassas efter något färdigt recept.

Arbetet handlar istället om att öppna för situationen och det är detta som en arkitekturpraktik till stor del handlar om.

noterat: Arbetet utförs med preliminära definitioner och omformuleras efter hand.

När jag tittar i mina anteckningsböcker från den tiden står det mycket om asfalt. Toppning, rivning och deponi. Priser och metoder på färgad asfalt och vad som går att anlägga direkt på asfalt. Om målning på asfalt, om håltagning och om asfaltfräsar. Möten som bokats för besök. Resor till anläggningar. Referensexempel och anläggare.

Inget av detta syns i planerna eller modellerna. Arbetet är dolt, konsumerat under gång. Ett typiskt sidospår. Behövdes det? Det vore skönt att kunna svara ja, och motivera arbetet med att det var nödvändigt steg i processen, att det handlade om att undersöka möjliga vägar och att linjen aldrig är rak fram till målet. Att inte betrakta det som en onödig stickväg utan ett typiskt oundviklig abrovinkel som alltid uppträder i en gestaltande praktik. Det är däremot inte lätt att svara nej, för det vore ett erkännande om att man inte varit resurssnål i sina metoder. Att mer erfarenhet snabbt hade identifierat blindspåret och sparat tid.

Bladdrar jag vidare i böckerna märks det att asfaltutvikningen inte är ensam som sidoundersökning. Ekoyta, metallprofiler från Bröderna Edstrand, konstgräs. Och mer. Stötvis uppträder dessa utredningar, slarvigt och chifferartat eller noggrant uppställda med telefonnummer, datum och fakta. Jag tvingas konstatera att de alla hävdar sig som nödvändiga uppslag, eftersom de så tydligt ingår i arbetet. Alla representerar möjliga vägar. Alla har vid något tillfälle valts bort till förmån för ett annat alternativ. Som ledde vidare.

noterat: Processen som isberg. Endast en mindre del av den totala mängden arbete är uppenbar i resultatet.

Ur anteckningsboken:

7/5

Mittytan

Varför?

- konsekvens av rummet, gårdens form
- konsekvens av rörelsen längs väggarna + entréer
- samlar, delar upp
- ger nivå, en "rised (unsunken) garden"
- tar bort asfalt, reducerar den stora ytan

Ta bort den? Resultat:

Pergola kvar

Kullar kvar

Träd kvar

Ny damm

Bevattningskvar

Aktion:

man målar upp ytan, muterar pergolan, ställer ut träd, satsar på möbler.

Saknas: materialkänslan. Men det blir fint ändå! Kan man lägga upp materialitet på annat sätt?

Jag satt på ett flygplan på väg hem. Två veckor tidigare hade förslag nummer två diskuterats. Vi var nöjda då, bestämde att vi var "rätt på det". Vissa justeringar av sittytorna skulle provas. Mitt förslag om rörliga planteringskrukor ute på asfalten gick hem. En del praktiska hänsyn skulle tas. Så ville jag pröva med olika material och mönster i mittparterren. Allt var i princip klart. Samtidigt skavde det.

På planet klarnade med ens hela upplägget. Sambanden mellan gårdens element blev tydliga, och jag visste hur nästa modell skulle byggas. Ramen skulle bort och grundytan bli fri. De ingående delarna var isärplockade och definierade, rörliga och kunde ställas samman i fri ordning. Förslag nummer två var borta och begravt, en stor lättnad.

På semestern hade jag sett Paley park i New York. Ett litet insprång utefter en gata, egentligen bara ett saknat hus. Runtom parkens tre sidor står höghus men fronten mot gatan är öppen. Själva parken är en i princip endast en hårdgjort rektangel i mark, som ett stort vardagsrumsgolv. I rektangeln står fritt ställda högstammiga träd, och under träden lösa bord och stolar i caféstil. Ett vattenfall i fonden, för ljudet. Det var allt, men det var befriande. För

den fria markytan var exakt det jag behövde uppleva. Med Paley Park i tanken kunde jag lösgöra mig från min egen fastlåsta ram. För det var ramen som skavde.

I en arbetsprocess kan det komma en punkt när man behöver ett öppnande tillfälle. För att komma vidare i en stagnerad arbetsprocess på ett tillfredsställande sätt behövs det uppenbara exemplet som förmår att illustrera situationen i ett nytt förklarande ljus. Dessa tillfällen finns hela tiden omkring oss, specifika för olika situationer, fullt tillgängliga. Det gäller bara att träffa på dem, och veta när de behövs.

noterat: förmågan att göra sig mottaglig för intryck från ett öppnande tillfälle är en nödvändighet. Endast genom att lita på deras existens går det att kassera långt komna arbeten och komma vidare mot något mer intressant. Särskilt när man tror sig ha den perfekta lösningen.

Ur anteckningsboken:

Möte Jörgen Stridh 20/5.

Vill ha markerade entréer

Vill ha list runt om, längs fasaderna, med t. ex grus innanför. 30 cm med trä/stålkant.

Gillade tanken på rullbord

Glastak över entrén med porttelefon

Vajer över entréerna

Vajerspel ned från Traversen

Ev. små paviljongen ute

Vill att man sitter på trä

Bord på hjul går bra

Vattendamm på byggplåt, svetsas. Kolla mått!

Bevattningskvar i kullar, pop upp eller dyl.

Särskild uteplats utanför nya glaspartiet i norr, vid The Concept Factory

Ljus: spots i pergola

Flyglyktor i plexi ute på backen

Gillade bambuträdgården

Kommentar: vi är rätt på det! (igen)

Den tredje modellen gick hem. Flera av de lösningar vi hade haft upplöstes i den mer öppna ordningen. Kullar, trädäck, träd och pergola blev utlagda på gårdens plötsligt friare spelplan. Frigjorda, men bara i en första etapp. För spårar vi, så märks givetvis att ramens fortvarande inflytande verkar över gårdens yta. Osynlig håller ramens kraftfält ännu samtliga element inom

sina tidigare gränser.

Rörligheten i planen skapade möjligheter att introducera mer lekfullhet och nya nivåer. Vad skulle man göra på gården? Sitta gick ju, liksom att se ner på den eller gå runt. Mötas och samlas. Men mer. Pendeln slog över. Strax flödade gården över med paviljonger och gungor, arbetsstationer och småträdgårdar. Från att ha varit en stram och precis parterr förvandlades gården till en hejdlöst maximalistisk lekplats, full av aktiviteter. Pergolan bar det mesta, rektanglarna fylldes på med resten. Modellen blev till ett dockskåp där vad som helst kunde läggas till, flyttas runt eller tas bort.

Renodling och sansad uppstramning följde. Diskussionerna med fastighetschefen fortsatte direkt i modellen. Upprepade gånger byggde vi upp modellens inslag från grunden, genom att addera inslagen steg för steg. Till slut stabiliserade sig karaktären på anläggningen. Mer kringflyttande var möjligt, men inte nödvändigt. Vi var klara. Därefter var det bara att gå hem ställa iordning det hela till ett förfrågningsunderlag. Dags att få en prislapp.

noterat: att arbeta med flexibla modeller gynnar snabba infall. Modellen gör det möjligt att skapa komplexa samband och arbeta i flera detaljeringsgrader samtidigt. Men framförallt är den utmärkt att föra utvecklande samtal kring.

Ur anteckningsboken:

Möte Jörgen 12/9

Med snickare a+b

Ev. ta bort all asfalt under trädäcken vid fasaderna

Vad göra med trä på fasader? Måla vitt eller byta till trä?

Soppergola

Gånggrind bredvid stora grinden

Putsning startar v. 41

Intentioner

I huvudet på en examensarbetare

Martina Fingeroos

<p>Måndagen den 23 oktober ringer Mårten. Han vill att jag gör en presentation av hans examensarbete inom landskapsarkitektprogrammet. Vi har varit kursare en gång och jag känner en nyfikenhet kring vad examensarbetet handlar om och säger ja. Två dagar senare träffas vi på café Mocca i Malmö.</p> <p>Martina: - Jag är nyfiken på vad ditt examensarbete har handlat om. Hur började det?</p> <p>Mårten: - Det började med att jag försökte hitta platsen som jag skulle arbeta med. Det är en gammal industrifastighet som har omvandlats till kontor, fast det visste jag inte då, och först trodde jag att det var en annan fastighet som verkade jättespännande. Sedan insåg jag att det istället var en rätt sliten tegelbyggnad. Och då undrar man, vad kan man göra här? Om man tittar på fastigheten utifrån så är det väldigt stora parkeringsytor, därför kom tankearbetet i början att handla mycket om det. När jag sedan mötte fastighetschefen som driver projektet, kom det att handla mer om innergården. Det gick från det där yttre till det inre istället.</p> <p>- Du frågade dig, vad kan jag göra här? Vid vilken tidpunkt kände du att det</p>	<p>gick att göra något?</p> <p>Det var ingen tydlig beställning som sade: - Gör det här för de här pengarna. De var mer intresserade av att göra någonting, och eftersom vi inte kände varandra var jag tvungen att börja med att skapa förtroendet, och en slags lust hos dem att vilja</p> <p>genomföra det här. Det behövde inte vara mitt förslag, utan jag ville ta reda på vad de var intresserade av. Vilket är en medveten taktik. Ofta i projekt under utbildningen samlar man ihop sina tankar, idéer och fakta, och kanske analyser och studier av olika saker. Ibland får man direkt inspiration, men ofta jobbar man väldigt mycket ensam och sedan mynnar det ut i ett förslag som presenteras och sedan är det slut där. Jag ville vända på hela den processen och istället vara snabb med att lägga fram ett förslag. Det behövde inte vara ett fullkomligt förslag, eller ett förslag som jag stod för, men det skulle vara realistiskt. Idén med att göra förslaget snabbt var att kunna presentera det för att få en motreaktion. För jag ville ta reda på; vad vill de? vad vill jag, och vad kan man göra här? Istället för att göra en analys kan man göra ett förslag, för då ser man plötsligt vad som inte blir bra, och jag fick även reda på vad</p>	<p>de var intresserade av. Det enda de hade sagt var att det vore trevligt om kontoren kunde träffas någonstans på innergården. De ville ha en pergola, och då gjorde jag ett sådant förslag och vi började diskutera kring det.</p> <p>- Kommer det förslaget att finnas med i examensarbetet?</p> <p>- Det är egentligen inte fokus på gestaltningssprocessen, utan det är ett större fokus på vad hela arbetet har handlat om, och det har handlat mycket om fastighetschefen och vårt möte, och vad han vill. För han vill verkligen någonting. De står under röd flagg. Huset finns inte med i kommunens planer för området, och det finns inget permanent uppehållstillstånd egentligen.</p> <p>- Har det påverkat dig att fastigheten kanske kommer att försvinna?</p> <p>- Det var en av de saker som jag tyckte var intressant med projektet, att man agerar mot kommunen. Det är intressant därför att det ställer saker på sin spets. Vad kan man göra då? Det handlar om ekonomi och mycket om praktiska saker. Det gäller att genomföra någonting realistiskt, som är tidsmässigt möjligt att genomföra och som är ekonomiskt rimligt. Det går inte att lägga en för stor investering på någonting som</p>
---	---	---

<p>inte har ett så långt tidsperspektiv.</p> <p>- Hur har du tänkt kring hur du ska presentera examensarbetet?</p> <p>- Eftersom examensarbetet har kommit att handla mycket om att fastighetens ägare vill möta Malmö stad i en dialog eller i en argumentation, ser jag arbetet med huset som en del av den argumentationen. Därför är det rimligt att samla ihop det till någonting; en pamflett, en skrift eller en bok, som de kan föra vidare till kommunen. Jag hade även kunnat sätta in det i en projektpärm, men då hade jag förlorat den kommunikativa delen.</p> <p>- Vad har känts som det viktigaste i ditt examensarbete?</p> <p>- Den kommunikation som har varit och det samarbete som utvecklades. Som började med att jag gjorde det första förslaget för att få en reaktion, och att jag även försökte att prata om andra saker för att få en helhetsbild av personerna, och på så sätt få reda på vad de var intresserade av. Efter det första förslaget byggde jag en ny modell i lite större skala för att kunna testa olika idéer i den. Men modellen kom egentligen att användas mer till att kommunicera med. När vi hade våra möten flyttade vi runt saker i den, och jag</p>	<p>kom med nya insatser till modellen. Jag fotograferade modellen och skickade sedan bilderna till andra för att få respons.</p> <p>Men modellen har till viss del även styrt gestaltningen. Om man tittar på den första modellen så var det en ganska enkel princip. En gestaltning som handlar om att det är öppet i mitten och entréer på sidorna. Det andra förslaget är betydligt tydligare, det är en väldigt fast gestaltning med en arkitektonisk ram som håller samman sakerna. Det sista förslaget som ligger nu har kommit fram genom arbetet med modellen. Ryggraden finns kvar som en pergola och även sittytorna, men jag ville få in fler inslag och det började uppträda saker på de här sittytorna; det blev t.ex. en bambuskog, och det blev klinker och vatten, och en perenn och buxbomsplantering, och en björkskog, som alla har fått flytta runt lite i modellen. Sedan finns träd som egna element, med en arkitektonisk relation till det andra.</p> <p>- När kände du att du var färdig med gestaltningen?</p> <p>- Men den är inte klar, den pågår. Vi har fortfarande ett samtal, och den är färdig när det är färdigbyggt. Men den är tillräckligt färdig. Jag kände ganska tydligt när jag</p>	<p>visste att jag hade idén, det var tydligt fast det är svårt att beskriva för den är i olika delar. Det är då jag tänker att det inte är bra med koncept. För hur ska man beskriva det här med ett koncept? Det går inte. Jag skulle aldrig ha kommit på det om jag skulle ha hittat på ett koncept. Jag ville ha en lekfullhet, och någonting främmande, och att det finns en rumslighet. Att man rör sig i materialitet, i rum, och i skugga och i ljus, och att man på vissa ställen rör man sig på ett sätt, och på andra ställen ett annat. Jag ville att man ska komma in och få en känsla av att det finns någonting speciellt här inne. Men jag hade nog fått ut ännu mer om jag gjort allt i bambu, då hade man fått en väldigt starkt känsla av någonting främmande. Om man skulle leka med tanken att jag skulle utveckla det här skulle jag göra två saker. Det ena är att göra det ännu starkare, och då skulle jag välja något av inslagen som jag introducerade här, och låta de breda ut sig. Sedan skulle jag se till att det fanns mer arbetsplatser ute som workstations. Men det får komma nästa gång. Man kan inte göra allt.</p> <p>Martina Fingeroos är landskapsarkitekt. Hon bor och verkar i Lund och Stockholm. Hennes verksamhet omfattar framförallt skrivande och ett utforskande av den gestaltande praktikens villkor.</p>
--	--	---

*Detta uppslag: Miniträdgård
av Space hijackers. Också
en gård, fast fri och i ovan-
lig skala ute i offentlighet-
en. En snabbträdgård som
stoppar upp i trapploppet.
Redigerad bild efter foto av
Elin Olsson*

Föreställning: gård

Ur Den Gyllene trädgården, Sten Dunér
och Katarina Dunér, sid 124:

GÅRDSTRÄDGÅRD

-omgärda, gårdsgård...

Gårdsträdgård är ett ord som man ibland stöter på i trädgårdslitteraturen även om det har en smula karaktären av "tårta på tårta". Det är en fråga om rektangulära trädgårdar omgivna av höga murar eller staket runt symetriska planteringar. Gård har samma ursprung som t.ex. "omgärda" och "gårdsgård" och är släkt med franskans "jardin", italienskans "giardino", engelskans "garden", ryskans "gorod", tyskans "garten", och kommer ursprungligen från det germanska ordet "gardathy", trädgård. Ordet har också latiniserats under medeltiden.

En gång var en trädgård alltid kringgårdad för att skydda de späda plantorna mot både djur och människor.

Medeltidens trädgårdar, både klosterträdgårdar och de profana anläggningarna, hade denna grundform. Inhägnaderna hade också en juridisk betydelse enligt landskapslagarna. I en sådan trädgård var det straffbart för obehöriga att plocka frukt och grönsaker.

Se Chahar-bagh, Hortus conclusus,
Klosterträdgård, Lustgård

Anna-Maria Blennow: Europas trädgårdar.

Från antiken till nutid, 1995

Christopher Thacker:

The History of Gardens, 1979

Definition eller inte

Samtal om gårdar med Jitka Svensson, White Arkitekter

Mårten Setterblad

Definitioner

J: Igår kväll tänkte jag: hur definierar du gård?

M: Det första som kommer är olika associationer. Som en bostadsgård eller innergård, vilken på något sätt är avgränsad. Sluten utåt. Men själva gårdsbegreppet kan betyda vitt skilda ting. Gård kan betyda en sammansättning av flera bondehus. Där uppstår en gårdsplan som blir det vi ofta betecknar som gård. Sen finns begreppet historiskt med atriumgården, som har en specifik roll i ett arkitektoniskt system. Eller peristylgården och klostergården som också har tydliga uppgifter att utföra. Men i första hand tänker jag på en öppen plats utomhus, omgiven av byggnadskroppar eller plank. Inte nödvändigtvis med helt tydliga avgränsningar på alla sidor. Men det är svårare för en gård att öppet gränsa mot en offentlig miljö och fortsätta vara en gård. Övergången är viktig. Jag gick runt tidigare här på gamla väster, och då ser man in på gårdarna genom portar och valv. Situationen beskriver tydligt vad det handlar om. Något därinne som är skilt från det som finns utanför. En insida.

J: Vilken betydelse har den här definitionen haft för dig i ditt arbete?

M: Jag utgick från en definition av att det var en klart avskild plats. Att det finns något därinne som kan utgöra en annan värld. Men under arbetets gång, har innebörden av den totala slutenheten släppt mer och mer, och istället förbytt i något med en större transparens i ena ändan. Forskjutningen har påverkat utformningen. Som ingång, hade jag en uppfattning, om vad den här gården var. Men den har ändrats.

J: Är definitionsarbetet så viktigt, eller skulle du kunnat skipa det steget?

M: Inte viktigt i sig. Men när man väl är där, så ska man komma till någon slags uppfattning om platsen innebär och har. Så ja, man hade kunnat skipa definitionen och gå mer direkt på vad platsen hade utan att låsa fast den i ett begrepp, som kategorin gårdar.

J: Risken är annars, att du redan där har begränsat dig. Eller i en fråga: har du begränsat dig genom att tänka gård?

M: Ja, det har jag. För associationerna och förebilderna är många och svåra att frigöra sig ifrån. Bilden blir stark av vad gården kan innebära. Det enda man har att göra då är att kämpa och vrida och vända på arbetet för att komma bort från begreppet. För när man väl gjort definitionen, vill man direkt börja lösgöra sig. Kanske.

J: Har du lösgjort dig från definitionen?

M: Nej. Men definitionen har inte längre en lika stark innebörd som i början. Samtidigt har jag inte helt frigjort mig. Jag betraktar det som en gård. Men under arbetet har gestaltningen börjat leva sitt eget liv, och det den gör har blivit viktigare än definitionen. Gestaltningen har blivit någonting eget i sig. Ändå kan man passa in den – den uppfyller fortfarande definitionen för gård. Men jag tänker inte på den som gård i första hand, utom ibland när jag beskriver den, men inte i arbetet. Där har den förändrat sig.

J: Vi kan konstatera att man måste reflektera över vilka ingångsvärden man har. Eller kan göra det.

M: Hur tänker du kring begreppet gård. Hur definierar du det?

J: Om jag var klok nog, skulle jag

försöka undvika det. För att inte hamna i den styrningen. Och eftersom det kan vara så otroligt mycket, kan man ägna oerhört mycket kraft till att definiera någonting, och till sist fråga sig vilken nytta man gjort det. Man kan hamna i en låsning, där man gör en plats till någonting den inte vill vara. Så jag skulle låta bli det. Jag kan göra en definition. Men då blir det under vissa förutsättningar, som att vi är på landet, eller i en stenstad. Men framför allt vill jag, nästa gång jag gör en gård, ställa mig frågan om det är relevant att definiera själva begreppet i det projektet. Som fenomen är det intressant att diskutera. Men för projektets skull kan det till och med vara dåligt.

M: Det du beskriver är egentligen en medveten arbetsstrategi att använda när man hamnar inför begrepp som gård, trädgård, torg, gata eller landskap. Att vara medveten om definitionen ska göras eller ej. Har du något annat referensexempel, något du tidigare valt att inte definiera?

J: Min tanke är egentligen att genom definiera någonting, så säger man samtidigt vad det inte är. Det är fälan.

M: Vi kan betrakta gårdsbegreppet genom olika variabler. Som insida och utsida. Vara nere eller vara uppe. Se ner på eller beträda. Så kan man undersöka olika gårdar. Skulle det kunna vara bra ingångsbegrepp, om man väljer att hoppa över definitionen?

J: Det kan man lägga upp på många olika sätt. Med någon slags analys som görs mer eller mindre medvetet. Göra en intuitiv analys, som paketeras i någonting. Eller sätta spelreglerna från början och analysera utifrån landmärken, barriärer och stråk. Det går att bestämma

perspektiv innan man någonsin har sett gården. Det intressanta är att det kan leda till väldigt olika resultat. Rent spontant skulle jag ha åkt dit och känt in vad det var för en slags plats. Och därefter använt analysen mer som förklaringsmetod och kommunikation inför andra. Och till kommunikation internt i projektet, för att komma framåt. För mig fungerar dialogen som en viktig del i projektets framskridande. Dialogen kan även vara mellan mig själv och mig själv.

M: Då handlar det om att formulera sig själv, och sedan svara på det. Göra något som för att komma snabbare framåt. Tvingas ta ställning för och emot.

Det möjliga

M: Får man göra vad som helst på en gård?

J: Absolut.

M: Igår funderade jag på vad man skulle vilja göra. Det vore till exempel fantastiskt att kunna bygga upp ett berg inne på en gård. Eller göra en gård tom genom att förvandla den till en stor sjö. Finns det något drömpjekt, som du skulle vilja genomföra om det var möjligt?

J: Nej, det finns det faktiskt inte. Det beror på vad man är ute efter i sitt arbete. Personligen tycker jag att det är kul att lösa även små problem. Att man hittar den ultimata lösningen. Får ihop funktion och utformning, hittar vad platsen vill vara. Och sedan kan det vara både stora och små projekt.

M: Om man tänker på något slutet. Det går att fylla eller låta vara tomt. Ibland hamnar man i en vilja att fylla på med någonting, men efterhand kommer insikten att det mest åtråvärda är den tomma ytan. Det är

två tydliga motbilder som finns när det gäller gården.

J: Ja, i alla rumsliga sammanhang där arkitektur existerar. Att fylla något eller inte. Det är som ett torg. Det bygger på en slags tomhet ändå. Till slut blir det inte ett torg eller gård, utan något annat. Ett berg är väl okej, men ett hus, då är det inte längre en gård. Det funkar inte i vår begreppsvärld.

M: Så då återvänder vi till definitionen. Att gården skulle kunna vara frånvaron av en byggnad. Eller större byggnad.

J: Vad skulle ditt drömpjekt vara?

M: De växlar givetvis. Men nu skulle handla om att bygga ett berg på en gård. Och det är möjligt att göra på vissa platser. Helst ska de vara slutna för att kunna framkalla känslan att man går från en värld till en annan. Platser som kan rymma en transition när man passerar genom muren, där finns möjlighet att göra något som är något helt annat.

J: Det bygger på att gården är slut. Annars trycks man ut ur gården. Med lamellhusens öppna gårdar är det svårare. Gårdar där det finns berg i dagen, de puttar ut en. Väggarna är intressanta i ett sådant sammanhang. De håller en inne, och riktar uppmärksamheten på berget.

M: Jag vill i det fallet ha något i mitten, som hindrar och stör. Och är ganska högt. Det kan vara helt hårt, det kan växa någon tall. Man skulle kunna få gå upp på det om det fanns en stig, eller sitta på någon bänk högt uppe. Men hela berget är också onödigt, och det kan jag tycka om. Det behöver inte användas i första hand till att sitta och sola på, utan det kan bara få finnas där som någonting som stör.

J: Som tar plats. En besvärlig klump.

M: Och sen skulle jag vilja göra en skog.

J: Det har jag försökt en gång. Det gick inte. Det mottogs inte alls.

M: I vilket sammanhang?

J: I Västra hamnen. Jag gjorde ett förslag på en innergård som skulle vara en skog. Förslaget bedömdes av en väldigt spretig grupp. Det uppfattades som kontroversiellt att göra en skog. De valde istället ett av mina andra två förslag. Jag fick aldrig någon riktig motivering varför inte de inte ville ha skogen. Men jag tror att folk känner sig hotade av skog. Att skogen förstör utsikten, och är otrygg. Och ändå hade jag illustrationer med pelarskog och grus på marken. Höga uppstammade träd och en stenmjöl-syta. I anslutning till stammarna var det skogsbiotoper med ormbunkar.

M: Vad blev det istället?

J: Det blev en liten grön park, med staket runt. Det blev ett inre rum.

M: En gård i en gård.

J: Ja, med ett gångsystem.

Innehåll

J: Tycker du att det är en bra lösning att skapa gårdar att betrakta?

M: Det beror givetvis på situationen. Vissa finns där redan. Det kan vara ett sjukhus med ett stort tak på någon mellannivå. Då blir taket en gård, och det är inte alltid att det finns utgångar dit. Men gården är där, och då ser man den. Och då är frågan, vad man gör. Ska man göra det mer intressant eller inte? Då vill jag hävda att det är viktigt att göra just något att betrakta, så att det går att ta del av gården, även om man inte har möjlighet att komma ut i den så ofta. Och det bör man fundera på, när man genomför en sådan gård, att den aspekten är minst lika viktig som att kunna beträda den.

3 snabba frågor till 4 landskapsarkitekter:	Camilla Andersson Gatukontoret Malmö Stad	Nina Rydén Nyréns Arkitektkontor	Elin Olsson NOD Naturorienterad Design	Ulrika Åkerlund Boverket
Vilken är din favoritgård?	Centralpalatsets södra bostadsgård (vid Triangeln i Malmö) av Magnus Svensson och Martin Hadmyr.	Patio de la Acequia i Generalife i Granada.	Miniträdgårdar av Space hijackers och gården till MoMA PS1 i NY.	Sättra gård i Upplands Väsby, vid Mälarens strand.
Varför är det din favoritgård?	Den hanterar en svår plats på ett självklart sätt. Enkelt formspråk. Vackert samspel mellan olika material. Fin vegetationsgestaltning	Den är enkel och poetisk - ljuv men samtidigt mycket stark.	MoMA: för att den förändras varje år.	Fantastiskt kulturlandskap och natur. Stockholm när det är som bäst. Byggnaden i sig ser inte mycket ut för världen. Det är stranden, stigarna, de gamla äppelträden och skogen som gör det. Också hästarna.
Vad skulle den favoritgård du ännu inte själv fått göra innehålla?	Träd, lummig vegetation, porlande vatten och en härlig sittplats för många vänner.	Vackert ljud av vatten!	Lyhördhet mot dem som ska använda gården.	Ett grönsaksland där pumporna kan få svälla och man kan odla radicchio och rucicola.
				

J: Har du tänkt mer på vad som händer när man gör en gård att betrakta? För någonstans ligger i det ett förbud. Man är förbjuden att gå ut där.

M: Det i sig tycker jag är intressant. Det är jättefint att göra något som man inte har tillgång till. Precis som det onödiga. För det väcker en frustration, eller en längtan.

J: Fast jag tänker att gården kanske inte ens går att använda, och så är det en härlig trädgård. Det skapar en frustration över att man inte kan gå ut, och då skulle man istället bli behjälpt av att det inte fanns en lockande gård. För att slippa bemöta den längtan som uppstår.

M: När det gäller sjukhuset påstår jag att det är bättre att göra något som är intressant att se, eller till och med härligt, än något som är tråkigt att betrakta. Även om det skapar frustration.

J: Vi gjorde en gång ett tävlingsförslag som byggde på en otillgänglig gård. Man fick passera genom gården genom tunnlar. Se den, men inte komma ut till den. Den skulle skötas av anställd personal. En sorts paradistanke, någonting man kan ana men aldrig hamna däri. För då förstör man det. Det var mer en provokation. Och en fråga om människans inblandning: genom sin existens så förstör hon någonting som då inte kan existera. Jag känner till vad Patrik Grahns forskning och miljöpsykologi går ut på. Men jag frågar det här eftersom jag själv är en sådan person som tycker att det är jobbigt att gå ut på lunchen. För det är så härligt att vara ute att jag får svårt att komma in igen. Därför undviker jag den frestelsen.

M: Det talar för den fula gården. Den ogästvänliga miljön. Eller en gård

med ett ständigt litet regn.

J: Eller volymen du pratade om, det där berget.

M: Ja, berget uttrycker just en längtan, en otillgänglig längtan. Annars blir det lätt att gården pliktskyldigt bockar av alla sina grundbitar. Som god tillgänglighet, att man ska kunna sitta och vila och parkera cykeln. Gården ska leverera njutning och avkoppling. Vilket också är definitioner av gårdar, som man får värja sig emot. Det kan stänga möjligheterna till vad som är möjligt.

J: Men när det gäller gårdar så är det till sist ett problem man ska lösa, som handlar om att bemöta människan. Och lösa dess vardag. Något jag skulle vilja undersöka om jag gör en gård nu, är att försöka se den som en plats att mötas på. Då menar jag inte att man nödvändigtvis ska sitta och grilla, utan någonting man passerar och där man ser andra. Något slags liv, där det stöts och blöts, och sen återgår man till sitt. Både långa och korta möten. Att skapa möjlighet till många konfrontationer.

M: Antagligen handlar det om att skapa flöden och anledningar att gå över gården. Med målpunkter och att man lyckats lösa logistiken, så att det funkar. Livet kanske sker redan utanför husen. Och det kan betyda att gården behöver öppnas upp utåt, för att integreras i ett annat flöde.

J: Eller öppnas till andra gårdar.

M: Och få in något oplanerat. För om man ser en gård som något stängt, då finns det inget som kan komma in, eller komma ut. Utom det som redan finns där. Och det är raka motsatsen till flöde. En förstillad miljö. Men det här att mötas, det handlar inte om att man måste mötas helt nära, utan ofta bara om att se.

J: Många gånger vill man ju inte

träffa någon. Men man kan sitta och titta på andra. Det vore schysst att skapa möjlighet till det.

M: För lätt hamnar man i en föreställning om att skapa lugn eller ro eller avkoppling när det gäller trädgårdar och gårdar. Men mer intressant vore att skapa möjlighet till aktivitet under andra tider än under avkopplande raster, så att den tydliga rollen av gården som rekreationsyta försvinner.

J: Men det är ingen motsättning där. Att skapa recreation och vila betyder inte att man måste stoppa en massa flöden utan det kan vara avkopplande att titta på någonting. Man måste inte sitta i en stol och läsa en bok, det kan vara lika bra att sitta på en hörna och snacka med en granne och titta på när folk går förbi.

M: Så kan man säga, att med en öppen yta och en lång bänk har man kommit ganska långt. Men det jag egentligen menar är att man ska sikta på att få in flödena. Genom att integrera platsen med de dagliga verksamheterna omkring, blir den inte i första hand en plats dit man går för att komma ifrån vardagen. Man kan få sitta och vila, det går bra det också. Men om du lyckas med att göra platsen roligare genom att den genomströmmas, kan man bara sitta där och ta del av dem som passerar.

Jitka Svensson är landskapsarkitekt och har under 2005 startat upp landskapsarkitektgruppen tillsammans med Niels deBruin på White Arkitekter i Malmö. Samtalet ägde rum 9 november på restaurang Siesta, på gamla väster i Malmö.

Gårdar på gamla väster i Malmö. De visar på en definition av gården som sluten och avskild från omvärlden. Den är innanför. Ute på gatan uppstår en längtan in till den andra tillvaron bakom porten. För att få tillgång till gården behöver man passera igenom den omfattade passagen, den långa gång som fungerar som transitionsfilter från den yttre

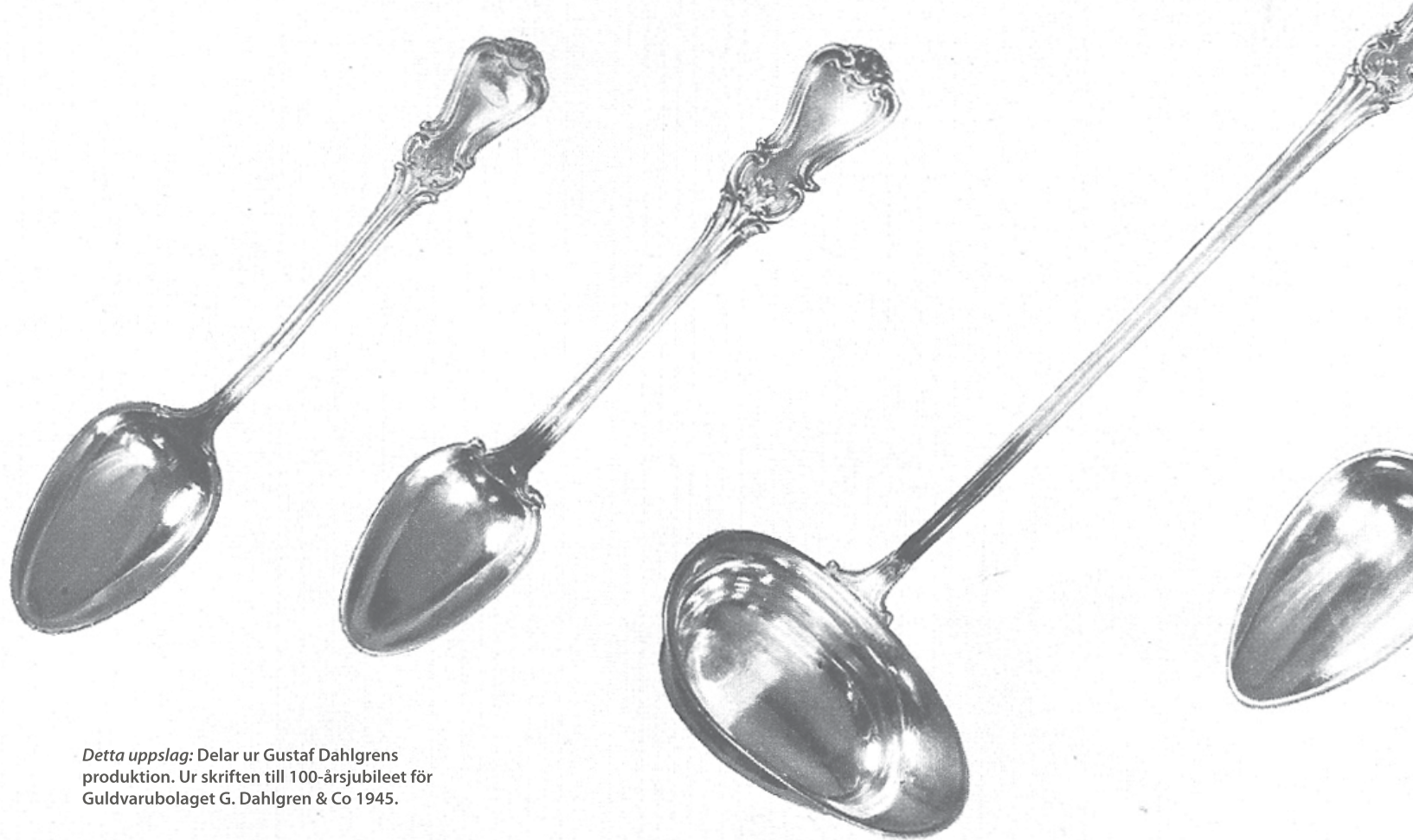

tillvaron till den inre. Genom rörelsen lämnar man den publika och kända vardagen och träder in i en obekant omgivning. Endast en del av innehållet avslöjas från utsidan därför kan det separerade betraktandet förvandla gården till en projektionsbärare av potentiella möjligheter.

Matsilver 1860, 1860, 1858 och 1852. Gustaf Dahlgren. Malmö Museum.

*Detta uppslag: Delar ur Gustaf Dahlgrens
produktion. Ur skriften till 100-årsjubileet för
Guldvarubolaget G. Dahlgren & Co 1945.*

Skedar 1857, 1859, 1862 och 1855. Gustaf Dahlgren. Malmö Museum.

Guldvarubolagets tid

"Man måste jämföra" sa den lille pojken som hade huvudrollen i filmen "Mitt liv som hund". Han jämförde sin något trista situation med sådana som hade det värre och kom då till slutsatsen att det var inte så illa i alla fall. Visst är det lämpligt att jämföra lite då och då för det kan ge en fingervisning om vart vi är på väg.

Nittonhundrafyrtionio på sommaren anställdes jag som fjorton åring på Guldvarubolaget i Malmö för att efter ett år som springpojke utbilda mig till guldsmed. Vi var tre pojkar som anställdes samtidigt och fick snart de olika uppgifterna fördelade mellan oss.

Jag hade som daglig syssla att ta hand om posten. Hämta posten på Posten 1 som ligger intill centralstationen. Cykla till firman som låg vid Engelbrektsgratan. Tillbaka till posten med påskrivna avier för pakethämtning. Under dagen förekom allt möjligt som att köpa wienerbröd till kontoristernas eftermiddagsfika.

Framåt kvällen bar det av till posten igen med paket som levererades ut över hela landet. Om man summerade värdet på paketen kunde det komma upp till höga belopp. Jag minns så väl att någon vecka före jul hade beloppet just passerat trehundra tusen kronor. I dagens penningvärde är detta cirka fyra och en halv miljon.

Transporten skedde på transportcykel med öppet flak, en så kallad trehjuling. Regnade det täcktes över lasten med en oljeduk. Då bör man också känna till att på väster i Malmö där Guldvarubolaget låg bodde vid den här tiden många sådana som inte var Guds bästa barn.

En annan syssla var att cykla till Riksbanken och hämta guld, en tacka på tre kilo i taget. Jag fick ett kuvert av kamreren som innehöll cirka artontusen kronor (idag tvåhundraåttio tusen). Stoppade kuvertet i fickan på min lumberjacka, färdan kunde väl ta en tio a femton minuter. Inne på Riksbanken lämnade jag kuvertet, fick guldackon; stoppade den i fickan och cyklade tillbaka.

Nu kan vi jämföra och se. Idag klarar inte säkerhetstransportörer, ibland med hjälp av polis, av vad en fjortonåring med lätthet klarade nittonhundrafyrtionio. Av detta kan vi lära att Konungariket Sverige är inte vad det har varit. Frågan är, vart är vi på väg? Nog kan vi inse att det slutar utför.

Jarl Jönsson

www.skrivarsidan.nu/Article/2101.html 2006-10-31

Historisk återblick

Guldvarubolaget då och platsen fram till idag. Anders Larsson på Dahlgrens Ädelmetall har haft Guldfabriken som arbetsplats längst av alla.

Du har varit här. Ja, sen när då?

Jag har varit här i detta huset sen 62. Det är några år sen.

Vad var det för verksamheter här då?

Då fanns här två grenar. Det fanns Guldvarubolaget, som var moderbolaget för rörelsen. De hade då en guldsmedsverkstad. Den flyttade hit här 64. Den låg på Engelbrektsgratan innan.

Här i Malmö?

Ja, i fastigheten på Engelbrektsgratan 7, som finns fortfarande kvar, den som heter Persiska palatset. Det är renoverat idag, det är en massa kontor och butiker i den där fastigheten.

Och här innan, var det ännu inget av Guldvarubolaget som var?

Ja, då flyttade de hit allt här. Ädelmetall, som då var den andra delen utav verksamheten, det andra företaget, de har funnits här redan sen 1918. Och de byggde de här kåkarna då 59, den här kåken vi sitter i, och 62 byggde man den andra byggnaden för att förbereda så att Guldvarubolaget skulle kunna flytta hit ner. Från Engelbreksgatan.

Och ha sin verksamhet här?

Ja, så från 64, var här då två enheter. En guldsmedsbit, som då hade 130 guldsmeder. Som jobbade här, där vi sitter nu. Och vi hade ädelmetall i de andra byggnaderna. Med återvinning av ädla metaller, tillverkning av guldtråd och plåt och alla förekommande olika fasonger. Silverplåt. Silverplåt till hela Sveriges besticksindustri.

Så allt det silver man äter med, mycket av det kommer härifrån?

Ja, det kommer härifrån, från det här huset. Och det var ett stort företag, med många

olika bolag i sin ägo. Och bolaget hade då även ägandet av Gense. Som har varit och fortfarande är Sveriges största bestick-tillverkare. De är avsålda sen många år tillbaka.

Det var alltså ren industriell tillverkning här, i de olika byggnaderna, med verkstäder. Och kontor till det?

Man hade guldsmedsverkstan här, sen hade man verkstadskontoret där ute i den korridoren.

Det här huset var byggt 1959. Men innan det, fanns det någon äldre form av byggnad?

Innan det fanns det flera låga byggnader, som var gamla. Väldigt gamla. Man rev efterhand, byggde nytt och flyttade in, sen rev man det gamla.

Finns det kvar, något av det gamla, någon grund eller ligger de nya byggnaderna på nya ställen?

Nej, ingenting. Det är helt annorlunda idag. Men hela tomten och fastigheten har varit samma. Du har tomtgränserna här ute, och bort till parkeringen. Och till spåret. De har varit exakt samma hela tiden.

Men inget spår som har gått in, som på Nordmills eller Kockums?

Nej, inget spår som gått in. Men tåget har vi haft som närmaste granne här, alltid.

Och hur har det sett ut på gården här då?

Idag är det bara asfalt där inne. Ja, det har varit så likadant alltid. Gården har varit en lastnings och lossningsplats. Med lastbryggor och så vidare där.

Har det varit något annat underlag, som sten eller?

Nej, alltid asfalt. Sen 1959 åtminstone. Och betongbryggor och annat. Man kom in

med sakerna till gården och lossade där. Gården var centrat i hela verksamheten. Så gården har egentligen varit rätt sluten.

Just för att det var en guldfabrik?

Ja, hela fastigheten var stängd, med tanke på den verksamheten de hade. Med portvakt, och staket runt alltsammans. Man hade till och med dubbelstaket.

Själva miljön häromkring, har den varit typiskt industriell?

Ja, här har det varit mycket industrier. Kockumsvarvet ligger alldeles här intill, med 7000 personer när de var som störst, som ramlade in här på morgonen och ut på kvällen. Det var bra mycket annorlunda då. Så det har ju hänt en del.

Låg det här området i utkanten av staden, som man uppfattade det då?

Ja, det gjorde det på den tiden. Det var ett industriområde. Industrierna hade man i utkanterna av städerna, så var det på den tiden.

Det här är en av de tidigare verksamheterna i området. Och 1959, då var det utfylld mark härunder?

Då var det utfyllt, då fanns ju varvet här redan. Sen fortsatte de att bygga längre ut mot havet och fylla ut. Och det höll de ju på med en bra bit inpå 60-talet. Man byggde såna jättestora supertankers där inne på varvet. Så det har ju varit mycket expansion.

Just den här omvandlingen som sker nu, hur tänker du kring den? För då var det industri, specifik guldindustri, och idag – ja ni finns ju kvar här – men annars pågår det en omvandling här och i hela Västra Hamnen.

Det är så. Om du ser alla städer idag som har haft industri. Du har samma, du har

Hammarby sjöstad, du har Helsingborg norra hamnen, du har Barcelona, ja alla de här stora där man har haft industrier och bygger nu ut med kontor och bostäder. Det är en naturlig utveckling. Du kommer till att se den här utvecklingen bortåt här i Malmö, mot industrihamnen. Så åker du bort där och tittar idag mot oljehamnen, så står där en massa tomma industrifastigheter. Industrierna finns inte kvar. Nästa omvandling kommer att ske där. Inom 10 år så har vi bostäder där, hela vägen upp mot Lomma till.

Er verksamhet har ju också förändrats. Från tillverkning till mer utpräglad kontorsverksamhet. Den liknar i viss mån utvecklingen i övrigt?

Ja, vi har igen produktion alls idag. Utan är ett rent handelsföretag. De delarna har vi avvecklat i olika bitar på 80-talet och i början på 90-talet. Det har knoppats av och delats upp.

Men ni är ändå originalet på platsen?

Vi är originalet. Vi har ägt hela fastigheten och marken och huserat i alla byggnaderna.

Först var det ju de här låga byggnaderna som du sa. Vem var det som ägde det först av allt?

Ursprunget ägdes av Ädelmetall. Som sedermera köptes upp och gick samman med Guldvarubolaget. Som kom hit då 59.

Och sen de här Harald Nilsson? Malmö Stenhus, som har fastigheten idag, är i mycket gamla Harald Nilsson.

Den dominerande ägaren har ju varit familjen Roos. De har ägt fastigheten, och de har ägt bolagen.

Ända sen Guldvarubolaget?

Ja, precis. De har varit dominerande ägare ända från starten. Sen har man ju sålt av

fastigheten, det har man ju gjort på resans gång. Och då har det ju varit Harald Nilsson Byggen som ägde fastigheten. Harald Nilsson är ett gammalt fastighetsbolag i Malmö som har funnits så länge jag kan minnas.

Som ägt en massa olika fastigheter. Industriefastigheter, bostadsfastigheter. Men jag vet ju att Harald Nilsson var närstående familjen Roos under ett antal år. Jag tror att familjen Roos till och med har haft ägandet över Harald Nilsson. Så på den vägen är det.

Vet vi när fastigheten i sig bildades? För första gången. Vet vi det?

Ursprunget byggdes ju 1929-1930. Före dess fanns ingenting. Det var tomt. Då etablerades flera industrier och företag utmed kajen och järnvägen här. Då började det ta fart. Fast man kan inte se några av de byggnaderna, de är borta idag.

Om jag förstått det rätt, så är ursprunget från 1929, och sen kom nästa etapp 1959. Då fastigheten den det utseende den har idag?

1959 började man ju på, och bygger då detta. Så fram till 1964 för det totala utseendet den har idag. Den sista längan det är den låga.

Är det samma arkitekt? Allt byggs under rätt kort tid, under 5 år.

Det är samma arkitekt. De hade ju arkitektkontor här. Mattson?

Han har nog ritat ett par ytterligare här utmed Citadellsvägen.

Citadellsvägen idag, det är ju den stora genomfartsvägen utmed kajen idag. Har den alltid varit det?

Ja, det har den varit nu i modern tid. Tidigare, var där ingen gata före 65. Då hade man gatan där borta vid rödljus. Den gick i krok runt fastigheten. Så när huset byggdes var inte Citadellsvägen där mellan vattnet. Utan där var bara en gångstig. Ingen gata. För att komma hit fick man åka via Nordmills. Den stora vägen gick norr om fastigheten, ner över spåren vid signalljus. På samma ställe som idag, och sen vidare mot Limhamn. Den nya delen är alltså från signalljus och fram till Statomacken.

Och nu hamnar Citadellsvägen där igen, ungefär där den gamla sträckningen var?

Man vet inte vad som händer. Under de här sista 20 åren har det varit olika stadsplaner som har kommit upp. Att man ska stänga Citadellsvägen, att man ska göra lite grönt,

och man ska ha det som en vandringsled. Och exakt vad som gäller idag det vet jag inte. För tanken var att just där vi sitter här nu, där skulle vägen gå. Rakt genom byggnaden. Det har varit rivningföreläggande på de här fastigheterna. Till och från under de sista 20 åren, så har man hållit på att utreda detta. Exakt var stadsplanen står idag, det vet jag inte. Så det vore tråkigt om det skulle hända något nu, när det är renoverat och med nya kontor och verksamheter.

Fast tittar du ut där så ser du att den fastigheten på andra sidan kanalen är tom. Den har varit tom i fem år.

Men den vita, strax intill. Den ser nyare ut?

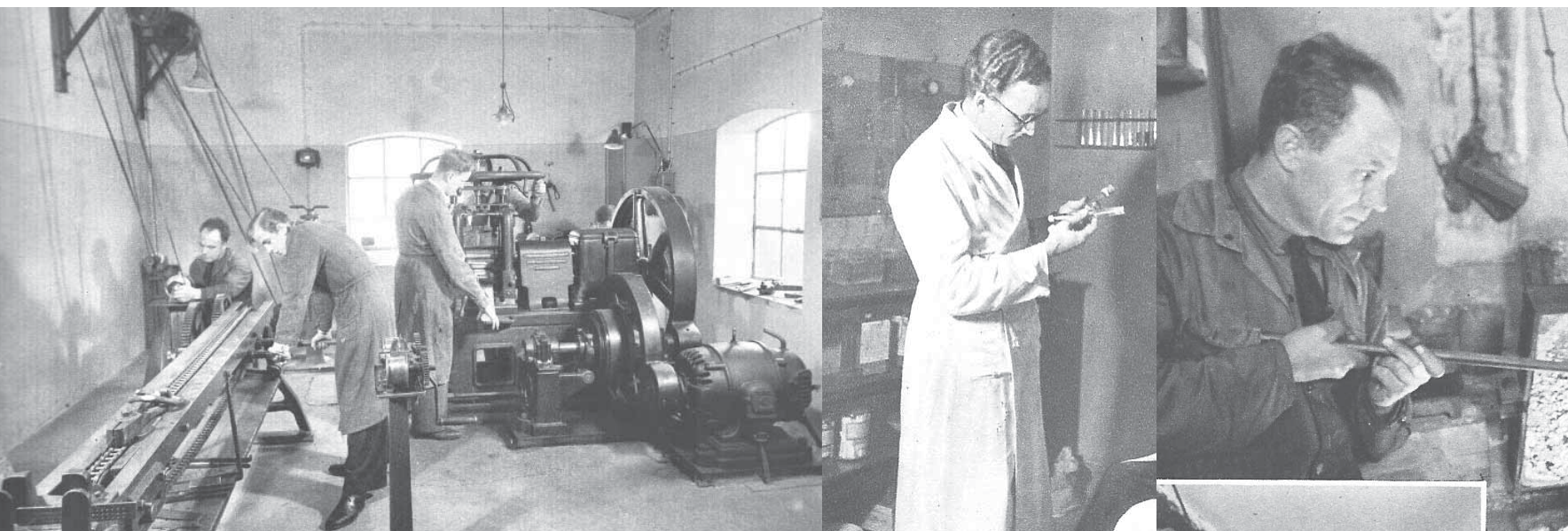
Det är Lövens. Det är Leo Läkemedel. Det var en tvåvåningsbyggnad från början. Och där har man byggt på en tredje våning för 4 - 5 år sen. Men fastigheten vid sidan om, där har man inte gjort ett dugg. Den är för närvarande ganska förfallen.

Kanalen, har den alltid sett ut så?

Ja det har den gjort. Man har ju lagt nya bryggor här nere. Annars har den varit exakt lika.

Är det något speciellt du tänker på kring

Detta uppslag: Interiörbilder från Guldfabrikens verksamhet på Citadellsvägen. Fotona är tagna i de gamla byggnaderna på platsen, som från 1960-talet ersatts av de nuvarande. Ur Guldvarubolagets jubileumsbok 1945.

detta, nu när vi talar om vad som varit?

Att det är enorma värden som har passerat här. Det har ju varit ett fruktansvärt stort värde som har passerat här igenom i form av produktion och så. Som förädlats. Och många anställda. 130 anställda här på Guldvarubolaget som mest, och cirka 40 på Ädelmetall. Så 150-160 människor hade sin dagliga gärning här, när det var som störst.

Mest män?

Det var det ju, för delvis var det ju en tung industri. Guldsmidsindustrin sysselsatte ett antal kvinnor också. Men de var i mindertal.

Hur kom det sig att du började här?

Jag bara helt enkelt fick det här jobbet. Från första början. Sen varvade jag utbildning och jobb här och så vidare, sen blev det fortsättning. Men man har ju trivts, så har det liksom rullat på. Så är det. Det är inte så vanligt idag, att man jobbar 40 år på ett företag. Men jag har upplevt det som väldigt positivt, haft ett bra stöd i företaget, det har fungerat jättebra.

De nya företagen här, har ni någon kontakt med dem?

Nej, inte mer än att man säger hej. Och Zoltan känner jag, för vi bor i samma fastighet. Fast hit kom han av egen fri vilja. Det

var ju ett antal företag här, som vi hyrde ut till, som vi fick hit. Men det är ju inget av dem kvar idag.

Vilken slags företag var det?

Vi hade en möbelpetserare, vi hade en möbelrenoverare. Då var lokalerna ännu inte renoverade. Utan vi hyrde ut dem i princip med rivningskontrakt. För att få ekonomisk balans i det hela. Och det var mycket lagerlokaler. Vi hade en konstnär som hade lager. Det var i det skedet då man började lägga ner verksamheten, så fick man stora ytor över.

Så det var mellanhyresgäster. Och nu, med renoveringen, så är det andra?

Nu är det nya hyresgäster, som är mer långsiktiga. För de andra var på kortare rivningskontrakt.

För ni planerar att stanna här? Och fortsätta kontinuiteten.

Ja, det hoppas jag. Det är stabilt och bra.

I övergången finns det ännu möjliga

Mårten Setterblad

Putsning pågår. Omvandlingen av Guldfabriken är i full gång på flera samtidiga nivåer. Periferi förskjuts mot centrum när Västra hamnens utbyggnad reviderar stadsbilden. Tidigare industri förbyts i kunskapsverksamhet genom förnyade hyresgäster. Inre verkstäder byggs om till studios och ljus ersätter slutenhet med stora öppna fönsterpartier. Gult tegel får vit slamputs. Det är en materiell och mental förvandling som äger rum.

Fenomenet transformation har inget slutpunkt. Det innebär en pågående övergångshandling. Och att bejaka övergångar betyder att verka med tiden. Resultatet är ofta ovisst. Det enda man kan göra är att handla, och sedan lära av laborationen. Upprepade försök kan visa på samband och mönster. Ibland erbjuds ansatser till förklarings-

gar, men de resulterar aldrig i en absolut förklaringsmodell. Istället gäller det att värdera den enskilda akten i sig som avgörande. Minnas att öppna för det oväntade som kan finnas i tillfället. För i övergången finns det fortfarande formbara. Det ännu möjliga.

Transformationens motpol är utopin. Nära begrepp är harmoni, balans och fulländad form. Den utopiska tanken eftersträvar permanens. Målet är perfektion, där en översinnlig idé kan förverkligas intakt i sin renaste form. Därefter upphör tidens rörelse. Allt fixeras. För ett deltagande i tiden innebär förändring.

Vill man verka med tiden gäller det att undvika den invanda viljan att nå ända fram. Att parera varje önskan om det perfekta resultatet. Och upprätta

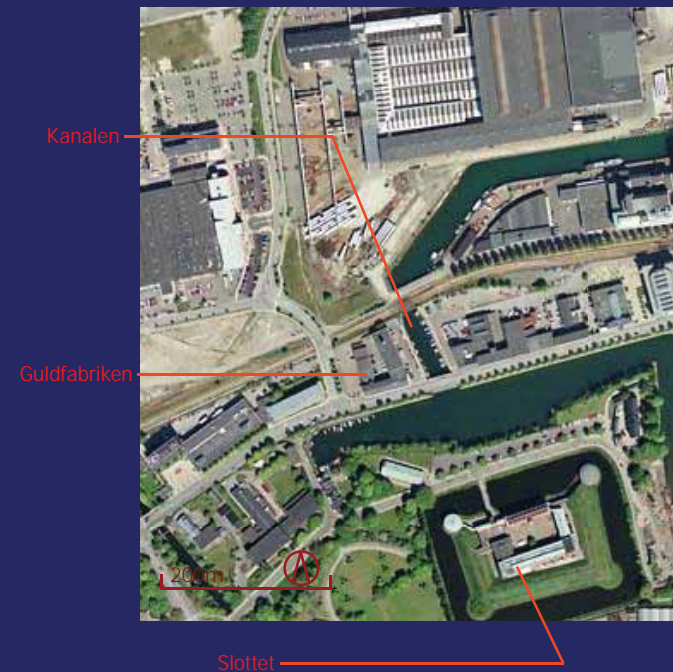
en serie av allvarligt menade försök, som när man arbetar med en plats. Gården på Guldfabriken har redan påbörjat sin omvandling. Den har förändrats från en tom asfaltplan till en imaginär plats där en mängd människors olika föreställningar om ett nytt innehåll samsas. Det gården representerar idag beror av gången på gestaltungs-försöken. Hade ordningen kastats om, eller ingångsmaterialet valts annorlunda, skulle utkomsten blivit en annan: transformationens natur är att påverkas av sitt tidsbundna sammanhang. Vad gården är om ett halvår går inte att säga. För det blir aldrig färdigt. Resultatet kan inte slutligt bestämmas. Allt vi kan göra är att upprätta preliminära definitioner. Och låta förändringen verka.

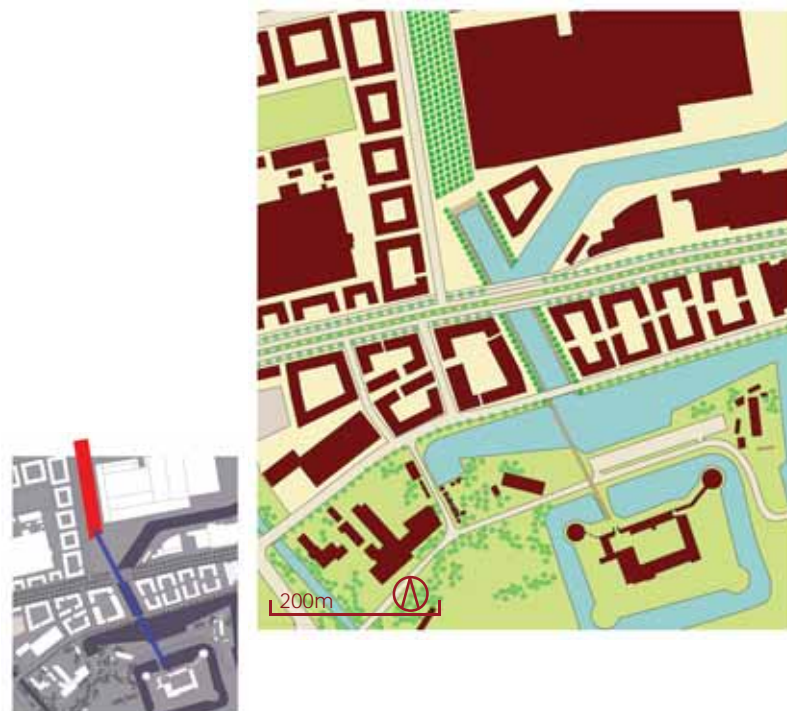
Transformation

Planering pågår: det blir aldrig färdigt

Malmö Stadsbyggnadskontor planerar med förändring. Västra hamnens södra delar ska bestämmas. Och dialogen fortsätter.

En knyck är allt som behövs

Mårten Setterblad

Hur bygger man en stad? I Malmö bygger man till sin stad med Västra hamnen, den nya stadsdelen som ska länkas samman med Malmös gamla stadskärna. Västra hamnen har mycket lite byggt. På kartan verkar det nästintill tomt. Det som finns är rester från den storindustriella epoken, med Malmömessan och Kockumsområdet som dominanter. Men även spridda kontorsklossar som Sigma, Egmont och Tyréns. De är alla i den stora skalan, med vidsträckt öppen mark omkring.

Det nya växer fram från nordväst. Med Bo01 anslogs tonen med nya småskaliga stadsrum, och Västra hamnens fortsatta utbyggnad följer efter. Planprogrammet berättar mer: slutna kvarter, största fastighetsbredd 25 meter, möjlighet för butiker i bottenplanet och uppdelning av stadsrummen i människovänliga sekvenser. Byggnadens lägen och höjder förskjuts för att ge variationsrika miljöer. Med stråk som leder och länkar borgar för orienterbarhet och tydlighet. Tanken är att när allt väl är bebyggt och vardagslivet etablerar sig, så blir resultatet många människomöten i

levande stadsrum.

Det nya kan antas gynna ett vardagsliv där människor ser varandra, i ett stadsmyller för både arbete, boende och besök. Småskalighet (men gärna högre hus för stadsmässighet) och intimitet föredras framför planestetik. Man har lärt läxan av storskaligt planering. Ingen funktionsseparation längre. Flerfaldighet, verksamhetsblandning och mångfald är de nya ledorden. En hel del nytt gytter ska frammanas.

I dagens Västra hamnen är gammalt gytter en bristvara. Mindre fastigheter, med blandade verksamheter är få. Men de finns. I nedre kanten av kartan över Västra hamnen ligger ett långsmalt stråk av äldre bebyggelse. Mest ser de ut som något krafs som fastnat i hörnet på den annars rena kartan. De flesta har tidigare haft industriella verksamheter och de radar upp sina plana fasader utmed kajen vid Citadellsvägen. Kan byggnaderna vara en tillgång, även om de ligger på en plats som stör planeringen?

Planerna på Malmös tillbyggnad tar form. Nu är det dags

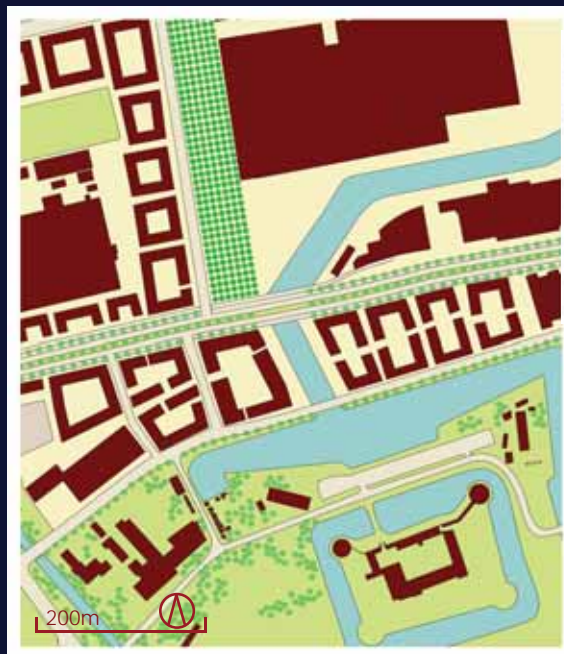
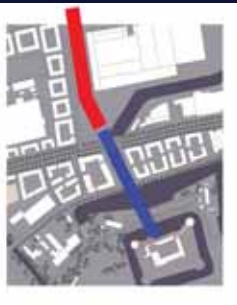
att detaljplanera den sydvästra delen av Västra hamnen. Bland gyttert. Malmö högskola utnyttjar en av fastigheterna, liksom Leo läkemedel och Oceanografiska institutet. Ytterligare en är den tidigare ädelmetallfabriken i kvarteret Abborren, kallad Guldfabriken. Fastighetens verksamheter hävdar sin rätt i området från förra sekelskiftet, då området skapades ur havet med fyllnadsmassor. Byggnaden har ständigt förändrats med tiden, och nyligen moderniserats både till utseende och innehåll. Idag rymmer den 23 olika företag inom verksamheter som reklam, arkitektur, kläddesign, fotografi, konst, datorkommunikation och marknadskoncept. Guldfabriken har blivit ett drivhus för ung kunskapsindustri.

I äldre dokument som strategiskt planlägger Västra hamnen märks en lång grön rektangel mitten. Det är Esplanaden, en tankefigur som var menad att ta ett samlat grönt grepp över stadsdelen. Från söder till norr, spikrakt över Västra hamnen, skulle Esplanaden byggas till ett 57 meter brett och tre kilometer långt trädplanterat stråk.

Denna sida, bilderna ovan: Förslag 1 till utformning av Esplanadens avslutande del i söder, motto "Rikta": Esplanaden stannar upp och knycker till. Riktat upp sig mot slottet, som träder fram som ny fokuspunkt: en motiverad avslutning på det gröna stråket genom Västra hamnen. Vinklingen markeras av den utvidgade kanalen. Träd flankerar den öppnade siktlinjen på bägge sidor. Breda trärappor att sitta på ger vattenkontakt utefter kanalens alla sidor. En gångbro ända fram till slottet och Kungsparken blir möjlig. Området vid Citadellsvägen bildar nya sammanhållna kvarter för bostäder och kontor. *Motstående sida överst:* Situationen kring Guldfabriken idag. De stora industrihallarna på gamla Kockumsområdet norr om Guldfabriken dominerar Västra hamnens sydöstra del. Området runt om är öppet, flackt och ännu utan stadsbebyggelse. Mot Citadellsvägen ligger mindre fastigheter, de flesta äldre industribyggnader. Bild: Lantmäteriverket i Malmö. *Motstående sida nederst:* Det öppnade siktstråket i förslag 1 som placerar Malmöhus slott som avslutande fondmotiv för Esplanaden. Utmed kanalens sidor når breda trärappor ända ner till vattnet. Guldfabriken ligger till höger i bilden, och nuvarande Citadellsvägens bro i riktningen fram mot slottet.

Förslag 2 : Även här riktas Esplanaden upp mot slottet. Men här vrider sig hela Esplanaden och går längre fram mot kajkanten. Kanalen vidgas till en bredare utskuren kajkant som avslutning på trädplanteringen. Dubbla trädrader på bägge sidor av den befintliga kanalen mellan broarna.

Förslag 3 : Esplanaden avslutas med en rak kant mot nya Citadellsvägen. På andra sidan vägen byggs ett nytt brett högre hus som fondmotiv. Vid de inre kanalsystemet bildas ett större torg som samlar promenadstråken längs kajerna.

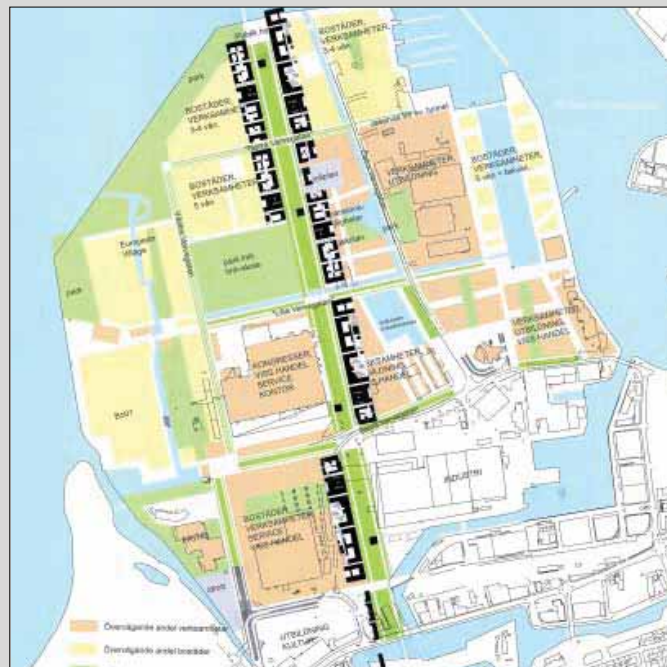
Förslag 4 : Esplanaden fyller ut sin avslutning med en bred spets pekande mot slottet och kanalen. Vid Citadellsvägen påbörjas kanalernas promenadstråk med en allmän öppen plats, som samtidigt är omstigningsplats för kollektivtrafik.

Förslag 5 : Ett helt förändrat parksystem för ner den omdragna Esplanaden mot Kungsparken. Nya kvarter bildas i öster, medan Esplanaden som sammanhängande kilstråk knyter an till övriga grönstråk och parker i området.

Bild ur programmet ÖP 2013 från Malmö Stadsbyggnadskontor. Esplanaden bildar där en rak rektangel från söder till norr. Det breda stråket delar tillsammans med Stora varvsgatan i mitten (här med en kanal) Västra hamnen i fyra delar. Men idag har Stadsbyggnadskontorets planer gått ifrån denna tidiga idén på Esplanaden som ett jämbrett och helt rakt stråk. Istället har den delats upp i mindre delar för att skapa en serie sammanhängande trädplanterade sekvenser genom varierade gaturum.

Vem vill neka Malmöborna så mycket grönska? Fast förutom träd skulle stråket dessutom rymma dubbla bilfiler, liksom cykelbanor och gångtrafik. Men kvar blir ändå några rader träd, i en axel som samlar (eller delar) Västra hamnen på mitten. Det enda som stör Esplanadens rätta linje är krafset längst ner i kanten. Kvarteret Abborren med Guldfabriken. För att få planen perfekt behövs en renstädat karta.

Fast stör den? Fastigheten gör precis det som önskas i det övergripande planprogrammet. Har omvandlat sig från industri till kunskapskontor. Vill addera nya lägenheter på taket. Förverkligar snart en grönskande gård, synlig från gatan. Funktionsblandar kommersiella verksamheter i gatuplan med kontor och boende högre upp. Den verkar göra allting rätt, men den gamla planskissen håller inte med. Fastigheten ligger 20 meter fel. Om det ska byggas boulevard.

Det är i krocken, i kollisionen som planeraren kan visa sin storhet. Där går det att lämna kartans abstrakta seende och ge efter för det existerande innehållet på platsen. Låta

byggandet ske utan idealform, och fånga upp stadens irrationaliteter istället för att radera ett fungerande stadsinnehåll till förmån för den individuella preferensen, som riskerar vara smaken för dagen. Receptet idag lovar stadsmässighet, om bara blandningen blir rätt: bostäder och verksamhetslokaler i botten, varierade byggnader, lagom långa gator utan korta kvarter med huskroppar ända ut i gatans sammanhållna rum. Kanske fungerar det. Men varför kliniskt rensa bort dagens etablerade gytter?

Istället för att lyda linjalen och rensa kartan, bör planeraren lägga örat mot asfalten och lysna. Då hörs hur verklighetens verksamheter arbetar på. Hur Guldfabriken vill utvecklas, bygga till och växa samman med den nya stadens struktur. Hur den försvarar sin plats i den framtida Västra hamnen, och i kraft av sitt ackumulerade stadskapital kommer att fortsätta generera mer kringliv än vad som någonsin en slaviskt spikrak Esplanad kunde skapa.

Men om Esplanaden får knycka till. Och rikta upp sig mot slottet. Då släpper planens

estetik, och ersätts av mening. Genom att vinkla Esplanaden någon grad vid Malmössans kant, träffar den nämligen rakt på kanalen som siktar in sig på slottet. Då missar den också Guldfabriken med några meter. Och dessutom: slottet får äntligen sin anvisning ut mot sundet.

För den som tittar närmare på kartan över Malmö kan se hur slottet längtar mot norr. Vägen dit går över vattnet, efter kanalen rätt ut mot Öresund. Västra hamnen ligger emellan, men genom kanalens förmedling lockas tanken vidare. Från slottet, över fästningsvallarna och iväg efter vattenkorridorrens riktningsgivare mot norr. Slottet kan åter släppas fritt för att försvara sitt läge i staden.

Allt som behövs är en knyck. En knyck som låter Esplanaden utgå från slottet istället för att tvinga in den i efter en rak linje till ingenstans. Låta den ge efter för en vridning på nacken, och ställa in den efter kanalstråket. Och äntligen ge Slottet dess siktlinje ut mot Öresund.

När planen börjar röra sig

Mårten Setterblad

På plan 4 visar Petter Stadsbyggnadskontorets digitala modell över Västra hamnen. Han panorerer och vrider sig ner över Citadellsvägen. En rundat vit tårta i skivor tronar invid kanalen. Jag frågar om det är ett P-hus.

Petter: Nej det är ett kulturhus, kvarteret heter Flundran. Passar formen, inte sant?

Det gör den. Ett fiskformat Guggenheim i Malmö. ArchiCAD-modellen zoomar vidare. Den gjordes när Malmö Högskola planerades, och täcker idag in hela Västra hamnen i 3D. Enda vegetationen är gatuträdens gröna datorcylindrar.

Petter Brunskog har i uppdrag att göra detaljplanen för den delen som Guldfabriken ligger i. Jag besöker honom för att informera mig om vad som är på gång. Och diskutera. Det är en fortsättning på den dialog som upprättats mellan Guldfabriken och Stadsbyggnadskontoret. Fastigheten ligger sedan många år i ett utredningssområde, och ständigt har stadens framtidsplaner där skiftat. Att Citadellsvägen kommer att flyttas norrut till Guldfabrikens norra sida verkar till sist ha bestämts, men vad som blir av Esplanadens raka stråk är mer oklart.

På den digitala modellen ser jag två kvarter fyllda av lamellhus utmed Citadellsvägen. Där finns idag flera äldre byggnader, ett stenkast från Guldfabriken. Det verkar som om de ska ersättas av helt nya strukturer. Illustrationen har jag sett förut, men även då såg den storskaligt planestetiskt ut.

Mårten: Lamellhusen här borta, ska de byggas, eller är de en rest av tidigare planer?

Petter: De är kvar i stor mån. Framförallt idén är kvar, att få gipar och utblickar igenom bebyggelsen ner mot söder, mot kanalen. Citadellsvägen byter ju sida, från att ligga vid kanalen till att bli en stor trädplanterad gata inne bland husen ett kvarter upp. Som du ser här på illustrationen blir det

rätt höga hus upp mot gatan. Men kvarteren sluter sig mer än på den här illustrationen, så att gaturummet blir mer samlat med verksamheter eller möjligheter till det i bottenvåningarna. Men glipor mellan husen ska ge kontakt mot kanalen.

En plan betraktad med flygperspektiv ser ofta ut att klara mer än vad verkligheten sedan kan infria. Ren och förklarad i tanken. Men nedtvingad till markens horisontella värld kan det uppstå behov som inte hanteras av kartans tydliga planstruktur. Kanske blir det som på Ribersborg där planen är öppet men marken mellan husen otillgänglig. Tänker jag. Och undrar det finns någon inre miljö som det går att röra sig igenom bland lamellerna.

Petter: Nej inte egentligen,. Det är möjligt att det uppstår ändå, men något inre i den meningen är inte planerat. Men dagens Citadellsväg blir ett promenadstråk utmed vattnet.

Vi byter till den ritade papperskartan. Det är den Petter kommer att justera den närmaste tiden. Om man flyttar en trottoar tre centimeter på planen. Hur många meter blir det på backen?

Mårten: Här ser man också något annat, på den mer detaljerade nivån. Att ett så stort stråk som Esplanaden inte klarar att hålla ihop över den större Stora varvsgatan eller nya Citadellsvägen.

På planen märks tydligt konsekvensen av mötet mellan Esplanaden och de breda genomfartsgatorna. Trafikstråken blir överordnade. Esplanaden styckas upp i isolerade sekvenser mellan gatorna, istället för att verka som ett sammanhängande stråk. För avståndet som Esplanadens delar ska överbrygga över till andra sidan gatan är långt och öppet. Luftrummet och flödet där tillhör tveklöst vägrummet. Och med en stor rondell i mitten bredas glappet ytterligare. 15000 bilar åt öster är fler än 5 rader träd mot norr.

Mycket av planeringen beror av trafiken får jag veta. Som det är idag, finns det egentligen bara två tillfarter till Västra hamnen. Belastningen blir mycket stor på de punkterna. Enligt beräkningarna kommer infarten från Ribersborgssidan i sydväst belastas av minst 36000 bilar per dygn. Idag har Malmös mest trafikerade gator 26000. Det blir alltså ett klart ökat tryck vid tillfarterna. Petter menar att den enklaste lösningen vore om det gick att ha fler vägar att sprida ut det på. Men det är inte helt enkelt. Att riva upp hål i existerande fastigheter för att få några extravägar är inte alldeles problemfritt. Vi konstaterar att trafiken ännu har ett mycket starkt grepp över stadsplaneringstanken.

Jag undrar över greppet att så tydligt dela Västra hamnen i 4 delar. Esplanaden i mitten och Stora varvsgatan på tvären.

Petter: Ja, det är en uppdelning som gjordes tidigt, och sedan funnits kvar. Väl planmässigt kan det framstå som idag.

Vi talar om att beslut som dessa antagligen är typiska i ett tidigt skede, kanske för att få grepp om ett stort och oklart område. Men att ju mer arbetet pågår, desto mer sjunker innebörden av en sådan manöver undan. Och med ökad detaljplanering, när arbetet fördjupas ner till byggnadernas lägen och gaturummens utformning, desto mer abstrakt verkar den tidigare indelningen. Och lämnas efterhand. Den stora planen träder tillbaka och koncentrationen i arbetet går istället över till det enskilda området, till livet mellan husen och det som ska fylla det specifika området. Gator snörps till, hoppar vidare och böjer av. Byggnader vandrar loss i egna kvarter. Detaljen verkar underifrån, och bräcker sönder den övergripande strukturen. Äntligen. Det är kartan som rör sig.

Västra hamnens framtida utbyggnad enligt Malmö Stadsbyggnadskontors planprogram PP 6006.

En esplanad i förvandling

Mårten Setterblad

Minnesanteckning:

Besök på stadsbyggnadskontoret i Malmö hos Malena Larssvall. Hej vad gör du? Mycket kartor i drivor på bordet. De ser ut att ha ändrat sig en del sen sist. Färgpennor var det länge sen jag använde. Men här verkar de bra. Vi pratar och pekar. Malena pratar med pennan. Vill täppa till. Måste krympa det lite. Esplanaden är inte längre en rak rektangel. Den har tryckts till, delats upp och slutar innan den når fram till Öresund. Försvinner inne bland nybildade kvarter med en smal spets.

MS: När jag ringde sa du att Esplanaden var för bred, är det så här den går ihop nu? ML: Ja, det är inte alls bra om den är så rak och bred. Jag vill inte alls ha en rak linje genom hela stadsdelen. Det blir bättre att stänga till den. Och om man skjuter ut husen så sluter det sig ytterligare en aning. Det är bra nu, att vi har Bo01 att kunna referera till, nu när vi gör detta. Den är oerhört stor, Västra hamnen. Kanske kan man låta ena sidan vara mer strikt, och den andra gå så här istället. Sen undrar jag hur man skulle göra med fotbollsplanerna. Kan man lägga dem här, eller var ska de vara? MS: Man kan göra mindre planer, rätt små och lägga dem i Esplanaden. Som platser att göra saker på. De kan uppträda här och här. Något annat kan komma igen på samma sätt, man fyller i med det man behöver. Men det här med parken. Den är helt sanslöst uppfylld idag. Ska gatorna upp också? ML: Det där är alls inte bra. Jag gillar inte att skolan ligger i en grop där. MS: Det kan bli en kvalitet om man låter vägen resa sig här, och sen gå ner igen ditåt. ML: De här gatorna borde också höjas. Fylla upp dem, det är rätt mycket förstås. MS: Det var inte alls bra att man fyllde upp där. ML: Tallar ska det vara i parken. Präriestil, med mycket gräs. MS: Så det sämsta man kunde göra var att fylla upp med fet jord, för underlaget var perfekt som det var. Möjligen kunde man lägga på något dränerande. Magnus Svensson, växtexperten, tog sig för pannan när han hörde det. Skulle man kunna ta från uppfyllnaden och lägga det som fyllning där istället? Det bästa man kan göra vore att raka av allting. ML: Här skulle jag vilja ha vatten. MS: Inga träd kommer där borta då? Det vore schysst att låta vattnet komma in där. Sen kan det uppträda igen där borta, som med bollplanerna. Här,

och där. ML: Det har blivit problem med vattenledningen. Den går här ytterst. MS: Ligger den grunt, eller är den öppen? ML: Den ligger djupt. Man kan sponta. Och plantera träd intill. MS: Ofta vill de kunna komma åt den igen. Och inte plantera något ovanpå. Men man måste verkligen se till att hantera övergångarna. Egentligen blir det inte Esplanaden som går över här, utan det dominerande är Stora varvsgatan. Och Citadellsvägen. Den här rondellen är helt galen. För stor för och mitt i Esplanaden. Hur gör man med övergången? Måste man ha rondell? ML: Det går att göra en T-korsning. Om man drar ut det extremt åt sidorna, så har. Ett högt hus här. De är orange. Men de verkar slut. Brun istället. Så åker man så. Jag är livrädd för de här stora raka gatorna. Ut så här. Tidigare var det en kanal här, gamla kajkanten. MS: Jag undrar om det kommer röra sig några människor alls där. Vem vill gå där? ML: Kanske man kan ta bort trafiken här helt istället. Det finns bara två ställen där den kommer in och ut. Här borta. Trafik vill helst dra en led rakt igenom här, men det vore inte bra. MS: Så det här är en park? ML: Titta på Esplanaden här nere, vad motiverar den? Den gör anspråk på att verkligen vara något av dignitet, men har inget runt sig. MS: Esplanaden som idé är ju egentligen inte kvar längre. Det är en serie av olika egna delar. ML: Vad gör man här? Det känns som om den måste få betydelse. MS: Kan man inte göra det här som ett mer eget område, med bostäder kontor. Kan man göra det? Vem bestämmer det? ML: Det bestämmer vi. MS: Så vad händer om man laddar det här området med något. Den leder ju egentligen inte ner mot något. Skulle kunna sluta i en kant. ML: Det är nog bra. Rikta upp den. Den går ju inte vidare mot slottet ändå. Den stora kvalitén är vattnet här. Det går ju igenom hit. Att det kommer fram. Ska man ha vatten här? MS: Det räcker med det stora. Men att få in en egen intensitet där. ML: Om man tajtar till där.

Vi sitter och ritar. Kartor i lager. Olika färgpennor för olika höjder på byggnaderna. Esplanaden har smalnats av betydligt. Olika bredd på olika delar. Man ser mer att det är sekvenser.

Vägval: strategi och metod

Om arbetets upplägg
och positionsförklutningar.

Vända vanan

Mårten Setterblad

Ett uppdrag ligger framme. Det första mötet med beställaren har tagits. Platsen har besökts. Alla möjligheter ligger ännu öppna. Hur ska man agera?

Detta arbete har mycket handlat om att ordna utemiljön på en innergård. Fastigheten har en ägare, men gården används av flera olika kontor som är samlade runtom en gemensam mitt. Arbetet kunde ha tagit sin utgångspunkt i att samtala med dessa. Det kunde ha handlat om brukarmedverkan. Men det har det inte. Istället har det främst handlat om samverkan med fastighetschefen Jörgen Stridh. Tillsammans har vi format gårdens nya innehåll. Så hur ska man handla när ett projekt ska sättas igång?

Inte sällan lägger man upp sin arbetsgång genom att först samla information och referenser. Bygger upp en informationsbas och tolkar den som en gedigen utgångsgrund. Ibland omformulerar man projektet, och gör det till sitt eget. Därefter kommer ofta en analys. Och sedan skissas det. Med skissen som bas utformas ett förslag som sedan säljande presenteras för beställaren. Förslaget är genomtänkt, övertygande och gör anspråk på att representera det framtida byggda. Resultatet kan justeras och anpassas, men avsikten är att vara lösningen på uppgiften.

Min strategi började i en annan ända. Den kastade om ordningen helt enkelt. Min första manöver var att tidigt ställa i ordning ett första förslag som jag kunde presentera. Tanken var, att genom ett snabbt förslag få en direktreaktion från beställaren. Att genom detta förslag väcka en diskussion om behov och möjligheter, om budget och önskemål. Förmå beställaren att formulera sig i förhållande till något. Det första förslagets avsikt var inte att leda till en omedelbar realiserad verklighet, utan

istället igångsätta ett gemensamt utvecklande av projektet, i form av ett samarbete mellan mig och beställaren. Det var dialogen som skulle initieras.

Dialogens främsta symbolredskap visade sig vara modellerna. Egentligen var avsikten att de skulle vara snabba verktyg för mig själv i skissarbetet. Istället blev de den samtalande arbetsformens centrala utgångspunkt. Min och fastighetschefens möten fick sin självklara utgångspunkt i modellerna. Inne på Guldfabriken stod de ofta framme och skapade ständigt samtal med hyresgästerna. Under de perioder jag arbetade med modellen på Kontoret har den stått framme på ett arbetsbord. Kontoret delar jag med flera, både exjobbare och yrkesverksamma, de flesta arkitekter, och öppet uppställd har den dragit till sig spontana kommentarer, både från dem som följde arbetet närmare och andra som passerade förbi. Själv kunde jag pröva mina idéer på vem som råkade vara till hands, bli kritiserad och tvingad till samtal.

I ett generativt flöde av åsikter är det möjligt att bryta sitt vaneseende och ledigare att byta sitt perspektiv mot någon annans. Det skiftet i positionering är särskilt användbart som medveten strategi. Det kan förhindra att man hamnar i ett läge där den egna personen identifierar sig med det utförda arbetet och sedan blockerat försvarar det gjorda, vilket lätt leder till svårigheter genom inlåsnings och konservering av mindre bra idéer. Därför är den viktigaste lärdomen av denna arbetsmetod nyttan att arbeta öppet. Att förmå sig till att ha det egna arbetsmaterialet framme oavsett skede och skick. Att vara synlig och tillgänglig för kringvandrande infall.

Och det är just detta. Att även använda konfrontationen och

additionen som processens redskap. För arbetet med Guldfabriken har aldrig syftat till att avtäckas den rena innebörden i en fördold idé, eller utverka den inre skapande kraften från en ensam upphovsperson verkande i vacuum. Genom att istället uppmuntra till ständiga påbyggnader, överstrykningar och tabellbyten har projektet varit avsett att verka öppet för omtolkning och vidareföring. Vill man nå dit är yttre friktion nödvändig.

För det är lätt att förlora sig i den egna fulländade världen men desto skönare att försättas i en mer osäker dialog, där den spontana reaktionen tvingar dig till att formulera ditt arbete. Någon tolkar det du själv inte avser, engageras i en detalj eller den totala situationen - det leder oftast vidare till samtal och omsatta tankar. Min övertygelse har stärkts i att det är den öppna arbetsmetoden, i kontakt med andra, som otvivelaktigt är den mest framkomliga och glädjefulla vägen.

Mot slutet av arbetet har denna sida förstärkts. Mycket av det sammanställda materialet bygger på att härma en typiskt kommunikativ form – tidskriftens. I detta fall arkitekturtidskriftens, med dess bildvärld och förföriska attityd. Den sammanställda tidskriften kommer också användas för att manifestera Guldfabrikens transformation, till nya verksamheter med nya hyresgäster, nytt inre och yttre och inte minst en förnyad gård. Manifestationen används i dialogen med Malmö Stad, för att skaffa ett bättre förhandlingsläge i de pågående planärendena som direkt berör fastighetens fortsatta existens. Tidskriftens flyktighet men framför allt dess vardagligt exklusiva attityd stämmer också bra med beställarens framtoning. Liksom anläggningens utformning

och begränsade tidshorisont.

I sammanställningen presenteras fastighetens hyresgäster med annonser typiska för en tidskrift, och vissa medverkande aktörer framställs genom intervjuer och reportage. Istället för ett kapitel om historia görs används en direkt berättelse, och för att förklara mitt arbete har jag låtit göra en intervju av mig själv för att få någon annans nya infallsvinklar på det gjorda. En recension får tolka gestaltningen – det är ofta tröttsamt att bara höra upphovspersonens självupptagna tankar (som trots detta ändå är med). Avsikten är att bredda materialet, och visa på det viktiga moment som genomsyrat arbetet: dialogen. Jag har dessutom under arbetets gång blivit medveten om hur ointresserad jag är att betrakta mig själv som styrande aktör. Intressantare har varit att svepas med av projektets utveckling, och själv bli en deltagare bland många. Rollerna har skiftat efter hand, exempelvis har fastighetschefen emellanåt blivit den visionära och jag själv den mer modererande och resultatintuktade, alltså den position som oftast innehas av den resurssnåle projektledaren. Medvetet har jag använt min omgivning i det löpande arbetet, som i realiteten genererat ett resultat av fler personer än jag själv. Experter på träd, på konstruktion, på gestaltning, på asfalt, på text – dessa och fler har medverkat. Samtal med entreprenörer, hyresgäster, stadsplanerare och landskapsarkitekter har påverkat arbetets gång och utformningens förvandling. Erkännandet är väsentligt som vunnen insikt av den egna arbetsmetodens karaktär. Kanske har jag alltid handlat så.

Utvecklingen av examensarbetet har varit både målmedveten och spontan. Spontan i de infall som uppstått genom omgivningens ständiga påverkan. Målmedveten

i ett tempo som präglats av ett ständigt driv med få dödlägen. Skälet bör ha varit min starka målsättning på att få anläggningen realiserad. Dialogen med fastighetschefen har från min sida varit direkt inriktad på att lyckas nå fram till en gestaltning som är förankrad i hans avsikter om vad gården ska åstadkomma för hyresgästerna. Därför har jag ständigt tvingats värdera projektets olika steg i realistiska termer av ekonomi, konstruktion och användbarhet. Beslutet att behålla asfaltytan är en typisk sådan avvägning, liksom materialvalen, den ickehierarkiska ordningen och skötsel aspekternas inflytande på växtvalen. Viljan att nå fram till ett uppförande har tveklöst dramatiserat examensarbetet.

Idag uppskattar jag starkt den tidiga strategin att kasta fram mitt förslag i början av processen och därmed få igång en aktiv dialog främst med fastighetschefen. Vi har haft ett mycket givande samarbete, präglat av ömsesidigt förtroende. Dialogen har öppnat för infallsrika uppslag och en kontinuerlig utveckling av vad som kan och kommer att genomföras. Gemensamt har vi gått från en tom asfaltgård till dagens upphandling med olika entreprenörer, och våra roller som beställare och arkitekt har i hög grad bestämts av oss själva. Ständigt har våra inbördes positioner skiftat och därmed frångått en formell rolluppdelning. Projektet har fått sin egen dynamik, med både fördelar och nackdelar. För mig har det blivit ett påtagligt ökat ansvar och merarbete. Enklare hade varit att framställa sina förslag och arkitekttrötningar och låtit detta avgränsa den delen av examensarbetet. Abstrakt, effektivt och tydligt. Istället har arbetet blivit rikt, brokigt, arbetsamt och mycket roligt.

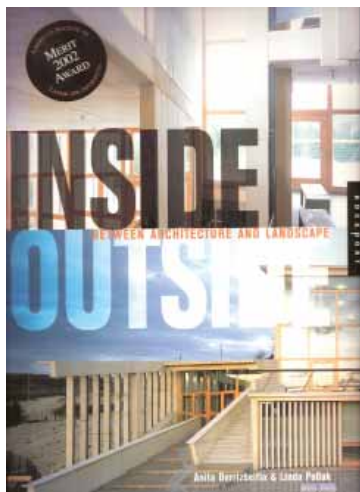
Böcker

Litteraturlista / Mårten Setterblad

Johan Asplund.
Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft.
Bokförlaget Korpen.
2000, Göteborg.
ISBN 91 7374602 9.

Johan Asplund.
Storstäderna och det forteanska livet.
Bokförlaget Korpen.
1992, Göteborg.
ISBN 91 7372 614 2.

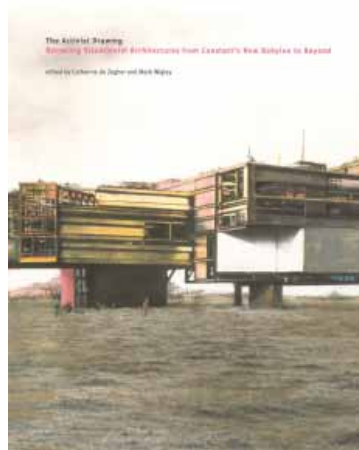
Anita Berrizbeitia & Linda Pollack.
Inside Outside.
Rockport Publishers.
2003, China.
ISBN 1 59253 013 3.

Anna-Maria Blennow.
Europas Trädgårdar.
Signum.1995, Lund.
ISBN 91-87896-22-2.

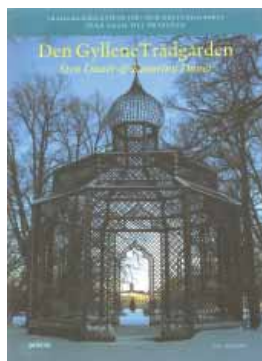
Eva Dahlman (red).
Tänk.
Ordfront. 2001, Södertälje.
ISBN 91 7324 823 1

Clas Caldenby & Fredrik Nilsson.
Om arkitektur.
Arkus. 2005, Klippan.
ISBN 91 973626 3 8.

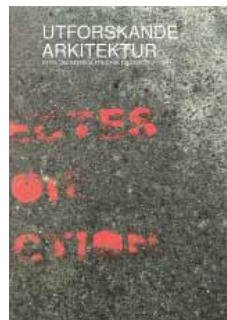

de Zegher and Wigley (red).
The Activist Drawing.
The MIT Press.
2001, Tielt Belgien.
ISBN 0 262 04191 X.

Sten Dunér & Katarina Dunér.
Den Gyllene Trädgården.
Bokförlaget Prisma.
2004, Stockholm.
ISBN 91 518 4297 1.

Umberto Eco.
Om skönhet.
Brombergs.
2005, Borgaro Torinese (TO).
ISBN 91 85251 37 2.

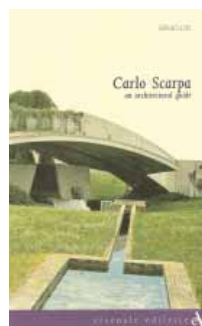

Sten Gromark & Fredrik Nilsson (red).
Utforskande Arkitektur.
AXI Books. 2005, Klippan.
ISBN 91 975901 4 2.

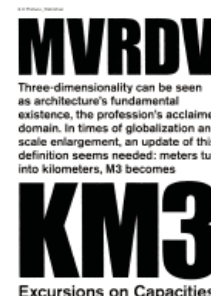
Michael Haerdter (red).
Carin Ellberg Sunrise.
Kunstlerhaus Bethanien.
1998, Berlin.
ISBN 3 93 2754 01 8

Ulf Linde.
Efter hand.
Bonniers.1985, Uddevalla.
ISBN 91 0 046650 6.

Lengertz.
Guldvaruaktiebolaget G. Dahlgren & Co.
Esselte.1945, Stockholm.

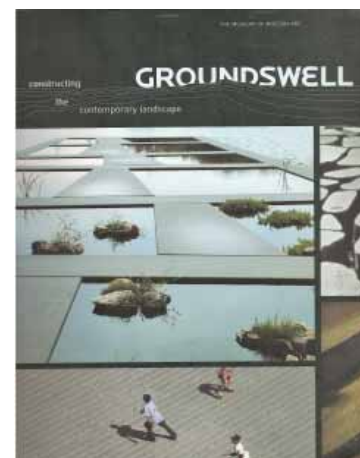

Sergio Los.
Carlo Scarpa. An Architectural Guide.
Arsenale Editrice.
2001, Verona.
ISBN 88 7743 145 8.

Winy Maas (red).
KM3.
Actar.
2005, Barcelona.
ISBN 84 95951 85 1.

Victor Margolin & Richard Buchanan (red).
The Idea of Design.
The MIT Press.
2002, Cambridge, Massachusetts USA.
ISBN 0 262 63166 0.

Reed.
Groundswell.
Thames & Hudson.
2005, Germany.
ISBN 0 87070 379 X.

Matilda Stannow (red).
The Architecture of Per Friberg.
Arkitektur Förlag.
2005, Laholm.
ISBN 91 86050 65 6.

TIDSKRIFTER

Läsvärda förebilder

ARKITEKTUR

utges av
ARKITEKTUR FÖRLAG AB
Box 4296
SE-102 66 Stockholm

TOPOS

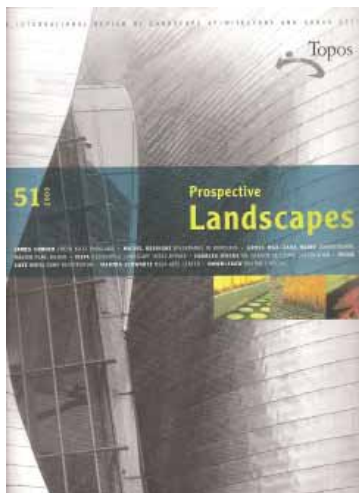
utges av
Georg D.W. Callwey & Co. KG
Stretfeldstrasse 35
D81673 Munich, Deutschland

AREA

utgavs av
Sveriges Arkitekter
Box 9225
SE-102 73 Stockholm

DOMUS

utges av
Domus S.p.A.
Via Gianni Mazzocchi 1/3
20089 Rozzano (MI), Italy

Bilder

Använda bilder i detta nummer

Där inget annat anges är bilderna tagna av Mårten Setterblad

sid 6&7 Bild: Lantmäteriverket i Malmö Stad, www.kartor.eniro.se/query?streetname=citadellsv%E4gen&what=map&asearch=1, 2006-09-12

sid 17 Foto: Lage Pergon

sid 36 Foto: Lena Ason

sid 37 Bild: Per Friberg

sid 38 Bild: MVRDV

sid 40-41 Bild: Carin Ellberg; ur Michael Haerdter (red), Carin Ellberg *Sunrise*, 1998, sid 29

sid 50-51 Foto: Elin Olsson

sid 54 Foto: Olle Holm; ur Katarina Dunér & Sten Dunér, *Den Gyllene Trädgården*, 2004, sid 276

sid 54 Bild: LWA, www.gettyimages.com/source/classes/FrameSet.aspx?pk=5&masterID=200164709-001&bc=&lightboxView=1

sid 54 Bild: Elin Olsson

sid 58 Bild: Ur Lengertz, *Guldvaruaktiebolaget G. Dahlgren & Co*, 1945, sid 83

sid 62-63 Bilder: Ur Lengertz, *Guldvaruaktiebolaget G. Dahlgren & Co*, 1945, sid 69 – 72

sid 66 Bild: Lantmäteriverket i Malmö Stad, www.kartor.eniro.se/query?streetname=citadellsv%E4gen&what=map&asearch=1, 2006-09-12

sid 69 Bild: Ur ÖP 2013, Malmö Stadsbyggnadskontor, www.malmo.se/download/18.33aee30d103b8f1591680009302/vham-nba.pdf

sid 71 Bild: Malena Larsvall, ur *Planprogram PP 6006*, Malmö Stadsbyggnadskontor, 2006, omslagsbild

Bidragande till detta nummer, i olika former:

Helena Eriksson, Magnus Svensson, Cord Siegel, Jitka Svensson, Maria Hellström, Maria Carlsson, Martina Fingeroos, Ulrika Åkerlund, Camilla Andersson, Måns Holst-Ekström, Johan Zetterkvist, Louise Andersson, Sabina Jallow, Jörgen Stridh, Håkan Roos, Juan-Carlos Peirone, Pontus Joäng, Agneta Persson, Annika Kruuse, Elin Olsson, Nina Rydén, Pontus Åqvist, Ann Bergsjö, Monika Gora, Anders Larsson, Chris Setterblad, Petra Thorpert, Henrik Sjöman, Elin Henriksson, Sara Fahlsten, Anna-Mary Foltyn, Rafael, Stephan Niderehe, Linda Persmarken, Malena Larsvall, Petter Brunskog, Nina Olsson, Per Setterblad, Charles Krylander, Erik Andersson, Carola Wingren, Mattias Holm, Per Fagergren, Kenneth Lundin, Christina Gradin, Jonas Moberg, Fredrik Karlsson, Karin Öhman, Magnus Ydmark, Kristin Fredriksson, Karin Frejd, Magnus Reisnert.

- Hifi, hembio, plasma, LCD, projektorer.
- Installationer & projektering.
- Inbyggnadslöningar & ljuddistribution.

Citadellsvägen 23
211 18 Malmö
Tfn: 040-230072, Fax: 040-230018
Mail: info@hificenter.se
www.hificenter.se

Flytta till nytt kontor, nya arbetsstolar eller kanske en ny kaffemaskin?

D3 arbetar med helhetsperspektivet

D3 hjälper företag, stora som små, i alla branscher - med projektledning inom områdena flytt, intern och extern miljö samt olika kontorstjänster. Med ett stort nätverk och lång erfarenhet arbetar vi med ett helhetsperspektiv, där målet är att underlätta för kunden att fokusera på sin kärnverksamhet.

Oavsett storleken på uppdraget - ser vi alltid till att ni som kund erbjuds den bästa och mest kostnadseffektiva lösningen, utifrån era förutsättningar och önskemål.

Hos D3 får ert företag tillgång till erfarna projektledare, handplockade fackmän, arkitekter och olika produktleverantörer. D3 står helt oberoende från leverantörer och företräder inte enskilda produkter. Vi skräddarsyr en unik lösning för varje kund!

När ni låter D3 ta ansvar för uppgifter som inte ligger inom ramen för er ordinarie verksamhet, minimeras störningar och lönsamhetssvackor.

Vi erbjuder ett stort utbud av produkter, tjänster och resurser genom en av våra projektledare. Som en extra trygghet har vi ett väl fungerande system av delprojektledare som backar upp där det behövs.

Poängen är att all kommunikation med kunden sker genom en och samma person hos D3 - från början till slut!

Välkomna till oss på D3!

Anders, Christel, Pelle, Julius, Sofia, Pia, Karolina & Victor

Panasonic ideas for life

Panasonic Electric Works Fire & Security Technology AB är ett företag i Panasonic koncernen som utvecklar, tillverkar samt säljer brandlarm system till utvalda partners huvudsakligen i Europa men även till Fjärran och Mellan Östern samt Australien.

www.panasonic-fire-security.com

Adress: Citadellsvägen 23, 211 18 Malmö
tel: +46 (0) 697 70 00 fax: +46 (0) 697 70 99

fotograf
Charlotte Strömwall

Genom mitt företag DUD Arkitektur (Design Ulla Dunmar) har jag anlitats för olika inredningsarkitektuppdrag sedan starten 1998.

Jag har ca 20 års erfarenhet som inredningsarkitekt med början hos Sten Samuelsson Arkitektkontor, SAMARK Arkitektur & Design och därefter i det egna företaget. Jag har också varit arkitekt på WORK IKEA i ett par år.

Mina uppdragsgivare är större och mindre företag, myndigheter, kommuner och regionen (landstinget).

Har både som anställd, och i mitt eget företag, ritat kontor i alla storlekar och former med tillhörande konferensrum, receptioner, pausrum med mera.

Jag har också haft många projekt inom vården alltifrån vårdcentraler och gruppboende till avdelningar på större sjukhus.

Är också anlitad av privatpersoner som vill ha hjälp med den egna bostaden.

Arbetar även en del med formgivning av både möbler och textilmönster och har varit representerad på möbelmässan i Stockholm flera gånger.

Några uppdragsgivare:

Malmöhus läns landsting
Kristianstad läns landsting
Malmö stad
Sjöfartsverket
Trelleborg AB
Sparbanken Finn
Sydkraft/E.ON
Skanska
Green Cargo

AkzoNobel
MalacoLeaf
Stryker
ABB
Findus
Moderaterna i Malmö
Wihlborgs Fastigheter
Sony Ericsson
Olympus

Ulla Dunmar
Arkitekt SIR/MSA

DUD Arkitektur
Citadellsvägen 23
211 18 MALMÖ

mobil 070-572 91 47
telefon 040-13 92 71
ulla.dunmar@dud-ark.se
www.dud-ark.se

REGIONHUSET MALMÖ

REGIONHUSET MALMÖ

STRYKER

MALACOLEAF